

B 14

165

AZ

ELVESZETT ALKOTMÁNY

ÍRTA

ARANY JÁNOS.

ÚJ KIADÁS.

Gyertyánffy-könyvtár

BUDAPEST, 1893.

KIADJA RÁTH MÓR.

(A HAAS-PALOTÁBAN.)

~~Az Orsz. Paed. Könyvtár
és Tanszermúzeum:
Gyertyánffy-könyvtára.~~

33962

ELSŐ ÉNEK.

Férfiat énekelek, ki sokat s nagy-messze rikoltott,
Sőt *tett* is valamit (kártyára kivált); ki hogy az volt
A' minek énekelem, tudnillik *férfi*, mutatja
Hátramaradt nagy kostöke, karesú makra pipája,
Melynek szűk fenekén némán gyászolja halálát
Már élveztelenül maradott legutóbbi bagója.

És mivel érdemlé, hogy hét tömör éneken által
Emlékét az utókor előtt örökítsed, o Múzsza?
Nemzeteket gyilkolt? vérben fürödött? vagy erővel
Foglalt földeket el, melyek nem voltak övéi?
Vagy népszinművet irt, a mely a nemzeti színen
Hasra bukott? vagy a tót újságot ízélte Pozsonyban?
Vagy mi világrázó fontos dolgot hozza létre,
A' mely hősi nevét unokáinak adja örökbe?

Nem tett ilyeneket; nem hódított soha várost,
Víg eposzát Pesten soha még nem *huszonötölték*,
Irni didascaliát még a szépapja sem értett,
Bukfenczet sem hányt a' pesti ,theateren' és nem

Nyalta le a' krétát papucsodról, mennyei Fánni!
 A' maradásnak volt ő kortesbajnoka: posvány
 Volt, folyamok szélén, mely nemcsak hogy maga nem
 folyt,
 Nem, hanem a' folyamárt is gátlá gyors haladásban,
 És ez elég érdem, neve hogy *felróva* maradjon.

Est vala; szép nyárest: beh kár, hogy nem jöve költő,
 (Mert én, alkony után érkezvén, csak tapogattam)
 Bájaiból élvet szívandó. Balga rüpők nép
 Csak hétköznapiinak nézé, sőt észre se' vette.
 Én sem irom le, mikép csusszant le az ég karimáján
 A' felséges nap, mivel ezt már annyi leírta
 (És a nemes lelkű nap *tűrt* valamennyi leírást),
 Hogy tengerbe vizet, megyegyűlésekbe, tüzelni,
 Szalmát hordana csak, ki megint e' térre vetődnek.
 Annyit azonban egész bizonyossággal merek én is
 Mondani, mert Trattner naptára tanum e dologban,
 Hogy hét órakor és ötven perczkor nyugodott le
 A' ragyogó vándor, s akkor tölté ki robotját,
 Melylyel szent *Norbert* részére adós vala, mint ezt
 Szint' a' naptárból láthatja, ki ért a betűkhöz.

Est vala hát. A kanász kalibája felé terelé már
 A' rőfögő tábort, cifrán adtázva hol egyik,
 Hol másik karimás orrút, főleg pedig, ősi
 Furesa szokása szerint, az *urát* tisztelve szitókkal.
 Jámbor földművelők, honi kátyúkbán felakadván,
 Marhabaráti doronggal üték a bűnös lovat, ökröt,

Emlegeték Istent, Krisztust, a szenteket olykor:
Híva segédekül-é, vagy egyébért, hallgat az írás.

Ott egy öreg jobbágy ballag haza úri dologról,
Évei számát s a' törvény-tiltotta botokbul
Csak vagy húszat emelve legörnyedt háta gerinczén
Ő hajdúságának egész napi úri kegyéből.
Szemközt pár süheder lovagol s a' pusztá felé tart,
Gondosan elrejtven ha fölösleg pányva, kötőfék,
S ilynemű ártatlan több eszköz volna kezöknél:
Ők, hihető, költők s — andalogni mennek az éjben.
Távol egy agg vándor siet a' faluvéget elérni;
Vállán csizma, butyor: húsz éve tapasztal az isten-
Adta, keresve falut, várost kikerülve, az útban;
Sok honi bort megivott, kenyeret megevett, s *jutalomkép*
Megtanulá e' szót: *keszenem*. . . Légy büszke, Ma-
gyarhon!

Hadd ballagjanak ők; nincs semmi közöm velök.

Itt jó

— Tudnillik képzeld kegyes olvasnok, hogy ahol jó —
(Ugy hiszem e' *nök*-ot itt meg fogja bocsátani Nagy

Ignác,

Kényszerítő szükség toldatta ki versemet ezzel)

Egy . . . tudom én mi? — Fején hosszú kalap, össze-
lapúltan,

Melynek színvegye még nincs földön utánzva ecsettel;
Nagyszerű orra törekszik testét jó-tova hagyni,
A' szárnyára-kapott szél búgván *bősenyes* öblén;

Hosszu nyakán, a' mint fűdözetlenül ölti előre,
Szint' egy orr látszik: de nem orr (nem mondok olyas-
mit

A' mi valótlanság), hanem ádámcsutka, barátim.
Vállán hétszeresen galléros avúlt köpeny-árnyék
Leng, mint mennyei lény testén amaz aetheri foszlány,
Milyeneket Milton kialudt fényű szeme látott.
Néha egy-egy lebegő darab, úgy rémlik, lemaradt már
A' köpönyegtestről s külön utat vőn a világban,
(Kárhoztatva levén, hogy *súly nem léte* miatt fenn
Szálljon örökké mint . . . de gyűlöletes itt a hasonlat),
Hát pedig ott függ még, valamely folt czérna-reczéje .
Életerős szálán, rémül az egek madarának.
Ómaga e' tünemény, kétes, ha repül-e, ha jár-e?
Nézd darulábait a' fővenyúton mártogatódni:
S nem tagadod hogy jár; nézd két fő részre hasonlott
Szárnynemű légköpenyét: repülőnek véled azonnal.
Mindegy! . . . célra siet, mely cél csak ama' közel
A' közel erdőben pedig isten-verte vityilló. [erdő;

Bent a vityillóban beteges mécs pislá sugári
Oszlatják a homályt s növelik. Hajdanta köcsög volt
E' szomorú fénytár, s eltörve *pokolra* hajítja
Asszonya, hol valamennyi cserép s gonosz ember együtt
van.

Hogy jöve vissza megint? nem birtam akadni nyomára.
Lepkék bűnak elő, s botorúl a' lángba csapódnak;
Mintha biz' ők is *ama'* nagy nemzet honszabadító
Hősei volnának, mely, messzeragyogni epedvén,

Még folyvást idegen fénynél pörzsölgeti szárnyát,
 S nem hiszi, hogy csillvágya utóbb éltébe kerüljön.
 Túl a világon (azaz, nem túl e' földi világon,
 Csak túl a' mécsen, melyet mondhatni világnak,
 Mint a szabó hölgyét ,nagysám'-nak), túl e világon
 Sápadoz egy fél arcz, — fele vagy nincs meg, vagy a
 mécsfény

Hozzá nem férhet (lessünk rá majd kiviláglik);
 A' fél arcz közepén egy szem sandalgit a mécsre,
 Egy kar alább . . . egy kéz . . . Örömet írnam le, de
 a' mit

Nem látok, hogyan irjam az Isten drága kegyéért?!
 Hisz nem azért vagyok én költő, hogy rendre hazud-
 Mit soha nem láttam, sőt még említeni se' hallék. [jam,
 Na, de szerencse, hogy éjtszaka is hall a' füles ember
 (Boldogok a' fülesek), másképp megakadna az ének
 Torkomon, és egy szót sem tudnék mondani többet.

„Asszonyom,“ és e' szót, meg a többit, végire jár-
 tam,

Egy csak imént besuhant nagy fekete macska beszélé,
 Csillogván szeme, mint tündöklő nemzeti gombok
 A' daliás frakknak hideg ellen czélszerű farkán.
 A' félarcz pedig e' megszólításra negyeddel
 Szélesedék, másik szemet is mutatott, de hiába!
 Bár az olajmécsben maga Isten napja fürödnék:
 Annak sугárit sem verné vissza ez a' szem.
 „Asszonyom,“ így a jövény — „hegyet és völgyet be-
 futottam,

Tért, ligetet, rónát, tüskét megjártam az estvén,
 Minden makkupakot kikutattam, felborogattam
 Minden fűlevelet, megfurdácsoltam a patkány-
 És gözü-vermeket; el-kizavartam szűk oduikból
 Még a darázsokat is; hova szellő nem juta régen,
 Én oda férköztem, titkok titkába hatottam,
 Sőt a mi több — ki ne adj ám rajtam — még a ki-
 rályi

Városok irati közt is meghajtottam a hérót,
 Kit lelkemre kötél, de nyomába sehogy se' jöhettem.
 Már kétségbe esém, lesütött fővel haza tértem:
 Itt is amott is egér szökdelt föl előttem az úton
 S út mellett, de szemem rájuk sem vetve, haladtam,
 Búsan, aléltan mint a deresről felszabadult rab.
 Egyszer a sík közepén neszt hallok: ha! oda nézek:
 Hát ördögszekeret korbácsol a szíken az alszél;
 Semmi! . . . tovább haladok; másik nesz; nézek a tájra:
 Hát — *Hábor*, garabonczás férjed, lépked az úton.
 (A' három negyed arcz eczetesbbé lőn e szavaknál.)
 Hadd menjen! morogám. Harmadszor nesz; no . . . ha
 most nem . . .
 Három a táncz . . . pszt! csitt! Közelebb közelebb a
 nesz: ember-
 Lábdobogás . . . emberhang (itt kerekébb lesz az egy
 A' fél arcz mezején)! — ő az, *Rák Bende*, a *q*-i [szem
 Tisztújítás hőse, a sors üldözte vitéz, tíz
 Társaival, kiket a' választás harcza hazátlan
 Bujdoklásra vetett. Hova mennek? honkeresők-e,
 Vagy csak sírkeresők? ők tudják; meglehet ők sem."

Így az öreg czicza-kém. Armída pedig (*nota bene*:
 Ez neve a' három negyed arczú, félszemü lénynek)
 Szítván mécse belét, tüzelője megől, — mivel ott ült, —
 Fölszedi mind fele-más tagait, s bicczentve néhányat:
 „Menj szaporán,“ úgymond „öltözd fel nappali bőröd’;
 Vén banya képében hídd őket ez éji tanyára;
 El ne maradjon egy is, mert jó ügy bajnoki voltak.
 Ámde siess, nehogy a' garabonczás kóbori Hábor
 Körme közé jusson Rák Bende a vésztele síkon,
 Mert tudom, élete sem biztos Hábor közelében.“

Szóla; de a' czicza már halad és nem hallja beszédét.
 Szép Armída pedig (verspótlani tettem a *szép* szót)
 Ott ül gondolatokban a padkán. Égi szerencse
 Hogy nem olyan költő körmére került, ki veséket
 Vizsgál, gondolatot felfőz csős paprika módra,
 Mert kifecsegné most mit gondol, az árva, magában.
 Nyílik azonban az ajtót képviselő hara-pokrócz,
 'S a' már ismeretes kalap, és orr, és köpeny és nyak
 Szép renddel benyomúl, hozván fris barna sötétet
 Nagy bosszuságaul a' már aszkóros belü mécsnek.
 A' negyed és fél arcz pedig e' látványra haraggal
 Elfordúl s egyebet nem látni öregszerű kontynál,
 Melyre varázs Hábor, — mert ő vala — retteneteskép
 Felbőszülve, szilaj nyelvvel szaporázza beszédét:

„Büszke, daczos némbér, nem jöttem kérni kegyelmet“
 — És leüté botját a' süppedező szobaföldbe;
 A' bot azonnal, mint legtisztább fényü szövétnek,

Lángba borúlt s háttérbe nyomá a' köznapi mécses.
 Most Hábornak egész nagyságos idomja kitűnék:
 Halvány arcz, buta homlok, erős feketéjü szemöldök,
 Kancsal bár, de azért égő szemek árnyas üregben,
 Negyvennyolcz foku szöglet alatt hajlott hegyes ormány,
 Félig nyílt ajakok, gyönyörű fogak, állra simuló
 Kurta szakáll, nagy nyakbütyök (au jaj nyelvem!), előre
 Hajlott váll, de azért ép, domboru mell; beapadt has,
 Hosszú póklábak, még hosszabbakra telendők
 Hogyha, csak egyszer bár, sikerülne kinyújtania térdben.
 Ilyen volt Hábor, s tenyerét teregetve szünetlen
 Öblögető hangon folytatta beszédit a kontyhoz:

„Büszke, daczos némbér, nem jöttem kérni kegyel-
 met,

Fordítsd bár a pokolra gyalázatos arczod előttem,
 Mindegy. Megvetlek nyomorú. Azt gondolod, úgy-e,
 Hogy mutatott haragod megijeszt, és térdre borulok,
 Mint ezt tenni gyakorta (pirulok mondani) gyáva
 S gyöngé valék!“ — Köhögött, s nem tudta kihúzni
 a verset.

Kontyfordulás*) lőn az alatt; Armida felállott:

Mintha magasb termet, kerekébb arcz, gömbölyüebb kar,
 Mintha hibátalanabb tagok — ámbár távol a széptől —

*) Ez a fordulások legújabb neme. A *bakfordulás* szint oly régi mint a *baklövés*. A *rákfordulás*, minden körjeleivel, mostanában kezd mutatkozni honunkban. Azt mondják, az 1840. évi hongyülésen *Pálfordulás* is adta elő magát.

Volnának (vagy a mécs hazudott, vagy most a szö-
vétnek

Füllent, én igazán irtam le, biz' isten! előbb is);
Még folyvást halavány s keserű ugyan arcza, de benne
Van valamely magasabb, valamely nem-földi kinyomva,
Egy szeme bő könyeket hullat, sok volna kilencznek,
Ajka remeg s felelet készül kiszületni nyilásán,
Tán felel is, ha varázs Hábor köhögése tovább tart:
Mostan azonban övé volt a' szó s nem honi gyűlés
Szónoka volt, kit félbeszakítani volna dicsőség.

„Nyolcz szomorú század szenny-szégyene ül nevemen
már

(Szép sziszegőn sziszegé) „nyolcz század tarta rabodként
Fogva, leverve, örök mámorban, zsibbadozásban.

Kényed bábja valék; elfojtád életerőmet;

Nagyra törő lelkem törpévé vált öled ágyán,

Átok rád e soká tartott puha korcsosodásért!“

(Itt Armida előbb nyilt ajkait összeszorítá

Kiskorig, és azután, még esdekelőbb leve arcza)

„A legutóbbi — talán negyven vagy negyvenöt — évben

Ébredézék olykor, mind jobban, húzamosabban;

Azt látám, hogy a régiben üdvöt nem lel az ember,

Hogy kijavíthatlan rongyot foltozni botorság:

Pályám nyilt; haladék a' korral, az emberi nemmel.

És tán czéломat érem azóta, ha léptim elébe

Mindenhol, te gonosz, nem hánysz akadályt, ha örökké

Lábam alatt te nem ássz-vermet, hogy orozva meg-
ejthess.

Tudd meg azért: az idő eljött, hogy az élet utában
Összetalálkoznunk egyikünknek vesztire szolgál.
Elváltunk: te az éjszaki, én a' déli sarokhoz
Vonszódunk, s az erő, mely képes volna egyíteni,
Nem fogan e' kimerült természet anyátlan ölében."

Hábor menni akart. Armida pedig zokogás közt
Mégfogván köpenyét (vagy csak megfogni mutatván,
Mert bele süppedezik vala mindenik újja különben):
„Hábor, ó kedves férj“ kesereg „honnét e hasonlás?
Honnét e' haragos viselet, szilaj átok, irántam?
Ő válj el, csak előbb rontsd szét ez unalmas öröklét
Lánczait és ölj meg, hogy mint a' boldog halandók
Nyughassam le a rám átkúl mért végtelen évsort."

Úgy tőn, mintha tovább nem tudna beszélni. Aléltan
Kezde hanyatlani a' padkára, de, hajh, — ki csodálná? —
Tenger bánata közt, egy szemmel, jól kiszemelni
Nem tudván az ülés helyet (épen egy újjnyi hibázott)
Szépen a földre csücsült. Darabig várta, ha repül-e
Őt felölelni a férj; de ügyet sem vetve nevére
Mennydörögő hangon Hábor folytatja beszédét:

„Hagyd a képmutatást; kitanultam minden e féle
Női fogásaidat, sokszor volt látni szerencsém;
És mint *nincsen* erőd, hogy előttem már deli hölgygyé
Változzál, pedig azt tehetéd máskor s *teheted most*
Mások előtt: úgy hasztalanul van fáradozásod,
Hogy hűségedet elhihetővé tégyed előttem.

Mit? vagy nem tudom én, mit nem követél el örökké
 Csúffá tenni, megejteni elvem, meghidegíteni
 A' honnak fiait, — de kivált lyánykáit — iránta?
 Nem te valál-e, ki szétküldéd látatlan alakban
 Bőjti boszorkányid, hogy rángassák a beretvát
 Elvrokonim keziben; vagdaltassák be azokkal
 Arczaikat s töltsék el örökre beretva-iszonynyal;
 Hogy radícalok bár, — irtók egyebet gyökerestül —
 Hagyjanak őserdőt növekedni goromba szakállból?
 Vagy tán nem tudom én, hogy Q. megye legközelebbi
 Tisztújításán vezetéd látatlan alakban
 A' *maradó* pártot; tüzeléd Rák Bende halandót
 S a' több czinkosokat, kik durva dorongot emeltek
 A' sebesen *haladás* szentséges zászlaja ellen?
 Phúj "u

Jegyzés. Ez a sor szebb volt a' többi soroknál,
 Mert kiki gondolhat vereset vagy zöldet alatta;
 A' garabonczásnak pedig adtunk untig időt, hogy
 Fújja ki kénye szerint nagy méltóságu haragját.

Szép Armída felállt vala e' közben, s ama zsémbes
 Női sajátságos tagütéssel, melyben a körmök
 Szüntelen a' férjnek szeme tájékára vonólnak,
 Csattoga-pattoga vissza szelídíthetlen urára:
 „Üssön a menny köve hát; lepjen meg belpokol és rüh,
 Fújjon el a' fölszél köpenyeddal, vázkalapoddal,
 Költsön örökléted minden fél percze szivedben
 Vágyak myriadát, mikből soha egy be ne teljék;

Légy szomjas, de a tej változzék ömleteg ónná
 És a tejes köcsögök kaponyákká durva kezedben!
 Bendét háyni nekem! tudod-é, hogy Bende ma nálam
 Ha, ha, ha! nálam lesz s fittyet vetek orrod elébe?
 Menj, takarodjál; undorodom rád nézni, különben
 Sem vala szándékom teveled nyomorogni sokáig.
 Rút vagyok? emlegeted: rút én csak előtted, egyébnek
 Bájkecsü hölgy vagyok én, s mit gondolok én veled
 akkor?

Menj el, válj el örökre; ha több kell: veszs el örökre!“

Így csattogta le szép Armída e classicus átkot,
 Mellyen a jó Hábor megháborodék iszonyúan
 S kapva tüzes botját kirohant szörnyű haladással.
 Künn e varázsbottal, mint quondam Juppiter isten,
 Villámot kanyarít a sötétes nyugoti égen,
 Arra nagyott trüsszent, melytől, bogarak mi, remegnénk
 És mennydörgésnek hinnők; kiröpíti nyakából
 Vészjósló köpenyét, a' melynek utódi maiglan
Fölleghajtóknak mondatnak köznapi nyelven.
 Ómaga, mint a Kazinczy *röpülő struccza*, vagy a' fenn
 Említett ördögszekerek, kotródik az erdőn:
 Balja köpenyt csóvál, jobbával rázza kegyetlen
 A' lobogó fáklyást s majd-majd meggyújtja kalapját.
 Támad erős tüdejű szél, hős radicáli modorban,
 Mert gyökerestül tépi a fákat az ősi cseresből,
 Bömböl egész erdő fene korbácsának alatta
 S mint a növendék, kin tanítóink sort *hegedülni*
 Már neki gyürkőztek, két-rét hajol, ah de hiában!

A' rámért keserű poharat kikerülnie nincs mód.
 A' fölleg pedig erre, miként nagy sáskasereg, jó
 Éjszak, dél, kelet és nyugotról, minden irányban:
 Némellyik nem akarva elejt egy-két szem esőt is,
 Mellyet a szél száz részre szakít, mielőtt lépotyogna.
 Reszket a természet: szalad a' föld férge likába;
 Apró fénybogarak remegő ujjakkal eloltják
 Mécseiket; fut a gyík szemhunyvást és a világért
 Sem bátorkodnék kitekinteni a' mohos ajtón.
 Még a vitéz nyúl is beinal, hova nem hat a villám
 Fénye, kaján tüskék tizedelvén háta gerinczén
 Szőrét és bőrét. Riad a' bagoly is kopasz ágról,
 Hol mélyen fontolgata, örködvén tefölötted
 O haza! *(egyszersmind — egeret lesván az avarból).*

Hall Armída belül; Hábornak hallja haragját
 És Rák Bende legott felvillan eszének előtte:
 Hajh, most sik közepén szorítá e' rettenetes vész,
 Hogy boldogtalanúl el-szétszórónája csapatját.
 Egy pár lánczszeme még e' gondolatának eléggé
 Össze se' volt forradva, midőn egy görbe banyácska
 Lelke-szakadva bejő, szólván: „Armída királynőm,
 Bende veszélyben van: garabonczás férjed a síkon
 Rettenetes szélvészt támaszta; lehetlen előle
 Megmenekülnie most; magam is csak alig szabadulék.”

Melyre varázs Armída parancsol a hű szobalyány-
 nak:
 „Orsola, hídd hamar asszonyimat; változzatok ékes

Tündérhölgyekké, s készíttetek oly lakomát, mint
Nászom százados ünnepein készíteni szoktok.”

Azzal a tündérnő veszi mécsét a' szenelőről,
És szájába vevén háromszor a füsthegyü lángot,
Annyiszor engedi azt kilövelni üvegszerű orrán.
S oh csoda! — távozzál te kicsiny hitű — oh csoda
látvány!

Nem hinném, ha magam nem láttam volna szememmel:
Így pedig oly bizonyos, mint hogy halad a' nap az égen,
Hogy lapos a' tele hold mint tányér s rátéregette
Dávid kapczáit, szikkadni az éjjeli szélben:

Hogy Kanaán ez a hon, tejméz foly a kún pocsolyákban
A' *Karajánosban*, *) mit lát a vak is, csak akarja; —
Ím maga változik át tündér Armída csodásan
Bűvös fényü, merész lobogású fáklyavilággá.

A' mécsésre röpül legelőbb s leszakítva hajából
Egy ragyogó fűrtöt, kócz üstökihez köti annak;
Majd kilebeg, kissé pörzsölvén a' vice-ajtót;
Künn megnyergeli a' szeleket (nyergét ugyan én nem
Láttam: férfi nyereg, vagy néemberi volt-e, *quid ad*
rem?)

S mint mikor a csillag, fél lábán állni megúnván,
(Nem lévén neki törve talán magyar iskolaportban),
Úgy, hollandi modorban, korcsolya-futni megindúl

*) A nagykúnok azzal tartják, hogy minden Jánosok közt leggonoszabb ezen Karajános; azért, boszúságukban; Kara Jankónak nevezik.

A' kisikált égen: Armída halad rohanólag
S most egyszer legalább, teszi elvét tisztes *utolvá*.*)

Orsola gazdasszony pedig ottbenn újra felölti.
Tisztes macska-mezét, és a' kunyhó tetejére
Felmászván, elkezd kormáuzni fogat csikaróan;
Melyre amonnan-eminnen jönnek az éji boszorkák
Állat-alakban, mint: macskák, kakasok, huhu-baglyok,
Kígyók és tekenős békák, otromba varangyok,
Loncsos ebek, *lorgnette*-viselő, betü-ölte vakandok,
Farkasok és rókák; minden vallásbeli varjak
S több efféle vadak, szelidek. Kiket Orsola néne
Rangszerűen fogad el venyigés födelének alatta,
Mint majd mindeneket lebeszél a' krónika később.

Brr! dörögés-morogás, recsegés-ropogás morájával,
Nagy zuhogás, robogás, locsogás, fecsegés, kopogás közt
Zajg villám, zivatar, bércz, szikladarab, koros erdő,
Záporosó, rohamár, terepely posvány, zubam és jég;
Folyvást árad a szél, nagy messze kiönt a lapályra
És dühösen szalad ott tekeres hullámai — valykor
Örvénynyé sodorúl, de megint kisimúl s tova nyargal;
Itt is amott is öló villámtól fúrva keresztül.

*) *Utolv*: teszi azt, midőn valaki először megtesz valamit, s azután gondolkozik rajta: mi okból cselekedte. Eset rá tömérdek, kivált honunkban. S minthogy ez eszme kifejezésére a latin nyelv is szűk: bátor vagyok egy új szót gyártani, s azt a tudós világra rákötni: *postcipium*. A latin nyelv, mint haj, körm stb. halál után is nő.

Lenn, a vihar fenekén, feketéllik az éji homályban
 Öt-hat alak, kiket a' zivatar *gerebel* szigorúan: [a' szél
 Mozganak ők? vagy a szél mozgatja? de nem, hiszen
 Ellenirányban omol s szemöket csapdossa be szűrös
 Záporcsöppekkel. No ez a' hős Bende csapatja.

„Hajh de veszett egy idő!” mond Bende, ki a csapat
 Védelmül hátát neki támasztá a viharnek, [élén
 Míg a szilaj légár pattogtata bő köpenyének
 Könnyű szárnyaival, hajtván szaladékony elődét:
 „Hajh be veszett egy idő. Örömeztobb üstökölödném
 Három ezer haragos kortessel, mint e viharral:
 Mert azokat szóval, lármában holmi jelekkel,
 Meg lehet engesztelni; de ez, ha kiáltozok, ordít;
 És ha jelet mutatok, tüstént kicsikarja kezemből.”
 E' szép mondat azonban ez egyszer nem nyere tapsot,
 Nem kapa helybehagyó kaczagást, mert a' vihar árja
 Oly sebesen ragadá el a bajtársak füle mellett,
 Hogy csak egyik másik töredék szó vethete horgonyt.
 Hajh, de nem úgy a' szél. Neki szóig hallani kellett,
 Mert boszusan megiramlék, s hátba lüké vala Bendét,
 Hogy feje görbe karéjt irván, nagy termete hosszant
 Földre terült, s jól járt, hogy sárba esék feje, máskép
 Nincsen erő, mely megmenthetné orr-betöréstől.
 Társi közül kettő ugyanolyan sorsra jutott; egy
 Költőt, két kártyást szárnyára kapott a *zimankó*.
 Bende pedig, miután kiköpe a' sárt, s ahoz illő
 Szitkokat, óvatosan kiszedé tagait, köpenyéhez
 Megtörülé arczát, kezeit, s szétnéze az éjben:

Egy színü ez, nincs benne kesely folt, nincs feketébb árny.
 „Hollá! hó!” kiabál: „ki van itt? hol vagytok?” — „A
 sárban“

Válaszol ott mindjárt mellette vadúl egy erős hang:
 Rá pedig a' villám harsogva leüt; köve mélyen
 Fúrja magát, a' tó közepén (lesodorva magával
 Egy zöld pantalonos békát is) földbe, hová hét
 Évig mind lefelé megyen és hétig föl, a tónak
 Már addig közerőn kiapasztandó fenekére,
 Hogy majd ott a paraszt meglelje a gyógyyerejű kőt.
 Mostan azonban nem köve kellett Bende vitéznek,
 Fényire volt szükség, s ennél meglátta baráti
 Kettőjét, csak alig tápázkodvákát iszapból.
 Hát a' többi? hiszen tizenegyen voltak az estve.

„Hej, ficzkók, magyarok! hova vesztetek e' zivatarban?
 Eltévedtetek-é, vagy a szél fútt vissza megyénkbe?
 Bajtársak! *Nyakaló! Maradossy!* holla, barátim!
 Erre, csak erre felénk; ide *Olmody, Holnap, Szűzváll!*
 Nem hallják; ez a szél, ez az orkán elveri a' szót.
Tyúkody! párthiveim; fiaim: *Nemadózy, Doronghy!*
 A' föld nyelt-e be, vagy szétáztatok úti göröngyként?
 Jertek elő, várunk. Ordítson az ördög hiában:
 Jobban bömböl ez a' vész, mint a' pesti dalárda.“

Még csak alig végzé, mikor a' távolban, előre,
 Hátrafelé, bal, jobb keze táján s minden irányban,
 Hallik a *Bende, jer erre, ne arra, elő, ide,* szózat,
 A' *halló! a hahó!* még az ördög tudja: mifélek.

Mit tegyen ilyenkor? mely tájra irányzza menését?
 „Jertek elő ti.“ kiált, „jobb lessz ide gyűlni rakásra.“
 Nem hajt rá egyik is, sőt még távoznak a hangok.
 Egy, mely legközelebb hallék, tisztán hata hozzá:
 „Itt menedékhely van.“ — Röviden tanakodva magok
 A' három hazamentő indul, honnan a hang jött, [közt
 És — egyszerre lezuppan egy árok mély fenekére.
 Táblabirói kacaj hahotáz rá a' menedékből.

Nem juta, hajh, lágy sors bajtársainak se, hanemha
 Lágynak mondani a' pocsolyát, melyben heverésztek.
 Említők, hogy a szél hordott el hármat; e három,
 Tyúkody, Holnap és Nyakaló, nem akarva nyakalták
 A' *liberalis**) tó gyűlölt vizeit, habarékát.
 Olmody és Szűzváll, elvőknek hű követői,
 Elmaradának előbb, de azért nagy lelki erélyvel
 Furdalták a mocsárt lábaikkal váltogatóan,
 S itt betelék: *lassan haladással messzire menni*;
 Mert fél óra alatt húsz rőfnyire értek ez úttal.
 Ott Szűzváll az elül siető társát nyakon ütven
 (Olmody úgy érzé) és Olmody visszapofozván:
 „Mit pofozasz te bolond?“ mond Szűzváll: „Én-e ba-
 rátom?“
 Válaszol Olmody, „nemde nyakon vágtaal-e?“ — „Ki?
 én nem;
 Vágna nyakon az a kő, mely ott kényére cikázik.“
 Szóváltás azután *perelés* lőn: vagy magyarabbúl
 Mondva ki: *osztottak* (szép nemzeti bélyeg ez a' szó

*) Magyarhon tavai a rakoncátlanságig liberalisok.

És az aviticitás lelkét föntartja örökké;)
 Végre bírokra, türökre, marokra, ökölre kerültek,
 És miután egymást egy szík szamukába*) teríték,
 Ernyedvén keveset, hűlvén is a hús fürödőben
 Szétváltak. Kaczagás hangzék a vizes levegőben.

Hű Maradossy pedig, beteg orrát féltve a széltől,
Oldalvást haladott, (ez is új neme a' haladásnak!)
 Ment szaporán, csakhogy czélt vesztett, és mire észre
 Vette magát, egyedül állott a goromba viharban.
 Megfordulva körülnézett: Hova térjen az árva?
 Erre sötét és arra sötét, mindenhol a földön.
 Hirtelen egy halavány fénysúgár tűne szemébe.
 „Ott embert lelek“ így gondolja: megindul a tájra;
 Locs-pocs lába alatt: „mind semmi! megáztam úgy is
 már“

S bizva tovább gázol. Már nincsen messze a czéltől;
 Zsombikon életőlő ugrások közt tova lépked,
 Hajh, de a fény eltűnt! lebegő posványi lidércz volt,
 És a vitéz áll kétesen, áll zavarodtan a nád közt,
 Mígnem egy ármányos szél bűgva felökleli onnan,
 És nyakaig lezuhan nádtorsos tó fenekére. —
 Rá hasonl kaczagás hallatszik az éji viharból.

Hát Nemadózy? Doronghy? ezek bezzeg megadóztak:
 Őket is egy csalhang nagy messzi vezette. Hasonló

*) *Szamukák*; himlőhelyek szík-kanaánaink nap-égette arczain, melyekben a fű biztos menedéket talál a beretváló kasza ellen.

Volt pedig e' csalhang a vezérnek sásnemű metszős
Hangjához, melyet rekedés soha nem tompított.
Hajh, de mi állandó e' vén, hebehurgya világban?
Vármegye-végzéskint, repülő szappanbuborékkint
Változik itt minden: pénz, szín, köpenyeg, divat és toll?
Úti göröngyüinkből, a' mely makacsúl veti hátát
A' tens úr hájas s az oláh böjtös kerekének,
Pár nap alatt válik csoda mélységű tapadó sár.
Íme e hang is, mely csalogatta Doronghy urat s Co.
Mint bika kezd bömbölni, megettök, előttük, utánok.
„Szembe, ha ördög is!“ így biztatkoznak, de sötétben
Nem látják hova kell, iramodnak mindazonáltal,
Ellenutat vesznek, hallják bömbölni megettök
A' villás szultánt, de ha már futnak, minek újra
Megfordulni? tehát nyargalnak, mígnem inok le-
Táguván tetemes zuhanással hullának össze,
Testökből vetvén a kereszt ösvényre keresztet.
A' kaczagás itt is hallatszik az ég morajával.

Elcsilapult a vihar. Csend lőn, mint zajtele vásár
Múltával nem igen kövezett utczáin az ősi
Debreczen áruterének, melyre sötét-komolyan néz
Távolból csak imént *koldult* emléke *Vitéznek*.
És, mint emberi szenvedelem fene zápora szüntén,
Hull szakadott felhők foszlányaiból felüdítő
Harmat alakjában bánatnak csöndes esője.
Hábor is, eltelvén boszujával, fölheverül egy
Föllegnek ruganyos pamlaghátára, nyugalmas
Comforttal letekint dühe tizenegy áldozatára

A' mint szertebolyongnak alant, nem tudva mi tájra
 Kelljen venniök útjokat, és hol lelni föl egymást;
 Majd sarkantyut ad a' föllegnek s Mátrátetőre
 Szállva, szelid ágyat vettet dagadó kűdök enyhe
 Vánkosiból felhőlaki tátosival s pihen ottan.

Most Armida fehér ragyogással, mint az *Írásban*
 A' napot öltözetűl testére fűzött csodanémber,
 (Hajh be sok asszony van, ki hasonló fényre sovárogl!)
 Áll a' pusztá mezőn. Látják: Rák Bende legelsőbb,
 Aztán szertezilált bajtársai messze *kotúkból*,*)
 S azt hívén egyaránt, valamely tensúri majorház
 Ablakiból csillog le az isten-küldte vezérfény:
 Arra megindulnak s nagy testtöreménynek utána
 Annyira lábolnak, hogy meghallják a kiáltást,
 Mellyet kölcsönösen, csak *puffra* **) bocsátni reméltek
 A' levegő égnek hangszállító kebelébe.
 Összetalálkoznak néhány percz múlva egészen,
 S míg a kiállt bajokat röviden lebeszélük, eléggé
 Megborsolva beszédeiket belföldi szitokkal,
 Fény-Armida tovább vonul és csalogatja vitézit.
 Őt követik darabig, de midőn látják, hogy a fénypont
 Nincs közelebb mint volt, keserű kétely kel agyuk-
 ban;
 Némellyik javasolja: feküdjének ott le helyökben;

*) *Kotú*: ebből lett a német *Koth*; mi bizonyossága annak, hogy a *kotú* magyar eredetű és azért itt leghonosabb.

**) *Puff*. Alább meg fogja látni a kegyes olvasó, hogy mind *puff*, mind a *pűff*, sőt még a *pöff* is, becsületes nemzeti kifejezések.

Más, hogy menjenek, ám ne kövessék a' vezető fényt,
Mert posványba vezet, mint őt is imént oda csalta;
Bende azonban, bár maga volt egy vélekedésen,
Úgy mondá ki a szótöbbséget, hogy noha némely
Társai nyúlszívűek, gyávák és semmire kellők,
Ő megy elül, s hiszi hogy követendi a többi legénység.
Úgy lett. Bende után mentek, mint ebfejű birkák
A' kos után, s hosszút gyalogolva elértek egy erdő
Lábához, venyigés födelű kalibához az erdőn,
És megörülének szívvidító örüléssel.

MÁSODIK ÉNEK.

Orsola néne, mihelyt a boszorkányok teleszámmal
Összegyülének, előbb maga válván ünnepi hölgygyé
Inte a többeknek s azok is mindannyi leánynya
Formálódtnak át. A szegény lak belseje szintén
Messze kitágasodott, fala mint hólyag kifeszülván.
A' szobaföld kirakott padolattá lőn alakítva,
Melyre néhány tündér hozza mindenféle filigrán
Bútorokat Pestről, a kiállítás tereméből:
Úgy is azok, *honiak* lévén, ott vesznek örökre
S bécsi gyalúforgács eszi a' pénzt árva hazánkból. |
Majd elkülde a hű szobalyány asztalnemüért is
(Asszonya úgy akará, hogy aranyra ezüstre terítsen);
Ám ezt már nehezebb vala kapni; bejártak akárhány
Úri pohárszéket, de csak a' *steingut* vala otthon,
Mígnem végre zsidózálogházhoz folyamodtak,
S ott sikerült az egész rakodást megtenniök egy helyt.
Másokat ételekért küldött mágnesi *credenz*be
(Mert *csak* máshoniak kellettek); hoztak is onnan |
Kókuszt és ananászt, zöld békát, tengeri rákot,
Tápláló csiga és biga ezreit, ócska heringet,
Ízes sardellát, mérföldre nyuló macaronit

S több stb-eket, miket ördög tud lenevezni.

Még a pimasz tornát is Bécsbe vitette, hol abból

Krént nemesítének s úgy hozták vissza, reszelten.

Mind külföldiek a borok is, mert félték a honból

Szedni, nagyon tudván mily ritka magyar boraink közt,

Mely szüzi épségét még tisztán élvezi, mellyen

Ostoba nyervágnak még *experimentuma* nincsen.

És hogy semmi hiány ne legyen, felküld vala Pestre

Étlapokért (maga nem nyomtatott, mert már lefeküdtek

Censor urak, s a' nyomda tudá, hogy mit tehet és
nem);

Hoztak is étlapokat fölül írva kövér: HONI ÉTLAP

(*Speiszettel*), *Levesek* (*Suppen*), *Brodsuppe und Gersten-*

Suppe, und so weiter . . . vagy, uram jeminé, mi be-
széd ez!

Hisz magyarul írnék, magyar étlapot énekelek most!

Semmi no! . . . Rendin a ház: tele Boldog Arábia (Pá-
Illatival s a paraszt levegő kiszorítva belőle. [ris])

Nemzeti színházunk gáztartóját is ugyancsak

Meglopták e gonosz tündérek (azóta van ottan

Vaksi homály), s azzal gyújtának ezerkaru fénytárt.

Szó mint száz: tele gyűlt comforttal a néhai kunyhó.

Bende belép. Nem ijed meg az úgy, ki magyarhoni
Almában meglátogatandó, rányit egyikre, [költőt]

És pompás butorok, szőnyegnemű ötlenek ott fel,

Szű-labyrinthusok üres szekrény, beteg ágytakarók helyt.

Meghökken a vitéz, s már elvè szerinti menéssel

Hátrafelé lépett, mikor egy tünemény mosolyogva

Inte felé, tünemény, mondhatlan kellemü bájhölgy.
 „Útas, akárki vagy,“ így zenegett énekszerű hangja
 A' hölgynek, „lakomat ne kerüld, ez béke tanyája,
 Ételedül kenyeret nyujt asztalom; édes itallal
 Olthatod itt szomjad s kipihenve mehetsz tova reggel.
 Társaid is vannak? mind jójetek: itt valamicske
 Van még a' megavult magyaros vendégszeretetből.“
 Melyre vitézlő Bende lovag nagy szívbeli kéjjel
 Válaszol: „Ó deli hölgy, istennő, mennyei szellem,
 Vagy mi nevet leljek, hogy bántalmazd ne légyen,
 Nem méltó nyomorúlt csapatunk magas úri kegyedre.
 Úgy tetszett kívül: e' hajlék csak pusztai gunyhó
 Semmi egyéb, s mi vihar-zaklatta szegény nemes ifjak
 (A' nemes úti-level, bár ázva kicsint, ehol itt van,
 Még egy hónapig áll, azután mást válthat az ember)
 Kénytelenítettünk szikkadtabb helyre vonúlni.
 Ó magas istennő, deli hölgyek hölgye, bocsáss meg,
 Hogy rút-piszkosan és paczuhán jelenünk meg előtted.
 Im bajuszom, hajam a' sártól díszetlenül össze-
 Csapzottak; könyököm, térdim kifeszülnek a mezből,
 Csizmám talpa levált, köpenyem félig csupa *kastos*,*)
 Társaim is rondák, mint a' tintába fürösztött
 Házi legyek, czudarok, mint ághegyről szakadott váz.“

Szóla; parázs Armida pedig nagy drága mosolylyal
 Nyújtva fehér jobbját a vezérnek kéjteli csókra,

*) Ne gondolja a kegyes olvasó, hogy az egyiptomi *kastos*król van itten szó. *Kastos* egy igénytelen tájszó, s annyit tesz mint *csatkos*; *csatkos* pedig annyit tesz mint *kastos*. q. e. d.

Tüstént langy feredőt rendelt tündérei által
 A' tizenegy hősnek tizenegy tündéri szobába;
 Bendének legelül, legszebbet s illatosabbat.
 Fürdés végivel új deli köntösöket vitetett be:
 Attila-dolmányt szép angol posztóbul, iromba
 Tág bugyogókat, aransujtásos azurszinü mellényt,
 Párizsi nyakkendőt, pitykés fejü szőke topánkát,
 Görbe török kardot, mely minden egyébre nagyon jó,
 Csak vágásra nem és szúrásra, piros belü szőrös
 Kalpagokat, szóval mindennemü *pippere* *) czikket,
 Mellyeket útasaink szaporán fölszedve magokra,
 Megjelenének együtt haragos morgalmu gyomorral.

Aztán volt is evés, volt drága boroknak ivása;
 Mellyeket én önkényt hagyok el most: mert az evésben
 Semmi poétai nincs; az ivásban volna, de Priznitz
 Víznel rendeli már vizenyős versünk irogatni.
 Asztal után zene volt és táncz: a' fürge leánykák
 Lejtének waltzert, quadrillet, *ecossaiset*, puha lengyelt,
Cotillont, polkát, ländlert, nagy díszü kozákot,
 Czifra mazúrt, a *királyi* zsidót, erdélyi oláhost
 Sőt tán még a tarantula tánczát is robotolták,
 Csak nem a büszke magyar, nem a nemzeti bélyegü
 csárdást.

Folyvást járt ez alatt a pohár és a' hazamentők
 Nem menekülhettek többé az elálmosodástól.
 Szép Armida pedig, hogy férfia díszes alakján

*) Ad analogiam: *Juppiter* etc.

Táplálhassa szemét hova húzamosabban, ohajtá
Hallani Bendétől éltének hősi kalandjait.
Melyre szerelmes Bende lapost pillantva, tojásdad
Ásítások után, ekkép kezdette beszédét.

„Mondhatlan fájdalmat ujit e parancs kebelemben,
O deli tündérhölgy, mi szerint meghallani vágyol
Életem eddigi bal történeteit. Ki ne sírna,
Hajh, ki ne könnyezné sorsát vaczkornyi könyekkel
— Bár a' legszelesebb liberális volna különben —
A' keserű próbára jutott magyar alkotmánynak!
És már a' kakasok kukorékolnak: pityusok mind
Társaim is, s horkolnak úgyancsak, mint fene vad kan.
Ámde ha oly nagy a vágy benned megtudni kalandim':
Elmondom röviden.“

„Születésem vettem ezen szép
Nagy Magyarországbán, Q. vármegye békes ölében,
Melyben apám fő táblabíró vala, harmados egy nagy
Terjedetű faluban, s úr mint a' chinai császár.
Mély eszü ember volt, a legelső rangu tekintély,
Ritkán szólt s keveset megyeegyülésekben, azért őt
Békén hallgatták, mivel újság volt a felállás
Már maga is, de beszéde sem a' már untig abárlott
Tárgyra vonúla, hanem másról szólt, érdekesebbről.
Árvai dolgokban nagy jártasságu egyén volt:
Ő maga, több rendű nemes árvák gyámnoká, buzgón
Elnöklött napidíj nélkül is az árvai széken,
S oly sarkantyuja volt gyámoknak, szolgabíráknak,

Tiszti ügyészeknek, hogy alig lőn nagykoruvá az
 Árva, midőn már gyámja — *letisztázottan!* az első
 Évrüli számadolást beadá; sőt *részleg* az orphan
 Kézbe kapá vagyonát, vala bár még sok *difikultás*.
 Főleg azonban az urbérben volt otthonos: úri-
 Szék nem igen történt, melyben nem apám vala elnök,
 És ezt tette, mivel *miseram plebs contribuensem* *)
 Szánta; gyűlölte pedig sőt megbuktatni kívánta
 Földesurát: örömet kapará hát a' napidíjat,
 És, ha lehetne, kiéli a zsarnokot ön falujából.
 Első volt, ki a nép sorsát könnyíteni akarván,
 Megtiltá gabonát égetni kazánokon, és nagy
 Áldozatokkal erős szeszgyárt hozza létre falunkban,
 Honnan az *életviz* **) olcsón juta póri torokba.
 Másképp jó tarokos, ferblista, dióra, sulyomra,
 (A' préference-tanulást, hajh! félbe hagyatta halála),
 Első rendü pipás, lovag orvosi elhíttetésből,
 Jó apa, jó férj volt, legyen áldott hűlt pora érte.

Kedves anyám (ah, anyám!) sem volt méltatlan urára.
 Egyike volt — dicsekedhetem ezzel — az angyali nők-
 nek.

Kik, Katalin czárné módjára, magasra jutának
 (Millyen nem sok akad) szüle nélküli szolgál leányból.

*) Így mondta biz az, pedig 3, azaz három instructort
 nyűtt el.

**) Másképp *aqua moris*. Hatalmas emeltyüje a magyar
 népnevelésnek. — Korunk azt hiszi, hogy a *szeszfejtés*, ugyanaz
 a szellemfejtéssel.

Hogy hűsége szilárd vala, megmutatá: tizenegy év
 Forgott el, mielőtt oltárnál egybekelének,
 S addig is oly hű volt, mint hitfölvétel után lőn.
 Lángelmű vala. Két nagy zongora *nyűtt* el a finom
 Ujjak alatt; folyvást pörögé a' franczia nyelvet,
 Mellyet a fürdőkön nyolcz hónap alatt betanúlt volt
 (Míg én dajkatejet szoptam) s széltére beszéle
 Főleg az olyan előtt, ki e nyelvben nem vala jártas.
 Gazdasszonyságát nincs emberi nyelv kibeszélni.
 Válogatott külföldi szakácsok *,nóbelesíték'*
 Konyháját, de hibát lelt bennök, jóllehet ők *sem*
 Tudták a' magyaros töltött-káposzta-csinálást.
 Tarta divatlapot, a' *Spi-egelt* *) (mint mondani szokta),
 S még Pesten csak alig ment egy viselet *ki* divatból
 Már őnála *bejött*: ő volt falun a' prima donna;
 Tiszta meg olyan volt, oly változatos kicserélést
 Kedvele mind a fehér-neműekben mind a — *cseléd*ben,
 Hogy majd példabeszéd lőn a' közelebbi megyéken.

Ők voltak szüleim. Születésem napja falunkban
 Nem kis zajt okozott, mert akkor az udvari hajdúk
 Négy borjút, hatszáznyi tojást, tíz jókori bárányt,
 Száz csirkét, s ugyanannyi köcsög vaját összezsaroltak
 Létemen örvendő jobbágyim szeretetéből.
 Már mint *táblabíró*t sorozott bé mátrikulába
 A' pap is, a' kit apám tartott vala ingyen ebédde
 Udvari papjául s egyszersmind — kártyabarátul.

*) *Spiegel*: magyarul tükör. Budán van. Szép tükör volna,
 kár, hogy belepte a pesti por.

Majd felfalt az apám. Nehezen várta, hogy az első
 Szót kirebeghessem, mindjárt szép cifra, betyáros
 Káromlásra tanít vala, mondván úgy leszek ember.
 Számba tevő a pipát, poharából ittam erős bort,
 Mellyektől neveté ha fogék szép róka *fűkat*.*)
 Lángész volt örököm: de apám félvén, hogy az elme-
 Fejlődés akadályt gördít a' testi növésnek,
 Nem tüzelé kitörő zsenimet, sőt visszafenyíté.
 Ostor, puska, fakard, sárkány, falovak, kocsi, száнка
 Fejleszték az erőt, a vitézséget tagaimban,
 Nem volt a' faluban pórgyermek, bármí kamász hős,
 Kit földhöz nem üték (igaz *ő nem* nyúlhata hozzám,
 Mert tiltá az apám); kit meg nem téptem akárhol. X

Így töltém tizenegy kora éveimet zabolátlan;
 A' mi azontul jött, hajh, máskép kelle kitöltnöm!
 Egy szép reggel apám hívatja az iskolamestert,
 Az jó, s engem apám átad, hogy vinne magával.
 Ostorom és paripám fölszedvén mentem utána:
 Mert nem ijedtem volna meg a' vad krími tatártól.
 Kézen fogni akart, de kirántám jobbom azéből,
 S pattanték egy erőst, csupa ismerkedni, fülébe,
 Szalma-fedett házhoz vezetett, hol, most is eszembe
 Jut, legelőször is a' tetemes küszöbön nagyot estem
 (E' küszöb *egyszersmind* tűzifát hagyva vágni gerinczén).
 Ronda sülyedt szoba volt, melyben, szitkózva, fölállék;
 Vastag tölgyfa padok, fal hosszant, korcsmai módra.

*) *Róka*: műszó a korhelyeknél. Nem tudom: a tudós társaság nagy szótárába bejönnek-e a korhelykedés műszavai.

A' mester pedig ekkor egyik szügeletbe mutatván
 Elsőnek nevezett. Oda ültem nagy vonakodva,
 Majd oda is szokván nehezen, minden tudományban
 Két év telte alatt csoda távolságra haladtam:
 Tudtam az úri könyört, hiszek-egyet, tudtam az első
 Száz zsoltár szövegét: a' *Bázsán* szörnyü bikáit,
 A' *Hermont* a *Zoánt* és több *efféle* tanulmányt,
 Sőt a tanításban sem voltam rest, valahányszor
 A' haragos mester rám bizta ítélete végre-
 Hajtását, hatokat diktálva buták- s feledőkre.
 Illyenkor *con amore* utánzám Fercsit, a hajdút,
 A' ki az udvarban botozott szép ünnepiséggel
 Nyers-nyakas embereket, kik apámat nem süvegelték.

→ *alca*

Ennyi jelességgel méltán kitüném a fiúk közt;
 Népszerűvé lettem, mert — reszkettek haragomtól;
 Mind kedvem keresék, hogy mérsékeljem ütésim.
 Történt egyszer a többi között, hogy az iskolamester
 Büszkén járván a' rögs alju szobában alá s fel,
 Kedvem jött a fejér krétával nagyfülű főket
 Írni kabátja poros hátára. Nevettek a kölykök:
 Mest'ram hátra tekint, galléron fogja művészt,
 És pattant fejemen bütyök-ujja vadízü baraczkot.
 Várj, mester; mondék, várj rá, ha nem érted a tréfát,
 Még boszumot töltöm: megeszed magvát e baraczk-
 Volt a terem végén egy furcsa idomzatu tanszék, [nak.
 Mellyet mester uram faragott ó kút bodonából,
 S alját deszkával beszegezvén, három egyenlő
 Kurta mozsárlábat fűrészelt annak alája.

Rés volt a' bodonon balról, ott bútt be a mester
S büszkén hajlongott benn' hátra előre naponként.
Háta megett a bodon karimán nagy fekete tábla
Volt támasztva, befestve dagadt lábszáru betűkkel.
Ím e bodont szemelém ki boszúm czéljára segítő
Eszközömül, és így ment véghez nagyszerű *tréfám*:
A' tanszéknek elül lábát kivevém a tanító
Távolléte alatt, s kórócskát dugva helyette
Vártam a majd bejövő mestert színlett nyugalommal.
Jött; tanszékibe bútt, hajlongott, hátra, előre:
A' kórócska kitört; maga felfordult bodonostul,
Ráhullván a nehéz fali tábla fejére, nyakára;
Én meg egy ugrással felülék a' tábla közére
S híván társaimat, vitor arczczal, tenni hasonlót,
Ránehezültünk vagy harminczan mester uramra,
És mikor ellapítók kedvünkre, mi szerte szaladtunk,
Ő pedig ügybajjal szabadulván, elmene tüstént
A' történeteket elpanaszolni apámhoz: azonban
Semmi egyéb nem lőn az eredmény, mint hogy a mes-
Egy harmadnap alatt vándor táskával elindult, [ter
Új maradást, új hont keresendő széles e honban.

Mostan apám nevelőt fogadott számomra, fölötte
Nagy bérért (tizenöt pengőt *ígérve* havonként!)
Ám nekem a' nevelő nem tetszett: ostoba lény volt,
A' ki — tanításon kívül — semmitse' csinált jól.
Elcsapatám. Másik jöve: azt olly alkukötéssel
Vette apám mellém, hogy egy uttal lenne lovászm;
Elrontá lovamat, túl kellett adnom az árván.

Vége került egy jó: ott alszik ama szögeletben,
 Jó kártyás, lovag, ember a talpán minden időben,
 Első rendű vadász, neve: a' *tűzlelkű Doronghy*,
 Hű vezetőm oda, hol szép lány és jó bor a háznál.
 Tőle tudom, hogy kell a nemessel bánni, ha szívét
 Iteze borért, huszasért akarom megnyerni cserébe,
 És általa lőn, hogy — az élet zsenge korában —
 Nem legutolsó hírt szerezhék nagyhirű megyémén.

Történt e' közben, *valamely* Széchényi nevű gróf
 Írt *valamely* könyvet (kár volt nem alunnia inkább!),
 E' könyvnek neve volt . . . *Hitel* . . . úgy tetszik *Hitel*!

úgy van;

Zajt üte akkor e könyv; olvasta paraszt, nemes egyre,
 A' ki csak egy fél napra belé pillanthata; *sőt volt*
 Ollyan is, a' ki saját pénzén megvette magának.
 E' könyvet, miután megkapni hiába törekvék
 Kedves apám, megvenni pedig — könyvet! magyar
 ember!

Vége Doronghy komám okosan kicsené casinónkból:
 Macska, gyümölcs és könyv, úgymond, nem orozva nem
 is jó.

Hajh, deh! mit tud e föld nyomorú fia, mit tud előre?
 Tudja-e hány évig nem adóz a magyar nemes ember?
 Tudja-e mennyi ezerbe kerül majd a' megyetisztség?
 Tudja-e, kit fog a főispán kijelölni? kit üt meg
 A' többség? Hosszú pöre még hány évig élélhet?
 Ellenben pedig abból hány ügyvéde kihalhat?
 Jobb lett volna, bizony, soha el nem lopni e könyvet,

Ellopván pedig azt egyenest tűzlángba röpíteni
 Inkább, mintsem apám olvasni leüljön *elastisch*
 Székibe s olvasson, gyakran kialudt pipa mellett.
 Ó deli hölgy, soha sem kelt fel többé *az* ülésből! . . .
 Megborzadva veté lábához a könyvet, agyára
 Szökkent vére, rövid pihegéssel hátra hanyatlott,
 És — a damoclesi kard leszakadt, a szörnyü halál-
 csöp:
 Árva levék!

Teltek az évek. Anyám teleit bálban, nyarait meg
 Fürdőkben tölté, keserű bűját feledendő:
 Én kocsikat, lovakat tarték és tagja levék a
 Hont felüdítendő agarászó egyesületnek.
 Nyertem ezer pengős agarakkal drága pipákat,
 Kártyáztam nagyban, nem *marqueuros* nyereségért.
 Nem, hanem a' hírért, mint földesur és nemes urfi.
 Tisztújításkor százával hánytam a százas
 Bankjegyeket (*bizonyos* gyapjúmnak előleges árát),
 És mama nem gondolt vele, mert neki szinte havonként
 Egy-két pár ezeret kellett elküldeni Bécsbe.
 Egykor azonban anyám haza jött egy franczia gróffal,
 S e' *comte* elhiteté vele, hogy neveletlen az úrfi
 (Már én) s hogy nevelést Magyaország adni nem is tud,
 És javasolta, hogy utaznám be művelt Európát.
 Kaptam az alkalmon, mert úntam már magam épen,
 S mellém véve Doronghy komát, tudós nevelőmet,
 S megrakván zsebemet hat ezer birkával, a messze
 Útra elindúltam. Mama s a' *comte* honn maradának.

Merre megyünk, dominé? kérdém a vidor nevelőtől,
 A' mint *eltöröltt*, de azért bátran kiparancsolt
 Roszpontos lovakon szülő falumat tova hagytuk.
 Legjobb lesz, felelé, csak a székvárosba sietnünk
 S innét gyorsszekeren föl Pestre, hol a' dunagőzös
 Készen vár, hogy azonnal a' *Judenplatzra* röptsen.

Indulóban volt a' gyorskocsi épen, azonban
 Két hely üres volt még: befizettük, a mennyit a német
 Pénzünkből kifogott; fecsegett valamit, mi fejünkkel
 Ráhagytuk, nehogy azt gondolja, nem értjük a mit
 mond.

Városokon, falukon folyvást gyühügetve haladtunk,
 Mellyeknek neveit nem tudta Doronghy komám se,
 Mástól kérdeni én pedig átallám, nehogy ekkép
 Járatlanságom kinevesse az úti közönség.
 Másképp semmi bajunk: pecsenyénk minden fogadóban,
 Jó, bár drága, borunk, kivevén hol rossz vala, néhol
 Hölgyek is, egy kettő, a' legközelebbi diéta
 Végin — együtt az újabb törvénnyel — kelve Po-
 zsonyból.

Már nem messze valánk Pesttől: már látni gyanítám
 Ős Buda nagy hegyeit, legalább a' dajkamesékből
 Ismeretes Gellérthegyet és a' tompa *Királyorrt*,
 Melyről obsitosok szedtek vala csillagot egykor.
 Füstös oláhfalukon vezetett útunk; hegyet értünk:
 Pest mégsem közelít, Mátyás palotája sehol sincs;
 Hegyvölgyet mászunk: végtére kilátszik a város
 És, uram irgalmazz! mutogatják; íme — Kolozsvár.

Mit tegyen ilyenkor nemes ember? dús magyar úrfi?
 Üssek-e? kit, vagy mit? ki hibája, miénk-e vagy a' gaz
 Hippophagé? az övé, az övé, mert mért magyarul nem
 Szólt, magyar emberhez, Magyarorszáiban? De hol ő
 Nem vala hát más mód, mint káromkodni erősen, [most?
 S szidni — mivel nem volt egyebet kit szidni — az *Istent*.

Semmi, Doronghy komám, mind semmi; ha már ide
 jöttünk,
 Város ez is, mondják, nézzünk szét benne. Ugy is lőn.
 Megszeretők a helyet; nyolcz hétig nézegeténk szét,
 Láttuk az egyszarvút, ettünk a' tarka kenyérből.
 És most visszafelé forduljunk? Mit felelünk, ha
 Kérdi a francia gróf: micsodás Páris vagy az angol
 Főváros (neve nem jut eszembe, pedig, tudom, ott van
 Írva beretvámion)? Legalább még egy darabocskát
 Utazzunk: vagy a gróf addig haza megy, vagy — utaz-
 tunk,
 Mondhatjuk, mivel így akarók, e' tájra szerettünk.

Így Szebenben, Brassón (szép szásznők) menve keresztül,
 Jassziba rándultunk. Okos egy nép volna különben
 Benne, de ostoba, mert fával kövezé ki az utcát:
 Hátha megégne az út: hol járna ebanya oláha?
 Itt már boldogulánk: nevelőmből folyt az oláh szó.
 Egy faluban született magyarokra lelénk. Uram Isten!
 Mily jó voln' ezeket honi tótokkal kicserélni!
 Majd Bukarestbe menénk: itt is tűzfészek az utak,
 S ím ez oláh példán nem röstel jární ma Páris!

Nem tetszék Bukarest. Galaczig szekeren, Galacson
Gőzösön utaztunk. Hamis egy játék az a gőzös; [túl
A' német szemetet, dudvát füstöltet alatta
És el akarja hitetni velünk, az hajtja hajóját. [arra:
Nem tudom én mi, de gőz nem hajtja, megesküszöm
Van télen tavaszon füst, gőz ezerannyi minálunk,
És mi hatása? miért nem hajtja el a' vad oláhnak
Kémény és padolat nélküli gazos kalibáit?

Majd a Dunával együtt befutánk a' Fekete-Tenger
Öblibe. Hej nagy tó az a tenger! partja se' látszik.
Azt hittem: feketébb leve van, s hogy tinta gyanánt is
Használják: de biz az még inni sem ér föl a vízzel.
Ez kutya egy út volt: fönt a' földelen gonosz a' szél;
Lent a szobában gőz, nagy hőség fojta rakásra.
Felfogadám, ha megint szárazra jutok, soha többé
Nem fogok ülni hajóra, ha parfüm hajtja, nem a' füst.

Konstantinápolyba jutánk. Sok tarka török van
Benne: csodáltam hogy' hagyják ott széltire lakni.
Egy helyt hét tornyot mutatának: néztem a tájra
S többet háromnál föl nem veheték. Mutatának
Egy nagy várat is, azt mondván, hogy benne a császár
Laknék: ezt nevetém, mert annyit csak tudok én is,
Hogy 'Bécsben' lakik a' fölséges *római* császár.

Őszre került az idő. Haza kellene menni Doronghy,
Mondám, untig elég tudományt vettünk ezen útból.
S hét hét mulva Drinápoly, Viddinen és Belegrádon
Által a Bánátban, Magyarországnak *közelében*,

Termettünk; hönnet nagy kinnal elértük ohajtott
 Falvunkat. Szomorú a' többije, drága kisasszony!
 Nem nyújt élvezetet nagysádnak, csak sebem íráját
 Tépdeli föl."

De varázs Armída tovább is akarta
 Hallani s olvasztó szeme pillantása elég volt
 Bendéből kivarázslani e' még hátralevőket:

"Házunknál idegent leltünk. Egy potrohos ember
 Otthonias képpel, melyen a' *vendégiszony* olyan
 Kórjeleket mutatott, mint foghúzási dolognál
 Látni lehet, fogadá zavaros színű köszönésünk.
 Honn-e anyám? kérdém; „*kii?*“ s nagy szemeket vet
 az ember,

"Ah vagy tán az előbbi tulajdonos úgy-e? az L^{*be}
 Ment, miután harminczkét évre kivettem ezen kis
 Birtokot (és ezzel kezeit bő pantalonának
 Tág zsebjébe dugá) s kifizettem mind az utolsó
 Fillérig. Tessék oda menni, ha tartozik önnek."
 Elfordult s hidegen nézett a novemberi ködbe.
 Hajts, kocsis! ordíték az oláhnak, római nyelvén,
 Melyből *majd* száz szót hoztam haza távol utamból,
 Nem baj a pénz, de ma L^{*be} megyünk, máskép agyon
 ütlek.

Így a remény s ijedés kocsisomba szilaj tüzet adván
 S e' tüzet ostora somnyeale átöntvén a lovakba:
 Tízkor az l^{*i} rokon kapujánál végre megállánk.

Itten anyám betegen feküdt, közel a' legutolsó
 Perczhez; alig ismerhete rám, és félre beszélvén
 Váltót emlegetett. Rokonunk mondá el a történt
 Gyászesetet: hogy anyám számos váltót kibocsátván
 A' gaz kölcsönözők, gaz bírák dobra verették
 Ingóit; kifogást sem hagyván tenni szegénynek,
 Mellyet — háromszor legalább — tehet a' nemes ember;
 És hogy nem lévén hova nyúlania, kénytelenüle
 Fekvő birtokomat zálogba bocsátni, de a' pénzt
 Fölvévén, vele a' gaz franczia *comte* tova illant:
 Mellyeni bújában beteg ágyba esék, soha többé
 Föl nem üdülendő!

Félév mulva sötét-komoran tértem meg anyámnak
 Sírjától, hova eltemetém pénzemnek utolsó
 Fillérét. No Doronghy, hová most? merre van otthon?
 Mit természetesen ő szintűgy nem tudá mint én.
 Törte fejét mégis, ha talán e' vérveritéken
 Munka után valahogy' sikerülne koholnia tervet.
 A' tisztújítás ötlött fel végre agyában,
 Szolgabiróságot praescribálván bajaimról.

Megvesztél te komám? felelék: tudod-é, hogy a zsebben
 Nincs egy erős krajczár s pénz nélkül eb a' magyar ember?
 Ám ő megmutatá, hogy járatos a' honi törvény
 Bokrai közt, és ért a' nyúlkereséshez ugyancsak,
 Megfejtvén, *miszerint* a magyar nemes ősi vagyonját
 Tízszer eladja, ha kell, és visszapörölheti mindég;
 Hogyha pedig más ad, vagy zálogosít is, olyasmit,

S őt — mert még nem is élt — meg nem kínálta vevője,
 Jó kötekednie, mert vagy megnyeri, vagy szedi a' sok
 Pótlékot, mi talán még jobb, mint nyerni sokára.
 Azt javasolta tehát: rontsunk a goromba vevőre,
 Hogy, ha nem ad még a zálog summára, mi rögtön
 Perbe fogatjuk. Mely hadi cselnek jó sikeréül
 Másnap ezer pengőt nyomtam dagadó kebelemhez.

Most legelőször is a főispán tiszteletére [tunk:
 Mentem. Atyám végett kegyesen fogadott. Szivaroz-
 Kérdeze törvényből holmit, mire hogy' felelék meg,
 Én természetesen nem tudhatom; annyival inkább,
 Mert kérdései sem voltak tisztában előttem.
 Jónak láttam azért olyanról szólni, mit értek,
 És felhoztam a tisztújítást, szolgabíróvá
 Instálván nevemet tűzetni ki ... Elmosolyodtak
 Ajkai és így szólt: ki a pályán czélt akar érni:
 Túr sokat és munkál, izzad, hol fázik, az ifjú,
 Ója magát bortól, szerelemtől. Boldog az ifjú:
 Egy tavasz és egy nyár van még őszének előtte.
 Míg tart szép nyarad, édes öcsém, hát rakjad a fészket:
 Szorgalom és tűrés! még nagyra mehetsz, csak akar-
 jad.

Megköszöném s jöttem. Van ezer pengőm, tele torkom,
 Termetem és képem; tudok a' kutyabőrös urakhoz;
 Van szép cifra szűrőm, selyem üngöm, vértesi baltám,
 Pengő sarkantyúm, rőfös toll a kalapomnál;
 Kostököm' egy pár száz kortespipa meg nem ijeszti,

S káromkodni tudok, czifrábban mint a toborzó:
Így nem igen félek, hogy a főispáni figyelmet
Kortesi érdemeim, szolgálataim kikerüljék.

Folytak a készülétek. Mert két párt volt a megyé-
ben,

Egyik az ős magyarok nemadózó pártja: tapasztalt
Ősz öregek, nagy birtokosok, grófok, hadi tisztek,
Consiliariusok (mind három fajja ezeknek),
Táblabírók és szolgabírók, közbirtokosocskák,
Végre a romlatlan, czímerleveles rokonoknak
Szép szót megfogadó, jogokat védő sokasága.

Másik a hígvelejű szóhősök zajtele pártja:

Kik miután magokat vagyonoktól *megszabadíták*,
Most *szabadelvűknek* szeretik hánytatva nevezni.

Másképp pörkerülő prókátorok, elszabadított
Gazdai tisztek, bűnkereset-sujtotta uracskák,
Pusztult földesurak, kitagadt fiak, írnok öcséim,
Konyhai látogatók, hervadt rózsák fizetési
Pillangói: rövid szóval mindennemű serge

A' békételenek, szeleburdiak és fecsegőknek;

Nem kis része pedig honoratiorok: tudományos

Kántorok és jegyzők s több ily kapa-unta parasztok.

E' két párt közepett vala még egy ingadozó párt,

Mely mint színehagyott posztó, kétes, ha piros, vagy

Zöld volt-é hajdan: most illeszd bármi színűhöz,

Egyformán veti arra tökélytelen árnya fakóját.

A' *maradandó* párt tens Nemdy urat kiabálta;

A' *szaladandó* párt valamely nagyszáju Parázsit.

Hosszas volna előszámlálnom, mit követék el
Pártom híveiért, de kivált magamért, faluszerte;
Mint nyomtam kebelemhez a zsiros ködmenü noblesse-t,
A' zamatos csókot mint visszonozám tele szájjal:
Mint osztám a huszast, szájszámra s a száj erejéhez
Képest; mint tüzelém őket harapós italokkal;
Főleg mint hazudék soha nem hallott jogaikról,
És az arany bullát mint gyémántoztam előttük,
Százszor is esküdvén, hogy Nemdy ha lészen alispán,
Nemcsak a már felrótt méltatlan adót letörüli,
Sőt a paraszti adót is köztük elosztja jutalmúl,
És több illyeseket: mellyek bizonyos sikerűl
Három ezer vótum tátott rám hárpia torkot.

Összeírás történt. Nem az elnyűtt régi modorban,
Így ír a jegyzőkönyv, hanem új rendben, szigorúan.
A' névsor pedig a szavazás idején betűsorral
Volt kikiáltandó s az egyén akkép szavazandó.
Szentül van. Mi tehát feljártuk hadnagyainkat,
(Mert a hadnagyokat könnyű rábirni a jóra)
Tettünk összeírást: (játék neveket kitalálni
S a' szavazást azután elvégeztetni paraszttal)
S úgy vártuk be a tens küldöttséget, ki örömmel
Elfogadá a' kész névsort és víg lakománál
Jókat ivott a nehéz munkára, javábul a bornak.

A' tisztújítás egy hét vala már; mi az órát,
Perczeket úgy lestük, mint víg szüretet les a gyermek,
És im, hirtelen a' főispán vármegyegyűlést

Hirdettet, valamely most jött fensőbbi parancsért.
 Össze gyűlünk, a parancs olvastatik; ennyire megy ki:
 „Tisztesb-rendűség nem lévén ősi nemesség,
 A' megye álljon el a végzéstől, melyben ezeknek
 Voksot adott: ha nem áll, tisztújítást ne reméljen.“
 Pártom e rendelményt hódolva fogadta szokásként:
 Ellenben szeleburdi vitézink vittak erősen,
 Piszkoltak mindent, mi fölöttük bir hatalommal,
 Keblükhöz karolák a nevelt honoratior osztályt:
 És ők férczelték e' kormányelleni végzést,
 Hogy: *Mivel egyrésztől* terhet visel a nemesekkel
 A' tisztesb osztály, *másrésztől*, sokba kerülván
 Eddig is a szavazathódítás, több haladást nem
 Szenvedhet már tisztfejlésünk: minden időben
 Állani fog honoratiorink szavazatja, *kivéven*,
 A' szavazás idejét!

Egy nap egy éj a' köz, s mehetünk *foglalni a termet*.
 Méltóságos úr — a' főispán — megmutatá hogy
 Van *tálentoma*, nem kis mértékben, hadi cselhez:
 Tudnillik beparancsola másfél ezret a nemzet-
 Őrségből (azaz: a' mellyekkel a nemzetet őrzik),
 Színleg a szép s jó rend fentartására: pedig más
 Volt az alatt . . . titok . . . Ej, nagysáddal mért ne közöl-
 Pártunk szembetünő kevesebbiségét akará ki- [jem?
 Pótlani e' dárdás és szúronyos őrkatonákkal.

Végre megért az idő: azaz eljött a kijelölt nap.
 Folyt a tanácskozmány, s bár főispán úr erősen

Álla, hatalmas okát kifejezvéen spartai *csak*-ban:
 Végre kiforgatták sarkából és kijelölte,
 A' kit az ellen akart, mondtam: nagyszájú Parázsit.
 Indúl a' szavazás. A nemesség névsora — számos
 Rőfre menő — ott reszket a küldöttségi kezekben.
 „A. betű, első név. Nincs itt? hát jön a másik.
 Az sincs? — Ej, minek is, hadd jön az, a' ki jelen van.“
 És jött. — Háromszor szavazánk és, rettenetesség,
 Mégis az ellen nyert! mert ők — *négyszer* szavazának.

Nem kicsiny érdemeket szerzék pedig e csatatéren,
 Mert majd elrekedék. De miért kérkedjem e' hősi
 Tetteimmel? hiszen azt elhírli a Nemzeti Ujság!
 Szolgabíróságom küszöbén állék. Körülöttem
 E' hű társaim is, fölemelni azonnal az ifjú
 Judliumot. *) Tettünk, és tettek az ellenek, egyre
 Szolgabíró, meg szolgabíró: főt, alt, közepesdit.
 Sorban az eskütség: „jobb lesz mint semmi, morogtam
 Társimhoz, de ti is hozzá készültetek immár
 Felmutatásomhoz, fel nem sütlek, ha csak élek.“
 Hajb, hazudék, hazudék: betelett a *jurassori* szám is:
 (Kell oda más számnál?) és én — ki sem is *jelelődtem* !!!

Tisztújítás ez? kérdém reszketve dühömben,
 Az van-e? vagy vásár, hol lelkeket ad, vesz az ember?
 Hol nem az érdem jó mérlegbe, hanem gaz önösség
 Űz szemfényvesztő játékot az ősi nemessel?

*) Judlium, ii. 2. A régi szótárakban *neutrius*, az újabbakban *omnis generis*; azt teszi: szolgabíró.

Én kívánom: a főispán tüstént kijelöljön
Engemet. — „Ő tüstént“ vág közbe az elnök; „ez embert,
E' buta rend-zavarót tüstént börtönbe, legények!“
S megcsillant a sásidomú szuronyok sokasága.

Tudtam a *nonust*,*) mert a minap betaníta Doronghy
Erre is egy kinnal, mint már majd vármegyetisztet,
S börtön! . . . idézés nincs, megadás nincs, sőt kereset sincs
Elrendelve, s imé börtön! nekem ősi nemesnek!
Feldühödém (ki nem is dühödik vala, bántva miként
És egy erős ugrás a' zöld asztal közepére [én?]
Juttata, — társaim is követének; — hol legelőbb is
A' kalamárisokat szétrugtuk az ülnök urak közt,
Egy foltocska jutott a' főispánnak is akkor)
S kardot rántva erős védő helyzetbe szorúltunk.

Ámde a szúrnyosok nyomulának hosszan előre.
Balga, ki ott is küzd, hol csak szaladásban az élet!
A' természet adott embernek lábakat is, nem
Csak kezeket, s ki csupán kezeit használja örökké
Olyan, mint a hiák, ki felől a' krónika írja:
Hogy kés- villával darabolta fel a' *fidibust* is.
Így mi sem teheténk egyebet, mint harmatos arczu
Táblabírák és tens uraim tetején leugorni,
S hátat fordítván a' fényes aczél agyaraknak,
Bordaropogvány közt kinyomúlni a lármateremből.

*) *Nonus*, alias 1-ae *nonus*. Ezen melléknévnek csak két
hajlítása tetszik az alkotmányosdiaknak, t. i. a *nonus*, és a *nona*;
a *nonum* (pl. dei praeceptum)-mal keveset gondolnak.

Hajh de veszélyünknek még ezzel nem vala vége,
 Üldöztek szanaszét bennünket, — mint *fugitivus*
 Úti betyárt, kinek a' törvényszék s tiszti bakója
 Tiszteletére megyen (mert még egy évnyi egerút
 Van s ezalatt a' vármegye ölhet bárkit az úton,
 Hisz, ha nem áll neki a' végítéletnek, utólag
Kívül birtokon, azt szabad ám fölvenni az égig!).
 Kertről-kertre jutánk, míg végre a fegyveres üldők
 Vad zaja elnémult mint a' *Kösi malma Szoboszlón,**)
 És mi sikátorokon, zugokon hallgatva ügettünk
 A' városszélig, hol vad kocsi áll vala kettő
 — A' kocsisok, hihető, bent a' korcsmában, aludtak —
 S én felszökve néhány társammal egyikre, a többi:
 Hű Maradossy, derék Nemadózy s a nagyfejű Szűzváll
 Még más kettővel követék az ulyssesi példát,
 És felugorva hamar másik szekerére a pórnak
 — Nem lévén mi tovább a megyéhez vonzana ben-
 nünk' —
 A' zabevők közzé csapkodtuk a jaj-hegyes ostort
 Meg sem is állva előbb, mint másik vármegye szélén.

Ott, nehogy ártatlan tréfánk *büntetti* **) lopásnak
 Tessék, a' szekeret, lovakat, kormánytalan úton
 Visszabocsátottuk föllelni az abrakadókat,

*) Türedelmes szívvel megvallom, hogy ez a szép hasonlat
plagium, e classicus sorból.

Hallgat az én műzsám, mint a Kösi malma Szoboszlón.

**) Mert vannak nem büntetti lopások is. Pl. időlopás, becsü-
 letlopás stb.

És gyalog indulánk savanyú sorsunknak elébe.
Hajh, de mi út vala ez! megtörve csatánk dühe által,
Éhen, fáradtan, de *kiváltkép* szomjan útaztunk,
Fő utakat kerülénk, rettegvék felfödözéstől,
Áztunk, szikkadtunk, valamint tetszett az időnek.
Legfőbb pontra rugott pedig a' nyomor e' mai éjen,
Melyben az orkánnak kísértetek is segítettek,
Melyben a vész elszórt bennünket s ördögi csalhang
Hívogatott — majd elrémiteni — bűvtele sikon.
És tán halva kelünk föl e hajnal lenge szelével,
Mellyet az ablakokon már-már érzek belopódzni,
Hogyha te, tündér hölgy, nem küldesz előnkbe vezér-
fényt
Híván nagy kegyesen gyönyör és kéj-lakta honodba.“

HARMADIK ÉNEK.

Már a pirók hajnal diadalzászlója kifeslett
Napkeleten, s folyvást pirosabbá lőn a hegy ormán;
Réteken, erdőkben, falukon és városon egyre
Ébredezett a zsibaj, jeleül, hogy az annyszor ifjúlt
Természet ma megint felocsúdott rémriadalmas
Álmából. A paraszt nyújtózva kel ökrei mellől
És kitörölve szemét, a' most félve mosottat,
Cserhaju öklével, ballag *mérsékleti* *) boltba
Egy negyed *életvíz* lélekderítő italára.
Szurdikos utczákból, hol az éjt festékes aráknak
Karjai közt tölté, kimerül tollas köpenyeggel
Egy vagy két philosoph, szüleiknek *drága* **) reményi:
Élni sietnek ezek, vásárlani új gyönyörélvét
Pár huszasért s pótlékul adott potom életerőért.
Már ama *jobbak*, kik magukat rég túl mivelék az
Ostoba természet pimaszos szabatu reguláin,
Vetkeztettetnek lefelé, hogy az éji *Geschäftek*

*) A méréstől.

**) Mert: A mi sok pénzbe kerül, az *drága*; *úgyde* a szülői
remény sok pénzbe kerül: *ergo* drága.

Lankasztása után elaludják a' nap unalmit.
 Itt-ott útczaszögön serkennek a városi örök,
 És elballagnak kipihenni az éji virasztást.
 Osztoznak zsebelők, csendőrök, az ég adományán,
 Majdan a károsnak nagylelkűn visszahozandók
 Elsikkadt fejszéje nyelét, hitványka jutalmért.

Főleg a vendéglő körül éber az élet azonban.
 Fűrge legények, zöld kötenyekkel, ki s be sorolnak,
 Hónuk alatt foglalva tekercs, kalapács kezeikben,
 Még füleik mellett a' múlt napon ott feledett toll.
 Benn, a *keringőben**) fölfejlének im e tekercsek,
 Zöld, veres és hósínű fejr kelméket eresztvén,
 Mellyekkel padokat, táblát és karzatot egyre
 Felcsicsomáznak a zöld hasu ficzkók, óva szegezvén
 Széleiket, nehogy a' fizetetlen nemzeti kelmék, —
 Mellyek a *Groszhändler* soha nem feledő *paginán*
 Írvák, nem szelidítve bűvös *saldirt* erejével, —
 Elszakadozzanak, és a vevőt más boltba riaszszák.
 Nemzeti ünnep lesz itten: *Védegyleti Gyűlés*.
 Már gyűl a' sokaság bámulni a tarka mutatványt,
 Éttelen újságvágy dologellenes ingere hajtván.
 Jőnek urak, nem-urak, vászonnemesek, paszomántos
 Birtokosok, frakkos megyetisztek, arasnyi szakállal,
 Kardosan és botosan, *hogy tudjanak ülni tanácsot*;
 Úri parasztok, azaz *kutyabőrtelen* értelem aljas

*) Keringő = *Reitschul*. Így neveztetnek azon tágas terek, melyekben a dicső magyarok *polo* vagy *patrio* waltzerezni szoktak.

Emberi: ügyvédök, tiszték, papok, orvosok és föld-Mérők, kik hálátalanul nem rettegik édes

Anyjokat is lánczczal terhelni naponti kenyérért;

Végre zsidók, lesikált állal, hagymás *faluszájak*,

És a kanászoknál szigorúabb sorsu tanítók.

Asszonyok is: lelkes buzgalmu leányi e honnak

(Nem sokan e' nemből) honi festésű rokolyákban,

Legtöbben divatos kelmékben, máshoni drága

Csipkebodor közepett ülven mint nyársra feszült lúd,

Tartani páratlan bírálatot öltözetéről

A' bejövő kimenő minden rangú sokaságnak;

Szűkkezü kalmárnők csődöt lehelő piperével,

Vesztaszüzek, zsoldos katonák ónnal teli karján,

Peczkes mesternők, feszes arczczal, gömbölyü testtel,

Szürke harisnyájú, idegen haju cifra zsidónők,

És *lyány-asszonyok*, e' szók értelmében egészen,

Kik csak a buzdító, a tevékeny férfira várnak,

S készek mindenöket; nemes elszánással, od'adni

Áldozatul, a' hon gyarapulásának okáért.

Jött Rák-Bende vitéz, jöttek mind társai. Őket

Ellátván a bűvész Armida tanúlevelekkel:

Mintha nemely távol megye-gazdag táblabirái

Volnának, legelőbb-most-látogatók e megyében

Kis részbirtokukat, feljöttek tiszteletére

A' megyeispánnak, ki, nem is kételve irántuk

(Mert tudhatta-e azt: *ki, hol és mit* bír a megyében?)

Szívesen elfogadá, s meghitta gyűlésbe is őket.

Végre az elnök jött, ki nagy éljennek közepette

Székeig elhatván, ekkép kezdette beszédit:

~~Ors. Paed. Könyvtár
és Tanteremtő-múzeum:
Gyertyánffy-könyvtára!~~

„Én nagyon örvendek, látván, becses úri közönség,
Mily nagy számu magyart képes még gyűjteni egybe
A' haza érdeke, mit mostan van látni szerencsém.
A' védegylet ügyét akarom *kegyetekbe* ajánlni.
Balgatagok voltunk mostanság, nagybecsü gyűlés:
Ósi apáink megtanulának szólni daróczot,
Törni juhbőrt szittyás kaczagánynak, szíjt hasogatni
Bocskoraikhoz, kalpagnak rókát lenyilazni,
Farkast és medvét bundának csáva-cserezni,
Asszonyaik pedig a lent fonni, himezni a vásznat,
Kötni erős csipkét és varrni magoknak, uroknak:
A' mi kevés pénz volt, nem ment külföldi zsebekbe,
Nem hanem — *eltemeték*, minekünk, késő maradéknak.
Ámde mi elhagytuk nyomdokjaikat: kaczagány helyt
Szűk zsákot viselünk zagyvált színű czondra szövetből,
Párizsi utczákhöz készített kelmetopánkát
Hordunk, öltözetünk valahány darab, annyi királynak
Országából jött, s jó drágán — néha hitelben —
Vettük, ugar földünk bevetetlen hagyva miatta.
Ez gonoszúl megyen így. Kinek egy garas a' jöve-
delme,
S hármat költ: az előbb, vagy utóbb, de bukásra jut
Íme azért lelkes, takaros polgári e honnak [egyszer.
Egyletét állittak, melynek minden magyar ember
Tagja lehet, s nem kell mást tennie, mint fogadással
Azt ígérni, hogy ő honi-kelméket fogad el csak
Öltözetül, honipar művét használja magának.
Álljunk hát e nemes, csak *húsz* krajczárba kerülő
Társulatba mi is: ki ne tenné ezt a hazáért,

Lévén alkalom azt ily *olcsón* tenni dicsővé?

Itt az iv: írjuk alá. Kezdem: *másfél* huszas; itt van!"

Szóla; megéljenezék, és végre leüle szokáskint.
Ellenben pedig a' tűzlelkű Hamarfy felállta:
„Én nem kérdezem azt, használ-e honomnak ez egylet“
Kezdi „csak azt: kormány ellenzi-e vagy sem? azonnal
Tudni fogom, vajjon üdv rejlik-e benne, vagy átok.
Úgy veszem észre pedig: nincs a' kormánynak inyére,
És így nem magyar az, czudar az, ki tagúl be nem
álland.“

Melyre vitézlő Bende, dühét nem birva, felugrott,
S fülhasító hangon így ránta magára figyelmet:
„Az czudar, a' ki teszen kormánya, királya daczára.
Az czudar, a' ki e kardviselő nagy nemzet egyénit
Görbe takácsokká, festőkké tenni-akarja!
Illik-e az, hogy lent fonogasson az ősz magyar ember?
Illik-e, hogy gyapjút csapjon? Végtére: ki tiltja,
Ezt ne vegyen, vegyen azt a szabad-zsebű honfi ne-
messég?
Verje meg a' magyarok szent istene, a' ki aláír.“

Rosszatlatot bűgött e' szókra egész balog oldal:
Ellenben javalá a' sanior és mosolyogta;
Melynek szürkehajú seregéből Aggdy felállván,
„Meglehet“ így kezdé: van jó ezen egyesületben,
Ámde korán van-még, éretlen rá a magyar nép.
Ifju korunkban, jól jut eszembe, mi lelkesedéssel

Terjesztők a magyar szabatú köntöst haza szerte!
 Szalmái volt a' láng: frakkot visel a magyar ismét.
 Most pedig a' kelmét kívánnák megmagyarítani:
 Meg nem foghatom azt, mért nem derekabb magyar
 öltönyt

Anglia-posztóbúl, mint quakert szabni magyarból?
 Hordjunk zrinyit előbb, azután irhatjuk alá ezt."

Gróf Telivér lőn most a' szónok egész tüdejével:
 „Kormányellenies czél rejlik az egylet alatt, és
 Forrongásra vezet: megrontani minden erőmmel
 Szent kötelességem; pedig ez *sők* szép huszas árú
 Múltság, uraim, nem mint önök egylete; már is
 Tízezeret fizeték, pengőben, a gyáralapító
 Társulatba, de nem sajnálnék adni meg annyit,
 Csakhogy a védegylet *bukjék*, mielőbb, mi rutabbúl."

Tὸν ὁ ἀπαμειβόμενος, fölkelte gróf Lánghy, tüzelvén:
 „Én is adék a' gyáralapító-tárba,-nemes gróf,
 Húsz ezeret, de azért nem kérkedem-ily helyen azzal.
 A' védegylet ivét pedig épen azért fogom, imhol,
 Írni alá, mert húsz ezerig meg kell rövidítnem
 Pénzkiadásomat; így magamat, honomat kisegélnem."

Onapy táblabíró váltá fel a grófot: „Örömmel
 Lennék társ az urak czéhében s nem vonakodnám
 Subscribálni azon papirost" úgymond „ha lehetne:
 Ámde nagyon méltó mentségem: tisztos öregnek,
 Mint magam, ily *kirívó* színű köntöst hordani nem szép
 Lenne, fehért, zöldet, vereset, mint látom e tábl...."

Nagy kaczagás vágá ketté az öreg szavait, ki Szégyenkedve leült és felfogadá: soha többé Szót nem emelni, habár lopnák is előle hazáját.

Szünvén a' kaczagás, Rőfész foga szert, s puha öklét Törve: „Alássággal hírül adom, a' honi kelmék Brünn — vagy, izé . . . Gácsról“ igazítá arcza-pirultan „Még ma megérkeznek, szolgálhatok illemes áron . . .“

Nagy köhögés jöve rá, s így kénytelen újra leülni. Singhy barátja pedig könyökét megrántva susogta: „Mit gondol koma, bukni akar honi kartona mellett?“ „Ej koma“ válaszol ez „van eszem. Két vég honi mellett

Tízet adok külföldi vagyont szint' oly magas áron, Végre, bukást mondván, a' gyárt buktatni segíték.“ „Már az más“ felel a' koma, képe simára juháztan.

Folyt az aláírás, szónoklat: s megjegyezendő, Nem szólt mind, ki aláírá az ivet, de viszontag Sem mind irta alá, ki az ügynek szónokaképen Sok nedves tenyeret fájós tapsokra hevített. Most Pipy gróf kelt fel, s úgy pártolatára emelt szót: Mert, úgymond, divatos ma ez eszme nagyok, kicsinyek közt,

Mert *nem sokba* kerül, s nagyon *is lágy* a kötelezmény: Puszta becsületszó fékezve csak a' kirugókat. És így, a' ki belé unt, bizvást visszavonulhat: Szó a kötél, szabad azt *revocálni*, kivált a nemesnek.

Hangady táblabíró hasonúl pártolta, ez okbul:
 „Olcsón vesztegetem gyapjumat“ mond; „ha Magyar-
 hon

Szinte csinál posztót s a külföld hordja tovább is,
 Szökken az ára, hiszem, s akkor *huszasom* haza hozzák.“
 Mellé szólt Rohanász; ő, úgymond, helyben aláír,
 Él hite keblében — s ez okon kész *áldozatokra* —
 Hogy védegyleti tag testén a' nem-honi kelme
 Benn született *honivá* nemesül idegen szaga múltán.
 Borzond is javalá, ott látván benne az üdvet,
 Hogy lecsepüli böcsét a' külföld áruinak s így
 Fél áron *vehet* ő idegen-készítte iparmút.
 Langyi hasonlólúl, nem igen tűntetve, aláírt;
 Ő az egészt levegőtisztító éji lidércznek
 Képzeli, mely *se nem árt, sem használ*, szembetünőleg,
 S el fog tűnni megint, miután ragyogott egy időig.
Ingadi ellenben — majd bal, majd jobbra tekintve,
Hosszú kétely után sem merte nevét odairni
 (*Juste milieu*-s vala ő), abban lele mégis egyensúlyt
 Hogy fogadást tőn és — azt mondják — esküt adott rá
Négy szem közt, miszerint, bár nyilván írni körülmény
 Tiltja, titokban azért hú lészen az egyesülethez,
 És, *ha* jutányosban kaphat honit, azt vesz örömmel.

Illyen s még badarabb okokat hordván fel a gyűlés
 Tagjai kölcsönösen, miután a gyomorkaparó dél
 Hírül adá, hogy a gazdasszony káromkodik otthon,
 És a' béketűrés gyakor ásításra fakadt ki:
 A' mint testi szemét éhség hálózta, fokonkint

Nőtt értelme világa az elnöknek, ki egészen
Tisztában látá *kettőkor* a tárgyat, a tisztek
Megválasztattak (mind jó hanyag emberek) és a'
Gyűlés *téltul eléggűlt* újságvágygyal eloszlott.

Bendét gróf Telivér meghívta magához ebédre
Sorsosival, más nap pedig a' követútasítások
Választmánya előtt mutatá be levente barátját.

Nagy kazal indítvány, szép változatos vegyületben,
Várt a tanácskozatok perczére, hideg nyugalommal:
Minden előtt a magyar nyelv fordula kézre közölök.
Ennek az ellenzék egy kis töredéke ohajtott
Volna erősb szövetség törvényt, mely bírna darázsszal
Szintügy, mint a legyek törpéivel és szunyogokkal:
Ámde a nagy „numerus“ megleégvék, sőt köszönettel
Vette az eddig is, némely nem győzve esodálni:
Mint történhetik az, hogy már *nincs tiltva* magyarnak
Szólni, pörölni, Magyarhonban, született anyanyelvén.

Most az *avíticitás* kérdése került felül. Ez sok
Szép köhögésre adott okot (ó mert szörnyű poros volt!)
Majd, miután fel lőn olvasva, vitáztak erősen,
Felhordák okait mind a' négy *nemzeti lapnak*,
Sőt felül is mülák ezeket pokróczban, epében.
Földes urak, kiknek tetemes földbirtokaikra
Dédükök elfeledett búváldozatúl *ebet* ölni
S bőrét a' szerzett holdak hátára teríteni,
Hogy védné azokat harapós prókátorok ellen,

Rögtöni eltörlést javasoltak a nyűg ösiségnek.
 Ellenben megavúlt ügyvédek, régi fiókok,
 Szú-likacsolta családszekrények felkutatói,
 Ó nevek emberi, volt urodalmak messzire terjedt
 Mesgyéin legelők s tengők örök álmu reményben:
 Szemrontó firkák halovány rejtélyei titkán
 Rágódók s egyebek, tudná a manó leSOROLNI,
 Alkotmány-kidülést, nemzetsírt láttak ezen szép
Aggszerű intézet legutolsó körme-szakadtán.
Legkötönyebb vala most Rák Bende beszéde, ki tartván
 Zalogosított birtoka vesztétől, kimeríté
 Ékesszólását a veszélyes *gondolat* ellen. [véd,
 „Nemde“ kiált hevesen „most is sok a pertelen ügy-
 Kik mivel egymástól nem tudnak elélni különben,
 Hajhászok, kerítők és alkuszok és veszedelmes
 Csendzavarók lesznek, mindennapi szűk eleséért?
 Most vegyük el kenyerek jobb részét: nem fog-e majdan
 Fellázadni egész seregök, s e drága Magyarhont
 Nem fogják-e utóbb fenekestül felborogatni?“

Ingadi ellenben kívánta, hogy eltörölődjön“
 Mindazonáltal nem rögtön, mivel az sok elárvult
 Hajdani nemzetség igényit megghiúsítná,
 Nem: hanem elvárván végét *minden* folyamatban
 LéVő és *ezután* kezdendő ősi pöröknek.

Még ugyan a' többség akarátja ki sem vala mondvá,
 Mindazonáltal, időt kívánván megtakarítani,
 Sorra kitálalták a' tárgyakat, okszerű célból:

Hogy, ki egyik tálból nem eszik, nyulhasson a másához.
 Bende a hongyülés-éventi-ülései ellen
Tiltakozék, kérdvén: minek azt a' sok f** törvényt?
 Olyan a törvény mint a' bor: fanyar ízű ha új még,
 És savanyú képet torzít mellette ivója,
 Míg a megérett őt kéljelgve bocsátja le torkán.
Van Verbőczyben ő is elég, csak győzze az-ember
 Azt betanulni; miért a helyett hát gyártani újat?
 Isten *tíz*et adott mindössze az emberi nemnek:
 És mi nem érnők meg félmázsás *corpusainkkal?* *)

„Ügy van, öcsém uram“ ősz Patvardy felelt helye-
 selvén,
 „Hajdan az ifjúság *tanuló*, mint tisztos apái,
 A haza törvényét, mint azt Verbőczyben és szent
 Corpus Jurisaink foliánsain írva találta:
 Most, tanulás helyt, őmaga *gyúr*, külföldi anyagból,
 Új törvényt, nehogy a' régin rágódnia kelljen.“

Másik a képviselő rendszert átkozta kegyetlen,
 Mondván: nem lakik ő jól más szájával, esztét sem
 Bizza magánál, úgy lehet, *ifjabb* képviselőre.

Aggdy a kortesség szép volta felől csodaszépen
 Ertekezék; Telivér a' német vámra sohajtott,
 Úgy hívné a hazát tündökleni gazdag iparral.
 Gróf Pipy kényszerített örökös váltságot ajánlott.

*) *Corpus: test.* Ha lélek volna benne, úgy élő lény volna.

Melly a' *jobbágyot* kötelezze kiváltani földjét;
 Földesurát, úgymond, szükségtelen így kötelezni:
 Az, maga hasznáért, örömet lép alkura úgy is.

Volt, ki füléig adós maga, üdvet a státus-adósság
 Elfogadásában keresett, nem tudni, mi okból;
 Másik egész tűzzel — vala bár hive a maradásnak —
 Sürgete teljes szót minden városnak adatni,
Csakhogy az ellenzék leszavaztassék a diétán.
~~Lángthy a kormány~~nak felelősségét akará ki-
 Vinni: derék akarat! ~~kár volna ha nem sikerülne!~~
 Mondják: így akará az egérnem is egykor a macskát
 Megzabolázni, de nem hallottuk még az eredményt.
 Mások a *sérelmek* tárgyában emígy szavazának:
 Minthogy ezen panaszok nagyon is halmazra tolúltak,
 S mink, fiatal maradék, nem tudjuk már nagyapáink
 Régi gravameneit, nem tudja miénket a késő
Posteritas: jó voln' ezeket mind összeszedetni,
 És egy öreg könyvben kinyomatni jövő *tudomásul*.
 Ám sokan ellenzék e javaslatot, azt bizonyozván,
 Hogy feledékenység legjobb ír e' panaszokra.
 Szóltak az eskütszék mellett és ellen is, ámbár
 Vékonyan ismerték ezen intézet miben-álltát.
 Csak hírnévben, mint a' *monda vitéze a kávé*t:
 Hja, de mi, csillagaim, törvényhozatalra születünk:
 Azt is látnunk kell, a mi túl van hályogainkon.

Mind ezeket, *pro és contra*, vitaták sok időig;
 Mindenik önnéztét akará a' többire tolni,

Vélekedésében tetszék mindenki magának,
És maga sátra előtt söpré-minduntalan a' port.
 Így, természetesen, lehetetlen volt egyesülni.
 Láttá az elnök is ezt: hogy azért más térre vezesse
 A' meddő szavaltat, ámbár még nem vala sorban,
 Híres ügyét szőnyegre dobá a' házi adónak.

Mint ha darázsfészket pajkos süheder faderékban
 Megbizgat, dühösen zúdul fel a hangos odúban
 A' szuronyos bogarak számnélküli nagy sokasága:
 Úgy zúdult föl egész teremők, hallván az adó-szót.
 Elsőbb is Rohanász foga szert, és cifra beszéddel
 Nemcsak a házi adót, hanem a' hadit is helyeselte,
 Mert, vegyük észbe, magának nem volt semmi vagyója,
 Sőt a reménybelijét is túlhaladá az adósság.
 Ellenben Telivér gonoszúl csépelte a tárgyat,
 S hosszú beszédének farkául így teve kérdést:
 Volna-e képtelenebb annál: hahogy a' nemes ember
 Nem csak a választás *terhét*, mely annyira súlyos,
 (Egy tisztújítás taval is négy ezriben állott)
 Fogná hordani, nem, hanem a' meggyetiszt fizetését
 Szinte viselné a' házsártos, lonka paraszttal,
 Kit csak, mint a diót, törten használhat az ember?
 Gróf Pipy váltá fel, de nagyon más szőrü beszéddel.
 Ő minap apjával csak egy, úgynevezett, szobalányon
 Összeveszett gonoszúl, s az időtől fogva szünetlen
Pesti Lapon legelész és átkozom egy liberális;
 Hármát a legjelesebb cikkekből *szóhiba nélkül*
 Elfűtt, s elfogadá az adót; de az emberi szívek

Vizsgálója tudá, hogy a szónak rejteke táplál
Némi *reményt*, mi szerint hamarább rá száll az örök-
ség,

Mintsem a házi adó törvénye fizetni szorítná,
És így még lesz idő a nem-fizetősdi-szerepre.
Most ősz Aggdyra jött a' sor, ki felállva, nehézkes
Mozdulatokkal (mert ő nagy nyomatéku egyén volt)
Méltóságosan így szavazott: „Természeti törvény,
Hogy kiki olyan arányban hordja az álladalomnak
Terheit, a' milyen részvétele a' jövelemnek.—

Én a közös fizetés terhét őszinte örömmel
Üdvözlöm. Hogy adóz a' jobbágytelki nemesség,
Én javalom, mert azt a jogosság hozza magával.
Tudva van ott: mellyik nemes és hány véka vetést bir,
És az adókivetést akadály meg nem nehezíti.
Ám a' birtokosok már más rovatúak: ezeknek
Terjedetes faluit, pusztáit, mesgyehatárit,
Völgyeit és hegyeit, vizeit, gazait, pocsolyáit,
Erdőit, mezeit, nádréteit és legelőit,
Malmait, a' mellyek kétszer vámolnak: először
Míg zöld még a vetés, megye-meglímitálta vizökkal,
Aztán majd szemül is *molnár-szentelte* fukákkal,
Mind ezeket nincsen ki e földön számba vehesse.
Én hát, bár az adófizetést is örömmel akarnám,
Még most megmaradást javalok *subsidiumníknál.*“
Erre legott tüzesen felpattant a' deli Borzond:
„Táblabíró tens Aggdy Ferencz úr úgy teve, mintha
A' szabadelvű párt szabad elveit osztani hajló
Volna, de lám a' szeg kiüt a' már rég elavúlt zsák

Hézagain, s a' víz kifoly a' rossz rosta fonásán.
 Jobb azt szép kereken megmondani: „én nem adózom;“
 Vagy: „bizony én igen“ és nem hímhámozni körötte.
 Én *feltételenül* fizetem — bár zúgjon akárki —
 Házi adóm, *mihelyest* — felelőssé válik a kormány.

Lángy nem így akará, hanem előbb tetteleg adózni,
 S akkor a gyűlt pénzről majd rendelkezni magunknak.
 „Míg e' zöld táblán“ úgymond „készítjük az ingyen
 Terveket, én addig nem várok semmi eredményt.
 Kezdjük el a' fizetést, alapítsunk nemzeti tőkét,
 Majd lesz terv is elég, csak pénz s akarat ne hiányzzék.“

Nem helyeselte szavát e' grófnak a szellemi párt sem.
Mit? rögtön fizetést? morogának. Az esztelen ember!
 Sokkal szellemiebb haladónak véltük a jámbort,
 Mintsem időt töltsön s kezeit szennyezze, fizetvén
Materialis pénzt rágyogó pompájú szavak helyt.
 Majdosi pártolná, de haragszik, hogy liberalis
 Pendít meg mindent legelőbb, pedig ő szabadelvű
 Ember után, mondá, még mennyországba se' menne.
 Lepkefy ellenben — ki ma szólt előbb a gyűlésen,
 Ifjúi lángszívvel kelt védelmére az ügynök.
 Ő csak a múlt napokon tért vissza honába Pozsonybul,
 Hol, mint ügynevezett *Lantaxerr*, sok mosadékat
 És átkot megevett megivott két évnél alatta.
 Ott, bár ótta magát a közös ragadálytul eléggé,
 Hajh! megmértelyesült (legalább azt hitte az apja)
 És, uram irgalmazz! szabadelvű lón a fiúból.

Itthon elővették csipős lúgját a szülői
 Feddésnek, s váltig mosógatták azzal a *kölyköt*:
 Hasztalanul! Szerecsent mostak. Végtere a gyepelőt
 Búsan utána veték, várván, hogy a köznap élet
 Téglá darabjaival dörzsölje le a' veszedelmes
 Szellemi mázt. — *Éljent* aratott, végezve beszédét.

Most miután a' jobb s balog oldal sorban elállott,
Juste milieu-s uraim neki bátorodának a szónak.
 Volt ki adót fizetett, de csak úgy ám, hogy *ne adónak*
 Híják a' fizetést; másik kész volt az adóra
 Úgy, ha az eddigi *nagy terhű* subsidiumok helyt
 Könnyebb rendes adó lépend, s nem hajtatik oly nagy
Tűzzel, mint szedetik ma az ily országos ajánlat.
 Legnyomósabban szólt pedig a' jó Ingady, mondván:
 Szívemből akarom, hogy adózzék minden, e honnak
 Felvirulásaért, kit egével bétakar e' hon:
 De kérdem: *mire ám?* Nem kell-e kitudnom előre
Részletesen, hova fog pénzem költetni, mit adtam?
 Hány kapocs és hány sín kell a' vasutakhoz? az őrnek
 Mit fizetünk? s abból mi esik rám? Hát a csatornán
 Hány garas egy napszám? Hány ásó és kapa kell ott?
 Mind ezt tudni nekem, kérdem, bőrömbe nem áll-e?
 Én, hogy az állandó fizetés törvénybe irassék,
 Kívánom; de előbb állandóan s örök évig
 Szükség, *részletesen*, híven, kicsinálni a költség-
 Jegyzéket, hova majd az adó fordíttatik évrül-
 Évre, s azon munkát a törvénytestbe nyomatni,
 Hogy tudjuk, mikor és mire kell filléreket adnunk.

Én, ha ezen jegyzék törvényünk testibe nem megy,
Semmi adót el nem fogadok, bár elvem adózni.

És már nem vala több szónok; röviden szavazának:
 Elfogadák az adót, kiki fentartván a magáét.
 Bende gedig nem szólt; komolyan pödrötte bajúszát:
 Csak ti pöröljetek, így gondolta, saját magatoknak,
 Én tettel mutatom meg: *adózik-e lélek e honban?*

Ingadyhoz vala most meghíva ebédre, ki tegnap
A' szabadelvűknek készítetté fényes ebédet,
 Most pedig a' maradó pártot kérétté magához.
 Ingady gazdag volt s *perszé* gyermektelen ember;
 Nője derék asszony, küpczös, piros arczu menyecske:
 Ez radical nő volt: nem szenvedhette a foldást
 És toldást, hanem új kellett neki szüntelen: új pénz,
 Új ruha, új vendég, új házi pör, új kocsi, új hír;
 Nem csoda hát, hogy az új arczu Bendét sem utálta,
 Sőt avatott szemek azt kezdték sejteni: Bende
 Kedvéért örömet *eltűrne* kevés gyanusítást.

NEGYPEDIK ÉNEK.

Mélyen aludt ezalatt szabadelvű Hamarfy lakában, *Csemete*
S nem vőn részt az ülés fontos dolgában egész nap: *először*
Hajh, mert némi csodás esemény, mintegy meseforma, *egy történet*
Messze letartá őt a' vármegye zajteremtől. *Várteremtől*
Ingadynál fényes lakomán volt tegnap a „szellem”
(Így nevezék pártját) s jól megrakodék vala „hússal;” *nagy*
Ott torozott ő is, s mivel úgy szabadelvű modorban
Itta vizét a közös habarékú városi kútnak, [hon),
(Nem vala szokva ehez, minthogy *nem iszik* vizet ott-
Rosszúl lőn az ebéd végén: megevék tizenöt szem
Labdacsot, egy cigaráót elfűkált, nemzeti színű
Fagylaltat csemegéze, zuhanyt vőn: *hélas!* hiában!
Gyomra motóláit megakasztani nem vala képes.
Lőfegyvert ragadott és ment szellőzni szabadba.
Drága mezők tilosán gázolt *nemes* andalodással;
Itt-ott nyúlfi szökött fel az orra előtt: de gonosz sors!
Elfeledé zsebjét ellátni szem-él köszörülő
Völgyes üvegjével, s nem látá hol van a célgomb.

Ballag, ballag odább jó illatu rét selyemében:
Mígnem eléri a hús erdőnek naptalan árnyát:

Ballag, ballag, odább erdők szem-irigy sűrűjében:
 Mígnem a fáradság leveri, s *narcissusi* forrás
 Szélire bágyadtan lehevervén, ottan elalszik.
 Meddig aludt e regényszerű fekhelyen? én a viláért
 Sem tudom, órák nem lévén, mely tiltsa jegyetlen
 Tűnni a vándor időt emléktelen elfeledésbe.
 Az bizonyos, hogy a mint ébredt, mindjárt deli nymphea
 Csinos alakja tűnik fel, a forrás zöld gyepű martján,
Tarka csöcsös korsót a' kristályhabba merítve.
 Volt pedig e' hölgynek hosszú haja fonva szalaggal,
 S barna lapos kötelül, *kikirútitelen* fara mentén,
 Rózsaszínű rokolyán feljül lebocsátva ináig.
 Arczain ép szüzeség hajnalrózsái virúltak;
 Czifra selyemkendő volt vetve nyakába, de keble
 Halmai félnyiltan mosolyogtak alóla, dagadvák
 Nyári melegségnek vérduzzasztó erejétől.
 Lábai, a' piczinyek! fődözetlenül ikraközépig,
 Mint tejben fürödött pipatajt, vérszín papucsából
 Gömbölyűen kelvén, a' gyep zöld bársonya mellett
 Nemzeti színt adtak, s mivel a' tűzlelkű Hamarfyt
 Érdekelé minden, mi honát juttatta eszébe,
 Talpra szökött, s derekon karolá a' szöghaju, szűzet.
 „Angyalom, édeském, kincsem, ne sikolts, ne szaladj el,
 Nem lesz semmi bajod, bántalmad: ehol van egy er-
 szény,
 Telve huszas pénzzel; tied ez kendőre, szalagra,
 Csak ne szaladj, ne sikolts, lásd nem vagyok én hamis
 ember.“
 Ám a leány ledobá erszényét s visszamosolygva

Elszaladott, mint a' fejszétlen rengeteg őze. —
 Futja Hamarfyt a lyány, hajtván őt szűzi szemérem;
 Szűztelen indulat futtatja utána Hamarfyt,
 Keble tüztét annak lobogó meze szítva parázsszá.
 Fák, bokor és rónák mellőlük viasszaladnak,
 Fák, bokor és rónák hidegen bámulnak utánok:
 Mígnem egy ékes völgy közepén a' nympa megállván
 Tűz arczezal, pihegő mellel, megvárja vadászát.
 Már bujaság izzó nyilvesszeit ontja szeméből
 A' neki bőszült him, már égő keble tüztétől
 Nyelve nedűtelenül, repedett ajkbőre sováran
 Várja meleg csókok zamatos levű zápor esőjét.
 Már szilaj indulat megvillanyozta karokkal
 Reszket az éhes vad felölelni a nagybecsű zsákmányt:
 S hah! . . . az igéző lyány rút egyszemű vén banya lőn,
 Feltartván zörögős kezeit, mint Éden örökre [ki
 Zárt kapuin kardját Jehovának visszafenyítő
 Angyala, ott állott, kiaszott tilalomjegyezőként.
 Visszariad, s mielőtt tisztán eszmélne Hamarfyt,
 Hármat tapsol a nő tenyerével, s a' pofozott lég
 Háromszor veri föl viszhangjait a' ligeteknek.
 Ekkor az éj minden rém állata zúgva előjön:
 Ronda füles baglyok, denevérek nagy sokasága
 Röpdesnek körülötte, varangyok tábora tesped
 Lába elé, iszonyú mérget kérődzve tokáik
 Sejteiből, kígyók csuszkálnak, vértarajokkal,
 Öltögető nyelvvel, dühösen, mert épen a titkos
Kő-fúvást kellett elhagyniok; ördögi pillék,
 Tarka török kendőt vetvén berovott derekukra;

Pókok, hátaikon hordván *ascéta* keresztet,
Ellenben hasukat táplálva rabolt zsiradékkal;
Ádáz skorpiusok, meleg égalj élet-eloltó
Szürnyeik, mellyeknek lassú hada krími tatáros
Száguldói gyanánt jönnek fene törű darázsok.
Mindezen undok nép hőünket közre szorítá.
Már a' szikla remény kebelében szét vala mállva
A' mikor, egy perczben, ketté reped a' beborúlt ég
S villámként ragyogó béllése kilátszik a mennynek;
Egyszersmind érzéktompító csattanatok által
Földre rogy és darabig hever életvesztve Hamarfy.
A' mint visszanyeré eszmélete tiszta világát
Egy maga volt a' völgy közepén: eltűnt a varázsnő,
Szürnyeivel, s a magány csöndét csak hársfatetőkön
Játszadozó szélnek bágyadt susogása boszantá.
Néz körül: a' forrás hova lett? álmélva Hamarfy,
— Mert beteg álomnak gondolja egész eseményét —
Nincs forrás, idegen minden körülötte, komor fák,
Vad tüskék állják el utát, bármerre tekintsen.

Már pedig a' rideg éj ködpaplana kezde terülni,
Már a' *házi-urak* kibúvának rejtekeikből
Itt-ott hallatván a *marasztó* nyájas üvöltést.
Ekkor egy ifjú vadász véletlenül ott terem, ekkép
Vigasztalni meg a' szepegés-gyarlitta Hamarfyt: [vagy.
„Mit szomorogsz pajtás? eleven légy s víg, ha vadász
Hallod-e, csörtet a vad, s a lövészt buzdítja lesében.
Résre füled', gyűszűzd fel a löcsöved', arczhoz az agygyal!
Nem mozdulsz? Haha, vesd el a puskát s ülj le guzsalyra!“

Erre Hamarfy elősorolá, mik rajta esének,
Kétli ha ébren-e, vagy hazug álma sötét iszonyában.

„Nem hazug álom volt“ felel a másik: „maradásnak
Ördögi szelleme volt a' lyány, ki varázs erejével
Vonza, előbb véred fölforralván buja tűzzel,
Majd e varázsvölgyben megrontani téged örökre.
Ellenséged e lény, üldözni fog ennek utána
Elveidért: de ne félj, nincs rajtad semmi hatalma
Míg hű vagy szabad elvedhez, míg ingadozással
Tenmagad alkalmát nem nyújtasz neki, győzni fölötted.
Mert, tudd meg, noha ő bír ritka varázshatalommal,
Van szellem, ki előtt hiuvá lesz minden erője;
E' szellem szemeit rólad nem szokta levenni,
Csak te haladj kezdett utadon: csak, bármi nagy áron,
Vij diadalt a' szent haladás üdvteljes ügyének.
A' cél megnemesít bármilly alacsony nemü eszközt:
Nem használnak okok: pénzzel neki, vesztegetéssel,
Borral, ijesztéssel, hazudással, néha csalással;
Vagy ha e *szép* módok sükeretlenek, akkor az *olmost*
Vesszük elő, s viadalra kelünk, életre, halálra.
Mért hagynók a botot sorjából fegyvereinknek?
Hisz mi az ellentől tanulunk, és vinni *hasonló*
Fegyverrel mi okon nem volna szabad minékünk is?
Küzdjél hát *magyarul*, bennem védődre találtál,
Fúdd meg e bájsípót: Hábor, védangyalod, ott-lesz.
Emlékül, fiam, e' táskát-vedd, s jusson eszedbe
Az, ki veszélyedben villámot bűvöle s azzal
Szerteüzé a sötét tábort, mely vesztet akarta.

Most pedig, íme, tekints föl az ég boltjára: ni hol van Egy sárkány alakú felhőcske, kövessed e felhő Útját, az kivezélr e vadonnak tömkelegéből.“

Így a varázs Hábor. Szemeit dörzsölte Hamarfy: Hogyha ez álomból valahogy fel tudna riadni. Hasztalanúl! a csodát kíséri megint csoda látvány. Hábor egyet fúvall s tenyerével megsodorítván A' kilehelt léget, nagy-hirtelen égre csigádzó Forgószél kavarúl; ennek sugár derekán el-Nézi a garbonezást felkúszni az őt vezetendő Sárkány-felhőig, mely mindjárt útnak eredvén, Végre szerencsésen haza ballag utána Hamarfy.

Bende meg Ingadynál lakozék. Csuffá vala téve Itt is a naptár, mint sok más helyen. Ez szorosan meg-Szabja szegény, hány óra legyen nap, hány legyen éj, de Nem hajt rá az erős természet korcs fia többé. Késő volt, mikor a' fogadóban Bende lenyugvék, Késő, mit máskép bátran mondhatni *korán*-nak: Mert még csak kettőt vere a' kopogós fali óra. Hogy tüstént elaludt, nem szükség mondani: borban Ázott virrasztás örömet beereszti az álmot. Már horkolt gonoszúl, mikor a' nyílt kulcslyukon által, Hosszan, mint valamely zsineg, egy csodatest benyulámlott
S a' szoba legközepén nagy gombolylyá tekerülvén,
Végre varázs-*hölgyként* állott Bendének előtte.

„Hűtelen“ így feddé a' hölgy „hálátalan“ ember,
 Így köszönöd jótéteimet: hogy a rémletes éjben
 Megszabadítalak fene mérgétől a viharok,
 Mit haragos tündér okozott vesztetnek okáért?
 Hogy hajlékot adék, ápoltalak: ízes itallal,
 Étellel lakozál s élveztél szende nyugalmat?
 Hogy haza-nélkülinek hont, fényes előmenetelre
 Útat adék, és pénzt az egész vad czimboraságnak?
 Jobb lett volna nekem nem bánni, hogy a' fene Hábor
 Tátosi tépjenek el, vagy veszszetek ott, a tavakban;
 Jobb lett volna, midőn pihenétek langy nyoszolyámon,
 Holtra kinoztatnom rabszolgai ördögeimmal,
 Mintsem elérnem, hogy hálátalanúl feledésbe
 Menjek előtted: hogy, buja indulatnak okáért,
 Elhanyagold ügyemet, s idegen néemberre kacsingass.
 Mostan azért válaszs: vagy tégy fogadást soha többé
 Át nem lépni az Ingady háznak csalfa küszöbjét,
 Vagy — segedelmem helyt — elvárni fejedre boszúmat.“

Bende aludt folyvást, de az álom karjai közt is
 Hallá e' keserű feddést. Tusakodva nyöszörgött,
 Érthetlen szavakat morgott. Armída pedig len
 Értvén e' feddés jól számította hatását:
 „Asztalodon hagyok im egy játék franczia kártyát,
 Ezt Hecate, úgymond, maga tette varázserejűvé,
 Hogy soha nem veszthet gazdája, hanem nyer örökké.
 Használj ezt: de ne nyúlj más kártyához soha, mert
 úgy
 (Hogyha csak illetsz is valahogy bármily nemű kártyát):

Mindjárt üldeni fog, mely most szolgál, a szerencse.
 A' nyeresényt pedig, egy különös zárhelybe lerakván,
 Gondosan őrizzed minden más pénzvegyülettől,
 És nem egyébre, hanem fordítsad a régi jogoknak
 Védelmére, szilaj, rohanó szeleburdiak ellen.“

Ezzel a hölgy a' kulcslyukon újra kidugta kis ujját,
 És elvékonyodott maga is, mint megszivosult vas,
 Melyből sodronyt húz Vulcánnak kormos utóda;
 Két percz mulva pedig kívül vala Bende szobáján.
 Bende tovább is aludt; majd dél volt már, hogy először
 Felserkent, de nehéz volt a' szeme, és ha Doronghy
 Holtnak gondolván, föl nem veri, estig elalszik.
 Álma jutott legelőbb is eszébe; de mennyire bámul
 Látván ágya előtt a' játék franczia kártyát!
 „Jer, koma, tartsd meg e pénzt,“ mond a' vidor exneve-
 lőnek,

Megkísértendő, igaz-é Armida beszéde.

A' koma kész volt rá, s mielőtt a' kártya kifogyna
 Kézből, s új zavarás Fortúna papirkatonáit
 Újra sorozná, *schwarz* lőn nagy tudományu Doronghy.

Még azon estve kazal huszas és bankjegy közepett ült
 Bende, tökéletesen meggyőződván, hogy az álom
 Nem vala borszesztől ködös agy beteges szüleménye.

Már ama nagy nap, melly az *adó* sorsát a megyében
 El vala döntendő, közelített gyors haladással;
 Már a vidéki nemes társulatok *orrai* (szájjas

Élelmes magyarok) sűrítnek a' városon által,
 Lesve az illatozó konyhákból ingyenes ízű
 Húsleveket s bordát feszítendő kajla *czubákokot*.
 Ném vala szűkében Bendénk sem e látogatóknak.
 Olyan arányban nőtt számuk, mint a' tele markú
 Bende huszassa fogyott, és mint a' lernai kígyó
 Egy feje helyt kettő, úgy itt, *egy* látogató helyt
 Nyomban *öt* is termett a' „tens úr“ tiszteletére.
 És nem mondhatnók, hogy vad lett volna közöttök
 Egyik is: otthonosak lőnek, megszoktak azonnal
 Mint a' házi legyek; sőt volt, ki, cserélve ruháit,
 Négyyszer a négy járás tolmácsa gyanánt beköszönte
 És ugyanannyiszor elkapará a' jószívűséget.
 Egyik alispánnak kívánta csinálni erővel,
 A' másik követül elküldeni, a' *hova tetszik*,
 Harmadik ígéré, mint „tens nagyságos“ urának,
 Hogy bármit *perorál* megye gyűlésén, ezer ember,
 Mint eleven viszhang, ordítja reá: *helyes! éljen!*
 Bende azonban nem volt tegnapi csirke az illyes
 Dolgokban, se tehén, hogy jégen tánczra vihessék.
 Czélja csak az vala elfogadásukkal, hogy előre
 Fusson el a' jó hír s terjedjen vármegye szerte.

Folytak a készületek. Bendénk meggyarmatosítá
 A' falukat kitanúlt kortesseivel. *Nem adózni*
 A' jelszó, *bot* az ok; mellyet ha fölötte keménynek
 Hinne egyik-másik, nincs tiltva leszedni az ólmot.
 Holnapi Sárofalván, térítgete, Tyúkodi bátya
 És Nyakaló a' Víz mentén száz-, sőt ezerével

Fogdosták a nemes lelket, mint Péter apostol.
 Ólmodi a' Felső járást szemelé ki magának,
 Tudván bánni kevés apró közbirtokosokkal.
 Ezt követé Tagadó s Maradossy: de hős Nemadózy
 És Szüzváll a Mező-járási urbéri tanyákon
 Kinlódó nemesit kapaták amaz üdvös ígére.
 Bende pedig legutóbb, maga mellé véve Doronghyt,
 Üsdibe ment, a' mely legnépesebb kas vala minden
 Sok here méhékkel gazdag, vad mézü kasok közt.

Üsdiben a' hadnagy *Koloczintos Gábor* uram volt.
 Furcsa rövid ember, nagy szájjal, harcsa bajuszszal,
 Egyszerű dolmányban, ragyogóban nemzeti hájtól.
 Elsőbb hadnagy uram nem akarta elérteni: mért kell
 Most a nemességnek gyűlésre bemenni. Hisz, úgymond,
 Nem fizetünk, az igaz; de azért mi okon gyülekezzünk?
 Hadd vessék ki reánk, mi nem fizetünk, s ha erővel
 Szedni akarják, hát mi repelláljuk, teremadtát!
 Bende azonban megmutatá nyomatékos okokkal,
 Mellyeket a' hadnagy kézzel markolhata, hogy, ha
 Résre nem áll az egész X. vármegyebéli nemesség,
 Gyűlés multán nem leszen alkotmánya magyarnak.

Most Koloczintos uram mozgásba tévé az alantabb
Rendű isteneket: Merkurjait el-kiusztá,
 Hini nemes gyűlést nagy fontosságú dologban.
 És mikor illően tele gyűlt a' tág eresze-alja,
 Így folya ékes szó a vitézlő hadnagy-ajakról:

„Nemes atyámfiak!” (rosz hexaméter, de hiában,
 Ἄνδρες ἄνδρες s nekem ezt szóhíven kellett adnom)
 „Nemes atyámfiak! tudják-e kigyelmetek aztat,
 Hogy mi okon gyültünk e' szent hajlékba ma össze?
 Ím a tekintes úr, megaláztatván úri személyét,
 Nem sajnált közzénk, a magunk hasznára, lejőni
 És legelőbb is azon szívésségét kimutatni,
 Hogy ma kigyelmeteket megvendégelje busásan,
 (Éljent hangzék itt az egész eresze-alja nemesség)
 „Kit-kit azon felül is szándékozván (. . . Helyes! Éljen!
 Éljen azon felül is) . . . szándékozván . . .” de lehetlen
 Volt a helyesléstől helyesen végezni beszédét.
 „Drága nemes társak! hallám a tekintetes úrtól
 Mily romlás fenyeget bennünket: tősgyökerestül
 Felfordúl a szegény haza, hogyha mi talpra nem állunk.
 Úgy van: arany-bundánk vargát ránt, nonusainkat
 A' libelaristák ebharminczadra kerítik.
 Verbőczyt leverik veszedelmes czifra beszéddel,
 És az öreg Corpust korpázzák korcsmai módra.
 Főleg most az adót kívánnák tolni nyakunkra.
 Tudja kigyelmetek azt, jobban mint a' viceispán,
 Hogy nyolcz éve midőn legelőbb megróttak adóval,
 És hogy azóta egész pontossággal, kiadódik
 Évről-évre adónk funtussa, de még ez időig,
 Egy fillér nem sok, de mi annyit sem fizetünk be.
 Mért volnánk nemesek, ha mi is, mint kontrabujensek
 Úgy trektálódnánk? nem, nem; mi nagyon betanúltuk
 Szent András micsodás trektát rendelt a nemesnek:
 Tisztújításkor reggel pálinka csöbörrel;

Délben hús, bor, elég; ugyanaz vacsorára dúlásig
 S legkevesebb, három huszas egy szavazóra naponként.
 Mért volnánk *nemesek*? Nem azért-e, hogy, a' mire
 tetszik,

Nem szóval felelünk. Azt kívánják, hogy adózzunk:
 ,Nem.' Hát szolgáljunk: ,Nem.' Töltsük az útakat:
 -----,Ó nem.'

Állítsunk katonát: ,nem, nem: hisz *imént* vala Győrnél
 Győzelmes seregünk.' Tartsunk katonát: ,örökös nem.'
 Így kell érteni e' véren-vett drága *nemes* szót.

Veszszén el a' ki fizet, míg egy csillag lesz az égen!"

„Veszszén el!" ordítá az egész eresz-alja nemesség;
 Hadnagy uram pedig így szónokla tovább, rekedez-
 vén:

„Én nem erőltetek itt senkit; kiki menjen a merre
 A' meggyőződés vezetendi: de istenem isten
 Egy perczig se legyen, *ha* kezem meg nem keserüli
 Az, ki a hámfából kirug és küllőfelezéssel
 Megszakadást okoz itt, e' szép nemes egyesületben;
 A' ki a libristák mézes-mázos fecsegésit
 Elhiszi és lelkét italért árúba ereszti.
 Birkák vagytok-e ti, félénk és ostoba birkák,
 Nemes atyámfiak, készek *minden* csacsi mellé
 Futni, ha elbődül? Nem, nem, fiaim, ne kövessünk
 Mi minden szamarat, *csak* a tens urat, a ki különben
 Jobb fizető is mint a' többi szakállas uracskák.

„Jól tudom én a család okokat, melyekkel akarják
A' liberalisták rászedni szegény nemesinket:
Azt mondják, ugyanis, hogy adózzunk s majd ez adóból
Útakat építsünk, ásassunk hosszú csatornát, [nak,
Szárasszunk ki mocsárt, adjunk nevelést a paraszt-
Rakjunk börtönöket *fel* az égig, nem *le*, pokolba;
Végre fizessük a vármegye tiszteit: irgalom atyja!
Mintha bizony nem elég fájdalmas volna minékünk,
Hogy *veksálnak* ama' kutyalelkű szóbeli pörrel.

„Útakat építsünk: minek azt? használ-e nekünk a
Jó út? Nem, rokonim! minékünk rossz útból az élet:
Mert miután beivók gabonánkat ronda zsidónál,
Pénzért kell vennünk a paraszttól; vesszük is olcsón
Mert hús ölnyre sem tudná vontatni a sárban.
Ámde legyen jó út: viszi más városba eladni.
És minékünk itthon szémeink koppannak utána.
S pláne *vasútakat!* a' sár is *rázós* ha rögökké
Szárad: hát az a vas?!

„Ássunk árkokat is: nem elég vizet ád az uristen
Minden erőnk nélkül, hanem ássunk drága csatornát!
Nem, soha nem tesszük. Nemes embernek derogálna
Bánni pimasz vizzel. Bor kell neki: *inni honáért!*
A' mi mocsárunk van, kell az: nem volna *megírva*
Máskép háromszáz évű adománylevelinkben.

„Adjunk jó nevelést a parasztnak: Hát a *mi kölünk*
Hogy lehet emberré, felnővén iskola nélkül?

Ám, az ebanyja, nevelje ha tudja, nevelje parasztnak
 Nem prókátornak, hogy végre fölülkerekedjék
 A' gyökeres nemesen, firkálni nyakára idézvényt.
 Van *honoratus* elég, nem kell őket szaporítani,
 Mert félő, kiveszik szánkból voksunknak az *ízét*.
 Úgy is, a mint hallóm, törvény koholóda minap, hogy
 Már lehet *eskütt* is sült nemtelen ember ezentúl:
 Ó, ha paraszt ítél az igaz nemes ember ügyében,
 Úgy mi szegény nemesek jobb, hogy sírunkba lefek-
 sünk!

„Végre csináltassunk börtön-palotákat. Öcséim,
 Értitek ezt? palotát a parasztnak. minthogy elorzá
 Ökrötöket! No ezért illő, látjátok, adózni. [lop,
 Én ugyan azt tartom: nemes ember vagy soha nem
 Vagy nagyon óvást lop; de a börtönt minden esetre
 Van kikerülnie mód: pert folytat a tiszti ügyészszel
 S minthogy könnyű Katót a' tánczra vezetni, bizony-
 nyal
 Megnyeri azt, vagy a pör megtéved a többi perek közt
 S többször elő se' kerül, vagy végre kihalhat a vád-
 lott,
 És nem bánja, ha fővesztésre ítélik is aztán.
 Hogyha pedig mégis börtönbe kerül valamellyik,
 Hadd rothadjon el ott, mért volt oly ostoba tolvaj.“

Így végzé Koloczintos uram nagy hírű beszédét,
 Melyre a lelkesedett gyűlés rivalá: *nem adózunk!*

„Még egyet édeseim. Mához két hétre gyűlés lesz,
Lesz kocsí, hús és bor; bemegyünk egy szálíg a gyűlött
Házi adó ellen harcolni körömszakadásig.
Mindazonáltal senki ne merjen vinni magával
Semminemű fegyvert (megyevégzés tiltja, barátim)
Ámde e jó botokat nem kell honn hagyni, azoktól
Függ a' szabad szólás most, *pro et contra*, megyénkben.“

Mennyit ivának ezen szónoklat tiszteletére,
S mennyit okoskodtak bölcse tétélein borozás közt,
Azt le nem írom most: ki azonban tudni szeretné
Bérmentes levelét hozzám igazítva, örömmel
Válaszolok, s megírom mindazt, mit tudni akarna.

Bende örömmel tért innen haza, társai szintén
Boldogulának, a hol megfordultak, megye-szerte.
Most csak a csaptekerést kellett kormányzaniok, hogy
Gyűlés napjáig ki ne fogyjon a lélekadó nedv.

Térjünk vissza megint: lássuk mint lelte Hamarfy
Hósi magát, miután álommal kedvire bételt.
Jól. — Legelőször is a' táskát keresé meg, a melyben
Pénztárczát lele, ~~tömve a dolgok fő-ruganyával,~~
S bonta dugaszsaiból terepély-bankjegy-lepedőket.
Másodszor pedig embereit s ügye' tiszta barátit
Összehíván, tüstént szereposztást tőn, a színészek
Rangja szerint, több vagy kevesebb bankjegy-levelekkel.

Ómaga főszerepet foga fel, minthogy neve *arszlán* *)
 Volt az egész párt közt, s legtöbb darabot vala képes
 Ő megemészteni a' nyomatékos banklevelekből.
 Ekkor eloszlanak, hogy majd gyűlhessenek össze
 Annál rettenetesb számmal, mikor a' *dies irae*
 Lángba borít minden kebelet, s fölszítja parázsát
 A' tüzes orroknak, veritékhajtó borok által.

Sárfalu járásban Borzond akará szabad elvét
 Hinteni: ám a' mag csak sziklakebelre talált ott,
 Mígnem az érczpengés utat nyita. Mért ne adóznánk
 Mondának, *szájjal*, míg ők *erszénnyel* adóznak
 A' mi zsebünkbe? Ha majd megszűntek adózni *miné-
 künk,*
 Akkor még lesz idő ordítani: „mink nem adózunk!”

Vízmentén Rohanász és némelly *bikficz* ödöngtek.
 Hasztalanúl! mert ott Nyakaló és Tyúkodi már el-
 Szedték a' szavazat szépét; nekiek csak a férges
 Jellemű, hullékony lelkek maradának ezúttal,
 Mellyek egy oldalról pirosak s vidoran mosolyognak,
 Másfelül ellenben fene rothadság eszi őket.
 Puffadozó szivacsok, mellyek fenn úsznak ugyan még,
 Ám majd a' szavazás idejéig elázva, elúlnak.

Lepkefi, járatosabb tigris is véve magához,
 A' Felső járást akará hő lánggra hevítai

*) Ad notam: Ego primam tollo, nominor quia *leo*.

A' haza szent ügyiért; dobogó szívvel sorolá el
 Mindazon üdvös czélt, miket el lehet érni fizetvén.
 Békén hallgatták darabig, de midőn az *adó* szót
 Emlegeté, tüzesen szökdeltek föl helyeikről,
 S kapva nehéz botokat kezeikbe, nyomúltak előre:
 Úgy hogy nem tudom én, mint lesz vala Lepkefi dolga
 Hogyha a hű tigris, felölelve, ki nem teszi a' nyilt
 Ablakon és maga is tüstént ki nem ugrik utána.
 Ekkor is a' dühödő sokaság, fenyegetve botokkal,
 Üldeni nem szűnik mártírait e' hon ügyének.
 Itt a gyepűn quakerdarabok maradoztanak el már,
 Ott a kövér pocsolyák (haragukban tán hogy *adóval*
 Őket is, a' *szűz-hátuakat* még, róni szeretnék)
 Hosszan, a hónadrág s mellény mentén, tele köpték
 Szájukat és szemüket tapadó, hideg-éles iszappal.
 És már a' botosok verik a' nyomot elnehezülő
 Sarkok után, még egy pár lépét: azonnal a *sarkot*
 Éri az ölomsúly — már — már . . . De mi haszna ijesztlek
 Benneteket? ti nagyon tudjátok (persze *regényből*)
 Hogy, hol a szükség nagy, közel ott a segély *de* *nécessé*.
 Itt is a hű tigris (kelvén *aranyötlet* agyában)
 Tág zsebe kincstárát kiüríti s *ezüst* huszasokból
 Szór kopogós záport a' *vas* fejü népnek elébe.
 A' hadi csel jól sült el: az üldők elmaradoztak,
 Lepkefi s a' tigris jól elhaladának előre.

Hab, de megint hallik dobogás és messze kiáltás.
 „No csak uram bátyám fussunk ha lehet.“ — De a tigris
 Hátra tekint: meglát süvegelve szaladni néhányat

S bottalan intéssel kegyesen vigyorogni feléjük.
Megvárak e szelid modorú hajtókat, a kiknek
Szónoka így kezdé aggálycsilapítani beszédét:

„Tens uramék, kérem, hova futnak, az ilyen amolylan
Szedte helyén? lépünk kiszakad már a' szaladásban.
Hisz mi nem üldöztük *rossz czéllból* tens uramékat:
Csak mikor úgy, kutya módra, ki méltóztattak ugorni,
Átallván keveset, hogy megcsúfoltak, utánok
Indultunk néhányan, hogy kérjük vissza közénkbe.
Tens uram! instáljuk, méltóztassék. Nem akartuk
Sérteni, nem tudtuk kit van tisztelni szerencsénk.“

Lepkefit a' tigris nógatván visszamenésre,
Visszamerészle megint. Nagy hálálkodva fogadták.
És miután sikerült meggyőznie őket eléggé
Hogy nem *jegyzik* föl: „ki adá yoksát az adóra?“
Jó fizetés mellett az adózók részire álltak.

Így a' többiek is. Bizonyos pénzért bizonyatlan
Pártosokat szedtek. Maga ment legtöbbre Hamarfy.
Ez szabadelművé vala képes tenni rövid nap
Okta nemes község vezetőjét, Pörgedy Mátyást
A' hazaboldogító, a' tűzlelkű liberalist.
Ílyen kellene sok! szónoklata czúkori édes
Volt párthíveihez, másokhoz vaczkori fojtós.

„Honfi nemes társak“ szólalt meg Pörgedy hadnagy,
Új dolog az, mellyért ma kigyelmeteket behivattam.

Házi adót fizetünk ezután (nem! nem!). No ne oly
nagy

Túzzel, atyámfiak; de bizony fizetünk csak azért is.
Ámde miért? már ezt nem tudja kigyelmetek, úgy-e?
Nem bizony? ezt nem tudja ki nem liberárius ember.
Kelmetek azt vélték eddig, sőt én magam is *tán*,
Hogy liberárisaink nem tesznek semmit a honnak
Boldogulásáért, csak eresztnek hosszu szakállat,
Fenn hordják fejüket, czifrán szónoklanak, arra
Isznak elég vizet, és vekszlit firkálnak egész nap?
Ő nem! ezek *külső* dolgok: csak zöldje diónknak;
Édes magva belül rejlik látatlan üregben.
λ

„Tudja kigyelmetek a' szent írásból, hogy az Isten
A' mikor Ádámot földből formálta, legottan
Földes urává tette kerek földünknek. E birtok
Róla, hogy Abel *déficiált*, s Kain emberölésért
Úti betyárrá lőn, *zsellérré* széles e földön,
Sethre maradt és szállt lyány és fiúagra egyenlőn,
Így ezer éveken át osztoztak. Végre azonban
Megszaporodtak a sok prókátorok, összezavarták
A' föld birtokosait: kiki a' máséra törekvék,
Nyelvök is *elbelgult*, a *tied* szót mind csak *enyémnek*
Mondák; szóval a bűn, a gonoszság szerte kiáradt;
Sőt maga Isten iránt is *hűtlenségi* gyanúba
Jött az egész nemzet: miokért Isten lesöpörte
Őket a földszinről, s a *confiscált* urodalmat
Noé kérte föl, a' ki *delator* volt, *igaz* ember.
Nóénak három fia volt: *Sem* az ősi falak közt

Megmaradott, az övé lőn Ázsia; Kámot az apja,
 Mert sok bút okozott neki, elküldé szerezsenynek
 S Afrika lőn az övé; Jáfet végül Európát
 Választá, miután nem volt választani másik,
 (Mint hogy Amerika még akkor meg sem született volt)
 És így e háromról szaporodván emberi népünk
 Mindenik egyformán igényelhetette a földből
 Osztályrészének kihasítását, nyilasonként,
 S most mindennek *egyen* tag földdel kellene birni.
 Ó de jaj így van-e az? van-e kelmednek, Füle Péter,
 Több két vékásnál, noha tős-gyökeres nemes ember?
 Ellenben Telivér grófnak nincs falva kilencz is?
 Jól van-e ez rokonim? Van-e benne, barátim, igazság?
 Hajh, nincs, nincs: oda lőn Mátyással, a régi király-
 lyal,
 A' ki ha négy ökröt látott, kifogatni parancsolt
 Kettőt s annak adá, kinek egy sem volt szekérében."

E szavak a' sokaság szemeit *villámra* tüzelték,
 Melyre kemény torkok *mennydörgének*: „nem igazság!”
 Pörgedy meg, látván a hatást így fogta fel a szót:

„Íme, barátaim, a' libelariusok nem egyebért
 Kérnek adót tőlünk, csak, hogy szépen besodorják
 A' nagy földes urat, pénzt adni közösbe, aránylag.
 'S míg mi adunk fillért, ők százakat, ezreket adván,
 Majd *ha* egyenlően szétosztjuk az özveget, úgy-e,
Kis-pénzecske helyett bankjegy fog jutni fejenként?
 És így eloszlik a pénz, tele zsebből folyva üresbe."

Innen többre megyünk: elszedjük a római papság
Birtokit, és köztünk, mi magunk, fő számra felosztjuk.
Akkor a grófokat és bárókat rendre lehányjuk,
Tág urodalmaikat széttépjük, mint az igazság
Hozza magával, s nem lesz senki szegény, de nagy úr
sem.

Hallod-e, Pál sógor, neked a' *Bakhát*, neked, Istók
Azodi pusztá jutand; Markosnak *Rókacsapás* völgy:
Földes urak lesztek: mérhettek birkaczimert is;
Nem lesz semmi tilos, *csak* a német-szabta kaputrok;
Minden egyenlő lesz, minden szabad, e' haza földén.
Sőt-a-királyság is sört jár, mint jár a bíróság
A' faluban, s ha távaly-herczegre került, az idén már
Ugy lehet, *Izmos* uram, kendet rántják fel a polczra.
Minthogy azonban ezek soha sem fognak telyesülni
Másképp, csak ha vakon követünk minden liberálist:
Én mondom, fizetünk; még egyszer mondom, *adózunk!*
Gaz legyen a' ki nem ád az egyenlőségnek okáért!"

És a leendő földes urak (ki remél vala illyet?)
Rápörgék a' szót nemes elszántsággal: *adózunk!*

Illy nemes okfőkből buzgott több rendü okokkal
Tőn nem adózóból szabadelvű Hamarfy adózót.
Mindazonáltal a Rák Bendések tábora jóval
Meghaladá az övét, s bizonyosnak hitte akárki
Elbuktát az adóügynék. Maga Bende bejárta
A' falukat; lelket, tüzet és bort öntve lovagja
Mindenikébe, nevét megkérdeve, fölírva magánál.

Már eljött a derékviadal napját megelőző
 Ünnepi nap; már a' csapatok nyomakodnak előre
 Majdan a főtábor hadi testéhez csatolandók.
 Bende az *üsdieket* vezeté, százhusznyi szekéren;
 Nyolczvan kassal a Vizmentéről Tyúkodi, Szüzváll;
 Holnapy Sárfalvát száz nyolczvan tengely erővel
 Hozta, kilenczvenen a' Felső járás nem adózó
 Híveit Olmody és Tagadó s bajnok Maradossy;
 Legkésőbb maradt Nyakaló meg hős Nemadózy:
 Ők hatvan-hatvan szekeret vezetének az Alsó
 Járásból, keserű *jajt csikorgó* kerekekkel.
 Voltak azonban sok megyebéli urak, kitapasztalt
 Kortések, e' csapatok paripás vezetői: hogy össze-
 Tartsák a tömeget, hogy vissza bokorba szökéstől;
 Ott vala gróf Telivér maga is ragyogó paszománt-
 ban,
 Meg mások, kiket itt minek elszámálnom egyenként?
 Úgy is aligha önök, szeretetteim, ismerik őket.

Más részről az adó hadi népe is összenyomúla.
 Borzond Sárfaluból hatvan szekeret vezetett be;
 A' Vizmentéről Rohanász csak húszat; a Felső
 Járásból hetvent a' tigris, Lepkefijével;
 Pörgedy hadnagy az oktai népet birta egészen,
 Nyolczvan erős szekeret megrakván szomju torokkal.
 S ennyi egész seregök: hozzá számítva ugyan még
 A' városbeli nép egy részét: holmi diákot,
 Írnoki tisztos kart stb., szóval az ifjabb
 Értelmességet, kikben még nincsen önösség.

Én meg a pártatlan számítását az erőknek
 Ingadynak köszönöm, ki remegvén tudni hová fog
 Hajlani a' diadal, zsalu közzől leste napestig
 A' szekerek számát s híven naplóba jegyezte.
 És mikoron látná, hogy öregb a' *sanior* osztály
 Mind emberszámban, mind *részezségben* a másik
 A' haladó pártnál: tollat duga kalpaga mellé,
 S nagy tüzesen kirohant, harsogva menet: *nem adó-
 zunk!*

ÖTÖDIK ÉNEK.

Föllegiből nézé garabonczás Hábor a két párt
Hadseregét, s mélyen sebezé többsége az ellen-
Tábornak. Bizonyos vala veszte a házi adónak.
Ezt megelőzendő, nem láta egyéb szabadító
Módot, mint legelőbb Armidát és vele minden
Éji boszorkányit megrontani teljes erővel.
E' czélból hivatá *Karakányt*, a' nagy fülű tátost,
És illy útasítást ada e' hű szolgálai lénynek:
„Menj, Karakány, hívem, gyűjtsd össze a tátosi népet:
Három percz mielőtt. kezdetlen voltba merülne,
Itt legyenek mind, mind. Te pedig, jó régi cselédem,
Fogd be a déli szelet felhő szekeredbe: keresd föl
A' bűvös Armidát és mondjad néki nevemmel:
Büszke boszorka, gonosz csábszelleme a' maradásnak,
Engem uram küldött, a hatalmas föllegi Hábor,
S ezt izené tőlem: ma, midőn eltűnnek a földről
Árny és fény, s kiterül bakacsinja sötéten az éjnek,
Majd, ha sirok közzől reszketve kibúvik a félénk
Éji lidércz, s elkezd tánczolni a légi zenéhez,
Majd mikor a' föld rejtekiben régóta penészlő
Kincsek fölhányják lángnyelveiket, jelül adván
A' föld népének, hol kelljen fekete macskát

Ölni le áldozatúl, hol kezdeni éjjeli ásást:
 Akkor várja hadam sokaságát, légi csatában
 Vini velünk ádáz viadalt életre halálra.“
 Így a parancs. Karakány pedig, elmellőzve szekérbe
 Fogni a déli szelet (mivel az most épen Olaszhon
 Barna leányi között legelészett nyári sirocco
 Képiben és sokakat lankaszt vala, dúlva közöttük)
 Szétteríté füleit s röpülő mozgásnak eredvén,
 Mint órjas denevér szárnyalt el azokkal a bájos
 Éj-honi hölgy venyigés födelű tündéri lakához.
 Ott az üzent szavakat híven elmondva, helyettük
 Illyen válasz kelt Armída varázslatos ajkán:
 „Mondd meg uradnak, a gaz garabonczásnak, ha dü-
 hödten

Nem retteg bizonyos vesztébe rohanni, miattam
 Jőjön bármikor, én elvárom légbeli harczon,
 Vini csatát életre nekem, neki szörnyű halálra.“
 Ezzel hú Karakány haza röppent. Honn a vezéri
 Hábor a lég tetején hosszú sort alkota bátor
 Tátosiból, szigorú szemlét folytatni felettök.
 Mindenik egy felhő paripán űlt, várva parancsot.
 (Nézte a földi juhász is e hosszú föllegi tábort
 S *bárányfelhőnek* nevezé botor együgyü nyelvén.)
 Kiknek — a mint Karakány megszűnt — rendelte legottan
 Hosszu phalanxokban megszállani Mátra tetőjén,
 És tábort járván, ottan megvárni az estvét.

Más részről, hol az ős Buda várát néma közönnyel
 Nézi a Gellérthegy sok száz év óta, s a honnét

Ember-rakta falak bámulják most az *erősség*
Csillagait, miokon nevők is, *méltán*, haza szerte
,Csillagvizsgáló' volt, most is az, és lesz örökké:
Ott gyűjtötte varázs Armída seregbe boszorkány
Pártosait, s hasonúl fő szemlét tarta felettök.
Végre, midőn a napot két hab völgyébe szorítván
Thetis, az istennő, elkoppantotta világát,
Indulót fuvatott, riadalmas tábori *marsot*.
Volt pedig a' zenekar terepély szőnyegre helyezve,
Mellyet sírlepedők vásznából sanda boszorkák
Férczeltek, szagolat-tompító pápaszemekkel.
E' lepedőszigetet denevérek nagy sokasága
Fogta körül, magasan szárnyalván azzal a' légben.
Rajta zenész-csapat űlt. Hegedűsök, szikralövellő
Fekete macskákból s nyomorék váltott gyerekekből.
Vértarajos kakasok kürtöltek. Ezek ma földetlen
Hagyták eltemetett kincstáraikat, de, hiába!
Éjszaka van, s hetedik gyermek sem látja, hol a' kincs.
Nagy-dobosok bőfögő ebek és ama nádlaki búbos
Vízibikák voltak, kik időt jósolnak a' pórnak,
És brekegő békák tambourt pörögének ezekhez.
Tomp fagótosok a' huhu-baglyok; piccoli-sípot
Fújtanak a' vércsék s szomorú styxparti sirályok.
Illyen a' fő zenekar. Kivülök még harczzjel-adásra
Voltak sírból kelt lepedős kísértetek, a' kik
Emberi csontokkal kürtöltek az éjjeli hadnak.

A' tábor pedig így indult a' harczi zenére.
Géczi boszorkányok mentek lovagolva először

Bükfa lapátjaikon, s forgatván baljok erősen
Szikrázó pemetét. Azután szép ünnepiséggel
Jött a gyalogsátán-ezere. Macskákön ülének,
Mellyek a lég tetején úszhattak, a szörnyü soványság
Nem hagyván őket lesülyedni fenékre sehogysem.
Fegyverök állt három rőfös, villára hasított
Kígyó nyelvökbül, mely nemcsak a testre halált hoz,
Nem, hanem a' halhatlan szellem is érzi fulánkját.
Oldalvást ezeken szikrázó tűzkereknek
Hömpölygött számlálhatlan sokasága; mögöttük
Hátrább a' fekete fülű angyalok, undoridéző
Kecskei lábakkal, nagy seprűfarkkal ügetnek.
Nappal e nép Balaton fenekén alszik, miután ott
Kecskeköröm papucsát a' tó partjára lerakta.
Végre a pattantyús ezere *vénszüzei* jöttek,
Kik nagy durrogatás közepett dinnyényi golyókat
Fognak az ellennek köpködni szemébe, ha majd kell.

Kémei hírül adák Hábornak az elleni tábor
Mozdulatát. Ő hát legelőbb is légi hajóját
Fölkészítettén, beleül, és rendezi sergét.
Állt pedig e' *ballon* tetemes szappanbuborékból,
Mellyet a nagy Hábor, lég helyt, gyűlésteremből
Összeszedett divatos szónoklattal tömetett meg:
Innen az oly *könnyű*, könnyebb az üres levegőnél.
Majd neki zúdítá megrázó harczi zenéjét.
E' zene síposi mind, és kürtösi mind, az üvöltő
A' zúgó-búgó szelek ömlő szellemi voltak,
Aeol a karmester, villámpálczája kezében.

A' dobosok pedig itt, a fagótos, az *erdei rézkürt*
És az öreg brúgó maga lőn a' mennyei dörgés.
Tátosok a' hadi nép, mint fönnebb szó vala róluk;
Sok fajuaak mégis: némellyek kajla fülűek,
Egy szeműek mások, sőt, itt-ott, vannak egészen
Szemtelenek, kik előbb arszlánai voltak e honnak.
Soknak szájából hat sor kapafog vigyorog ki:
Ez nem egyébért van, csak azért, mert óvakodának
Czukrász boltoktól s a *fogorvosi* rendeletektől.
Mind felhő paripán ültek: de mihelyt a csatára
Lelkesítő kürtök lázzal tölték be a léget
Reszkettetvén azt fázékony kocsonya módra:
E' felhőparipák sárkánynya váltak azonnal,
Mellyek kénlángot lehelének messze kitágult
Torkaikon, s *mételyt* izzadtak a földi mezőkre.

És már a' seregek szemközt állának. Előbb is
Hábor a szörnyű férj ada jelt. Kürtére legottan
Rettenetes szárnyú, terepély szélmalmi vitorlák
Hömpölyögének az elleni tábor előseregébe,
Hosszu sikátorokat fúrván a' géczi banyák közt.
Majd a gyalogsátán-ezered sorait zavarák meg,
És tán így az egész hadat elbontják diadallal,
Hogyha varázs Armída nem ad jelt tűzkerekeinek
Közre szorítani a' veszedelmes rendzavarókat.
Ekkor a gyúlanyagú, röpülékeny szárnyu vitorlák
Elkapták a tüzes kerekék vérlángu ragályát:
Futtak azonban még, a *megoszlóds* idejéig;
Mignem rettenetök nyomorú szénné, hamuvá lőn.

Megharagudt Hábor látván e' szörnyü veszítést
 S pattantyúsainak meghagyta tüzelni az ellen
 Fő seregére. Legott órijási a tátosi népnek
 Kezdenék tüzesült gömböt hajigálni közējök.
 E' gömbök vaskő-darabokból voltak a tátos
 Nép által kerekítve kemény tömegű *pillulákba*,
 S megtüzesítettven, lőnek fene ágyugolyókká,
 Mellyek az ellen közt sok száz czikkelyre szakadván,
 Annyi ezer tetemet röpitének szélyel a légben.
 (A' pásztor pedig a' földön meglelte lehullott
 Barna darabjaikat, s a tudós nevezé *meteornak*.)
 A' vénszűzek ugyan váltig morogának, erősen
 Köpködvén a mozsárnemű gömböket, álgugolyókat,
 Hasztalanúl! Hábor pattantyússága hatalmasb:
 Úgy hogy Amázonaink megszöktek a harczy mezőről,
 S összetörött testtel rejőztek kályha-zugokba.

Észrevevé Armída veszélyét népe javának,
 S most, miután nem volt álgúja, ha futni nem, akkor
 Kézbeli fegyverrel kellett hadakozni közélről.
 E' végett rohanót fuvatott. Mindjárt legelül a'
 Tűzkerekek mentek, sebesen gördülve az ellen
 Hadsora közt; a gyalogsátának nyomban utánok.
 Hábor sem vala rest, közönyös nézője azonban
 E' hadi szándoknak, hanem elsőbb mérges ijászt
 Lőni hagyá: azután *rostásai* által enyészto
 Pusztítást okozott Armída egész hadi népén.
 Voltak, tudnillik, rostások a tátosi hadban,
 Rettenetes rostát — száznál több ölre terülto —

Forgatván kezükön, melyből, miután a magasba
 Felszállván gonoszúl rostáltak az elleni népre:
 Hullott nagy szemü jég, kövek és oly tűznek esője,
 Melyből szikra elég volt lángba borítani tüstént
 A' kire ráhullott, füles angyalt, géczy boszorkányt.
 Mindazonáltal e tűzjáték nem tarta sokáig:
 Mert, miután a' két hadinép egymásba vegyűle,
 Észrevevé Hábor, hogy tatosi hullanak egyre,
 S önhada ellen száll rostái veszélye leginkább.
 Megtiltotta tehát e nemét folytatni a harcznak,
 És karerőre hagyá a' két tábor viadalját.

Hűj, beh nagy üldöklés lőn most! maga Virgilius sem
 Győzné sorra beszélni: ki ölt? kit? s *hányszor?* e lármás
 Összekavargásban; sem Ovid, bár ő a regényes
 Actaeon cbeit mind sorra le tudja nevezni.
 Az különös mégis, hogy a mint Hábor nekibőszült
 Tátosa egy nyelves sátánt vagy géczy boszorkát
 Általszúrt, elesék ugyan az, de helyette viszontag
Kettő kelt, a szegény tatosnak szörnyű bajára,
 S így minden szúrás gyarapítta az elleni tábort.

A' sebesültekből pedig (ezt majd elfeledém meg-
 Mondani) nem vér folyt, hanem olly irtózatoss *ichor*,
 Melyben azon vérenem vala legfőbb állagi rész, mit
 Mint *káposztálevet* nem sokra becsül a magyar hős.
 E' léhez vala itt zagyválva fakó geny-erekkel
 Sujtott tinta, megint amaz áldott innivalók is,
 Mellyeket a' földön a teremtés dísze, remekje

A' nemes *emberi* faj használni szokott, hogy az égből
 Nyert szikrát *legalább* elszunnyadtassa magában
 Soktalan állattá váljék mint Nabukadnézar:
 A' bor, az ízes sör, meg az égett szesz valamennyi
 Alfaja: úri liqueur, rózsólis, rum, arak, etc.
 Szép szilvóriumok, föleresztve színes faolajjal,
 Végre az úgy nevezett *gugyi*aknak egész perepútya.

Mindezen ichorok egy borzasztó fölleg idomban
 Összefolyának a lég közepén s nagy tóba szakadtak.
 E' tóból — iszonyú! de való — egy ezer karu órjás
 Szörnyeteg álla elő, rettentő vízi polypus.
 Ez maga egy nagy has — hasa egy tó medre magában,
 Karjai, mint ugyanannyi csatornák messze kinyúlnak,
 Rettenetes szájok tátongván mindenik ágnak
 Végén; és az a jó, hogy még a' csillagok akkor
 Fényesen és tisztán nem voltak az égre kirakva,
 Másképp elnyeli mind e falánk irtózatoss állat.

Folyt a' harcz ez alatt. De a hadnép egyre kevesbűlt,
 Mert kiki úgy érzé, valamelly órjási erőtől
 Vonzatik, önkényén nem fordíthatva menését.
 Sor sor után eltűnt, oda lőn csapat és csapat egyre,
 És mikor észrevevék a vezérek, már fele sem volt
 Tábori népöknek, folyván, mint foly rohanó viz,
 A' szörnyű polypus száz meg száz karja lesodró
 Örvényébe, nyomot sem hagyva utánuk a' légben.
 Elszörnyedt Armida, el önmaga föllegi Hábor,
 Látván e' romlást. Akarák még visszafenyíteni

A' szaladó népet, s akarák elmetszeni e' báj
 Vonzásnak fonalát; akarák elrontani szintén
 A' nagy *ezerlábút*; sükeretlen munka! hiú terv!
 Ostoba fáradság! Könnyebb voln' a' Duna torkát
 (Mind a hetet) betemetni folyói fővénnyel örökre,
 Mint e folyó tábort megakasztani a' rohanásban.

És már nem vala nép: Armída csak és fene Hábor
 Ketten voltak a' levegőben, nézve zavartan
 A' szörny még folyvást tatóngó-torkai sírját.
 Majd neki bősülvén Hábor s nem bírva dühével,
 Öltre kapá nőjét s irtózatosságtól üvöltve,
 Úgy akará lesodorni a szörny mélyébe magával. [len.
 „Vesszünk“ monda „együtt, ha együtt élnünk lehetet-
 Már a polyp iszonyú tűzhegy-katlanszerű torkot
 Táta, leszédítő párát eregetve föl abból:
 A' mikor elvetvén köpenyét, kiragyog tele arczezal
 A' deli hold, ságárai selymét messzire hintve;
 És mikor a' haragos pár — vesztők híve bizonynyal —
 Szétnéztek, *nem volt* a polyp: eltűnt a szelíd hold
 Fényétől, mint éji sötét a' fáklyavilágtól,
 S Hábor az elbámult némben derekát elereszté.

Mélyen aludt immár hős Bende kemény teke-asztal
 Zöld posztós közepén, keserű játéknak utána.
 Őt is a' balsorsnak kezdé üldözni hatalma.
 Tudnillik, valahány ízben Armída bűbajos
 Kártyáját akará használni, od'adta előre
 Egy hű pinczérnek, ki, midőn azt Bende kívánta,

Mint újat mutatá be a játékszomjas uraknak.
 Hajh de ma, míg valamely tálczát készítne a pinczér
 És a varázskártyát a könyöklő padra letenné,
 Forgószél-tekerül (nem egyéb, mint Hábor, okozta)
 S fölviszi a' könnyű kártyákat az égre-magával
 Majd elhintendő városra, mezőkre, folyókba.
 Megszöppent a legény, mert nagy felelet vala rajta,
 S nem mervén a valót megmondani, másat adott be,
 Melly a varázslottal vala minden részben egyenlő.
Hinc illae lacrimae! Itt kezdődék a gonoszsa!
 Bende ugyan játszott, de határtalan a mai vesztés;
 Bankjegy bankjegy után oda lőn, oda óra, szivartok,
 Drága pipák, színházi kukucs stb. — Doronghy
 Mind oda kölcsönözé pénzét: de mit ér? az is elment,
 Elment a' fogadós úr-kölcsönzötte — sokunnan [szik!
 Gyült — ezer is: de a sors, de a sors mindegyre harag-
 Végre kimondta szegény Bendénk a' kártyai nyelv-
 Rettenetes *schwarzot*, s oda lőn a régi becsület. [ben
 A' pinczér tudatá vele, hogy vendégei jővén
 Kénytelen éjre kiadni azoknak Bende szobáit,
 És hogy már ma sehogy sem tud neki fekhelyet adni.
 Így lőn az, hogy Bende vitéz, átkozva magában
 A' ravasz Armidát, tekeasztal pamlagin alvék.

Jött a varázshölgy, jött tündér Armida e közben
 És egy halk csókot nyomván Rák Bende szidalmas
 Ajkára, felkölté s elhitta magának utána,
 Fölkeresendő még acheróni mezőket az éjen.
 Mert akará sorsát, akará megtudni előre:

Mit kelljen cselekednie, hogy meggyőzze hatalmas
Hábort és rohanó pártját mindennek előtte.
S itt kellett Hecate segedelme, tanácsa fölöttébb.
Másodszor pedig azt is tudta, hogy emberi hőse
Bende vitéz mint meghidegüle iránta ez estvén,
Ezt is, a holnapi nagy viadalhoz feltüzelandő,
Apja meg anyja sötét árnyékival össze akarta
Hozni a styx-i rideg partoknak pusztá vidékin.
Innen az éjjeli út. Város, falu, sík, halom, erdők,
Bércz, havas ormok, mind, mind elmaradoznak utánok,
Míg nem elérik az út végső földszinti határát,
Kólyt, a világ közepét, melynek hegye termi Biharban
Lelkét a' híres neves érmelléki boroknak,
E' hegyet üstökinél fogvást, Armida varázsnő
Félre tévé, könnyen, mint elteszi csupra fedőjét
A' főző kanalas, tűnyelvű konyhakirálynő,
És az üres lapon ím a' föld mély köldöke megnyílt,
Jó széles lebegő lépcsőzetek intve feléjük
E kéngőz lehelő nyiladék katlanszerű torkán.
Nem bajos a' lemenet; „*facilis descensus Averni*“
Mondá Virgilius; hamar is fenekére jutottak,
S három percz multán ott álltak a tág pokolajtón.

Nagy zaj üté fülöket, harsány ugatása kutyáknak.
Cerberus, a' pokoleb vala ez, háromfejű állat;
Sok szép tarka színek díszíték változatúan
Sörtenemű szőrét: piros egy feje, zöldre, fehérre
Megcsikozva nehol; legerősb és legzajosabb volt
Hangja ezen főnek, de nehéz láncz vetve nyakába

És a' földre szegezve, nehogy fölkelve harapjon.
 Másik fő feketés volt, megtarkázva halotti
 Sárgával: morogott e' fő, és néha nehézkes
 Mély hangon bőfögött, gyakran belefalva dühében
 A' lánczoltba, gyakorta fülét csipdesve fogával.
 E' kettő közepett vala egy száz színű fej is még,
 Melly ugatott, az igaz, de ama' kettő leugatta,
 E' főé a' fark, és csóválgatta szünetlen,
 Hol jobb, hol bal főt nagy hízelkedve legyezvén.
 Mindazonáltal ez eb nem ügyelt a jövőkre menőkre,
 Mert maga egy *belhad* vala, ellensége magának:
 Így Armida is, a' hőssel, nem bántva bementek,
 'S a' csolnakterelő Charonhoz juttak azonnal.

Nagy patvar vala itt. Vén Charon bácsi czivódva
 Útasított el egy új lelket, mely nagy nyomatéku
 Szellem volt azelőtt, mázsás haladásu reformer:
 Tőle a styxi hajós hét fillért kére, de nem volt
 Több a szokott egynél, és azt keveselte a révész.
 Hat liberalist, mond, áthajtana *fél obolért* is,
 Ám nem a fontosokat, hat pénzt számítva fejenként.

Vándoraink szaporán átkeltek a fekete vízen
 Itt-ott Bende a vén Charonnak evezni segítvén,
 Bár haragudt rá, hogy megvette a vámot, akár mint
Protestált s mutatá nemes útlevelét, az idénit,
 Melynek rendi szerént mentes vala, mint nemes ember,
 Révtől és vámtól, hadi bajtól, házi adótól,
 Egy szóval, minden kötelességtől haza, ember,

Isten iránt, sőt ünjövoltától is egyúttal.
Túl a rideg parton siralomnak terjed üvöltő
Rém hona, változatos kínokkal tarka vidékek,
Mellyeken a' tündér Armída haladva keresztül,
Bende szorúlt szívvel követé, csak néha tekintve
Szét e vad országban, honnét menekülni ohajta.
Tantali kádakkal tele volt egy tér. Ez edények
Tisztvágyó lelkek sokaságától pezsegének;
Minden kádra hajolt egy ugorkafa, és e növénynek
Mindenik ágcsáján eskütség, szolgabíróság
S más illyes fityegett: de midőn a' kádbeli éhes
Ember nyulna felé, oda lőn az ugorkadicsóság.
Legközepett vala egy kád, melynek párja Tatán sincs,
Sőt a világon sincs, abroncs-övezett faedényben.
Ebben egy aszkóros vén asszony fúva, pihegve
Jajgata szűn nélkül, mondván a körébe jövőknek:
„Jaj, megöl *en zsirom*, kádam tele drága kövérrel,
Torkomig e' folyadék (pedig a' kád épen üres volt),
Jaj szabadítsatok! ah, ki csapolja le zsiromat? ó jaj!
Jertek elő, fiaim, meg kell fúladnom e sokban.“
Bende, mosolygva kicsit, Armída nyomán tova lépdelt,
S mindjárt más különös lény vonta magára figyelmét:
Egy nagy tükör előtt ült egy pohos emberi állat,
Ez, míg élt, gyűlölé a szakállt s minden liberalist,
Most pedig azzal bünhödik a' jajhonban e bünért,
Hogy szakadat nélkül sikkánia kellett állat,
Mert ha bal orczáról lekaparta goromba jövését,
Addig a jobb arczon két újjnyira nőtt a kemény torsi,
És míg a' jobbniak veti kését, addig a bal rész

Meggyomosúlt; így elül meg elül kezdvén, soha nincs
vég.

Ezt elhagyva, szabad helyet értek. Furcsa vidék ez:

Hol jobb-, hol balról, hol hátul, hol meg elül fűtt

Egy csapodár szellő. Közepén a' térnek, örökké

Forgatván köpenyét, állott magas emberi termet,

Ennek az aggodás vala kinúl csapva fejéhez,

Melylyel bő köpenyét szél ellen vetni törekvék;

Hasztalanúl sokszor! mert míg jobb félre teríti,

Addig a szél balról sebesen kiröpíti nyakából.

Mondják, éltében nagy kedve telék a' hasonló

Játéokban s ez okon homoeopaticé lakol érte.

Ixion is vala ott, kinek ördög törte, keréken,

Hátraszegett derekát: miután e szolga világban

Földi hatalmak előtt görnyedni előre szokott volt.

Ettől útasaink másikhöz juttak. Ez ember

Mindig evett valamit; de fölöttébb foghegyen ette,

Mint alföldi magyar falná festékit olasznak,

Melly a nagyúri gyomort sokszor fagylalta halálra,

(Hogy lőn bezzeg elég frórneszsze, zseléje fiának!)

Bende a bájhölgynél kérdést teve, s tőle megérté,

Hogy telyes éltében viczgyártó volt ez az ember,

Nagy hírű humorist, húsz évig feuilletonista,

És íme önviczeit kell ennie vétke díjául!

Szája panaszteljes mostan, hogy sótlan, izetlen,

Émelygést okozó, s nincs jól megsütve az éték.

Ott hagyták az evőt s komolyabb látványra jutának.

Édes anyát láttak, környezvét durva fiaktól

S lányoktól. Magyarúl szólott hozzájuk az édes
 Jó anya; ám a fiúk, lányok göggel felelének
 Németül és tótul, ráczul, *fransz* nyelven, oláhul
 És oroszul, görögül, örményül, végre cigányul;
 S minthogy az édes anyát nem tudták arra beszélni,
 Hogy szóljon velök úgy, mint ők szeretik, s anyanyel-
 vét

Hagyja feledségben: neki álltak csípni, harapni,
 Ütni, a lányfélék túvel szurkálni, mocsokkal
 Kenni be és durván kikaczagni az érdemes asszonyt.
 „Nyolczszáz éves e nő“ magyarázá Bende vitéznek
 A' tündér vezető, s oka, mellyért bűnhődik, az, hogy
 Ifjabb éveiben elkényeztette családját,
 Mostoha gyermekeit mindig jobban szereté ön-
 Magzatinál, s imé ránőttek azok szomorítani
 Késő napjaiban s keserű bánattal előlni.

Bende megindúltan ment innen a hölgynek utána,
 A' ki haladván még vagy száz lépésnyire, vissza-
 Fordult és intett, hogy várja be őt a vitéz ott,
 Őmaga eltűnván a kénfüst barna redőin.

Álla vitéz Bendénk siralomvölgynek közepette.
 Tarka cserélettel vonulának előtte az árnyak,
 Régiek és újak, kiki rendelt helyre sietvén
 Vallani szörnyű kint, vagy venni jutalmat *elyzben*.
 Álla derék Bendénk közepén az igaz biralomnak,
 Hol nem rang, születés, kincs jó mérlegbe, hanem jó
 Érdem, egyéni, miként nem egyébütt semmi hazában.

Látott bűnlakoló lelkek seregély sokaságát,
 Mellyek fokszerüen üriték poharát a keservnek.
 Álla merész Bendénk közepette pokol mezejének:
 A' mikor egy szellem közelített oldala mellé,
 Bús-komorán, kinyitott könyvből olvasva magában,
 S „hajh boldogtalan!“ így kesereg, „hát már is alá kell
 Szállanod e' siralom mezejére korodnak előtte?
 Gyilkosok öltek-e meg? fene kór döntött-e halálba?
 Ó szólj; Bende fiam! *nemződ* szava kéri, beszéld el.“
 „Álmodom-é?“ viszonz hős Bende „vagy édes apám-
 nak

Szelleme, kit látok, veszedelmes könyve kezében?
 Úgy van, ez ő; e' könyv okozá rövid útu halálát.
 Ó atya, hallgass meg: nem holt vagyok én, fiad, és
 nem

Szellemem a' mit látsz, hanem élő testben előtted
 Bendéd áll. Apa, oh, áldd meg fiadat, ki jelenleg
 Hontalanúl bujdos, hordozván mostoha sorsát.“
 Ekkor az érzékeny fiu mind elmondta, mi történt
 Apja halálától kezdődve a mostani perczig.
 Melyre nagyot sóhajtvá, felelt a' hádeszi lélek:
 „Hasztalan áldalak én: áldásom mint a korál, mely
 Megkövül a' levegőn, átokká válik a földön.
 Ó lásd, kárhozat az, mely várta szülőidet itten.
Énnekem e' könyvet, mely mindennél haragítóbb,
Szüntelen olvasnom kell: átok azokra, kik e' könyv
 Tételeit hiszik és követik; szerzője pedig még
 Érje meg Actaeon sorsát: tépjék le kopói,
 Mellyeket ő táplált kezdetben manna beszéddel.

Ó fiam! édes anyád — jaj! jaj! jaj! — *háborodottan*
 Jött ide, józan eszét elvesztvén minden időkre.
 S minthogy körmeivel Hecaté szemeit ki akarta
 Tépni, *ama'* sziklát (iszonyú!) lelkére boríták,
 S ott ezer évig kell hallatlan üvölnie már most.
 Kérlek azért, kedves, ne felejtsd intésit atyádnak:
 Állj boszút érettem rajtok, kiket annyira gyűlöl
 Szellemem, állj boszút a' liberalisokon, fiam, értem.
 Hajh, de megint mennem kell: jönnek a szellemi kinzók.
 Ó fiam, el ne feledj, ha megint napfényre jutandasz.“

Ezzel a bús lélek tova lebbent. Bende csodálva
 Kiséré szemivel, mignem benyelé a köderdő.

A' bájhölgy ez alatt Hecaténál tette vizitjét.
 Nagy kegyesen fogadá őt a' pokol asszonya: rendelt
 Néki theát mindjárt filigrán emberkoponyában;
 S hallva buját, tüstént így vigasztalta tanácscsal:
 „Lyányom, azért ne busúlj, Hábornak vesznie kell, ha
 Balgatagúl könnyíteni akar sorsán a halandó
 Emberi nemzetnek, kiket üldeni volna kötélye.
 Tenmagad eszközlöd vesztét: válaszszt deli férjet
 Földi halandóból, ki legyen kedveltje szivednek.
 Hívasd meg Hábert lakomára: ne félj, tudom, eljő.
 Ekkor a násznyszolyán — a' még szeplőtelen ágyon —
 Férjedet altasd el, s ím e' phlegetóni pióczát
 Függessz keble fölé, hol a szív dobogása megérzik,
 S a' kiszopott szírvért, felfogva ez ólomedényben,
 Rejtsd kebeledbe, hogy azt használhasd czélszerű módon.

E' vért nászlakomád közepén fecscsentsed a' Hábor
 Arczához, szemit is meghintvén hirtelen azzal:
 És *oda lesz* Hábor, nem lesz nyoma többet a létben."

Megköszöné tündér Armida *királya* tanácsát,
 Melyben vágyainak régen várt teljesülését
 Láttá: vitéz Bendét férjül kebeléhez ölelni.
 Megragadá karját ifjának, s hitta magával
 Visszasietni megint a' föld színére s a holtnak
 Bús birodalmától eltávoztatni az élet.
 Útjok *elyz'* szélén vezeté. Nem-földi gyönyörnek
 Hangjai kísérték fülöket; főleg pedig az tűnt
 Bende szemébe, hogy egy sanyarú embercse, kezében
 Messze terülő lap, szökdelt örömében a fák közt.
 Kérdé a' vezető hölgyet: mit akarjon ez ember?
 És Armida emígy fejté meg az édeni kedvet:
 Ez genie-lélek volt, legalább azt *hitte* szilárdul;
 Élete versírás *fájdalmai* közt nyavalyogva
 Telt el, a nélkül, hogy csak egyetlen vers, vagy, a' mi
 Még kevesebb, neve, csak neve díszlett volna ki-
 nyomva.

Tűrőké az öröm hona, mennyország: jutalomkép
 Mindennap más más dala jó ki ma itt az elyzi
 Hirlap sajtóján, pompás, ragyogó kiadásban.
 Innen a széles öröm bódító gőze fejében.

E' magyarázat alatt a' Léthe pataknak elértek
 Forrásához, a hol kiszakad barlang kebeléből.
 És különös vala itt, hogy nem víz buzga fel a' kő

Közt, hanem olyan híg folyadék, mint ömletem ércé.
 E' folyadékba sötét alakok nem-földi lapáttal
 Szórának *valamit*, melly ott egyszerre megolvadt,
 S Bende, midőn közelebb értek, látá hogy e *szórmány*
 Erdemcsillagok és szalagos díszrendi kereszttek,
 Fényes arany pénzzel s elegyűlten gazdag ezüsstel.
 Megtanulá, hogy ezek szolgálnak a Léthe pataknak
 Tápanyagúl, s innét érté meg eme' csoda látványt.
 Tudnillik: lefelé menvén a' parti mezőkön,
 Hol buja bőségben diszelgnek a nagy fejű mákok,
 Láttak egész sereget hangos jajjal közelíteni,
 Véresen és sápadt arczokkal, gyászbán egészen.
 Hogy közelebb jöttek: keserű panasz árja dühöngött
 Ajkaikon, s a sötét levegőt hangjával előnté.
 Vértanuk ők: honukért a' bánat erős kebelökben;
 Vértanuk ők: honukért a' földig gyászruha rajtok.
 „Ó haza“ — jajgatnak — „hova lélsz, ha mi, védeni
 képes

Hű fiaid, végkép megszűnénk lenni körülte?
 Ah! csak egy ízben még térhetnénk vissza öledbe
 E' szomorú honból, melyben nincs nemzeti szellem!“
 Ily keserű gonddal juttak partjához a csergő
 Léthének, s akarák ott szomjukat oltani vízzel,
 És neki dőlének minden czerimónia nélkül,
 Hörpölvén, csak amúgy markukkal, Diogenesként.
 S ó csoda! halljátok ti, e földnek gyermeki! a' mint
 A' folyam ajkáról — szomjuk csilapodva — feláll-
 tak,
 Dalra hevülének, víg dalra, legottan; enyelgő

Tánczot lejtének; *honuk* és fájdalmi feledve
Lőnek, örökre sötét, emléken túli homályban!

Még sok egyéb különöst láttak; de mivel fejöket
Kíméllé feledést okozó párája e víznek, [sem
Elfeledék azokat. S mielőtt a földi kakasnép
Harmadik őrdalját kürtölné, visszatevék a
Kólyi hegyet — honnan kivevék vala — régi helyére.

HATODIK ÉNEK.

Míg a varázshölgy és deli hőse az éj birodalmát
Látogaták, haragos Håbornak egyéb vala gondja.
Ő az örök Sorsnak szigorú lakját keresé föl,
Tőle megértendő maga és Armida jövőndő
Végzetiket. Havasok közepett, hol az emberi talpak
Még soha nem hagytak mulékony bélyeget a' hó
Csillámló tetején, homorúl egy völgy tekenője,
Csak röpülőknék nem járhatlan szikla falakkal.
Itt van a Sorsisten barlangja, bevésve a vén föld
Gránit kérgének — még hajdan a gyermeki beltűz
Által felcsattant, — nagy himlőjébe. Körötte
Semmi, csak a' korhadt pusztulás bús hagyományi,
Semmi, csak a' mély csönd, mely sokkal üresb vala,
hogyssem
Észre lehessen venni halandónak, ha reves fán
Kérdődző szúknak meg nem töri halk ropogása.
Bent a' barlangban nagy gőzmalom él: az-Időnek
Malma ez, a' melynek tágas lombárai telvék
Sok nemü testekkel, várókkal a végzetes őrlést.
Ő maga rejtélyes barlang méhében, iromba
Felhők leple alatt ül a' Sorsisten, örökké
Olvasván a' fátum üles foliántjai titkát.

És a' mint sorolá a' tárgyakat, elzavaratlan
 Renddel csúsznak azok le a széles hosszú csatornán
 A' kíméletlen garad örvényébe sodorvák.
 Hősöket és nyomorú koldúsokat egyre sodor le
 E' garad, a' mint jött a' tarka vegyületű rendsor:
 Pompás Alkibiad, nagy fényű Lucullus, eb-éltű
 Diogenes, nyomorú Timon, ragyogó Cleopatra,
 Markalf és Salamon, Democrit, Socrates, itt mind
 Összekeverülnek, mind egy lisztte hullanak össze.
 Fulvia, Xanthippe, Lucretia, Thisbe, Corinna
 Mind egyek itt, Brutus pora egy lesz Tarquiniussal;
 Phidias márványfejeit törvényfa revével
 Őröli e' malom össze; Raphaél vászna szenes zsák
 Közzé ögyeledik, s az Apelles rajzai szintén
 Úgy oda lesznek, mint a' most divatos fali firkák.
 Ott az ephesusi templom után jó durva Herostrat
 És ama nagy Macedon, kit az égés éjjele szült volt;
 Itt a' szolgabíró hajdúja kíséri, az irnok
 Hamva uráéval vegyül ellentétileg ismét.
 Elvegyül ispánné tens asszony is a' jegyzőné
 Nemzetes asszonynyal, tűz vízzel, szénpor a mésszel,
 Tolvaj a bíróval, jobbágy uraság inasával,
 Elvegyül a' káplár apjával s pór rokonával.
 Szóval az ellentét megszűnik: porhamu lesz mind
 A' mi van e' földön; csak az ész nem, a szellemi rész nem.

Nem? haha! Nézzétek. Tetemes könyvek sokasága
 Sodródik lefelé, mint annyi druidapapok, kik
 Emberi életet kívántanak áldozatul, kik

Emberagyak velejét égették isteneiknek
 Gyász oltáraikon. Lám e' foliantok elettek
 A' genie szerzőket; megemészté őket is a moly:
 Most pedig a' foliantok, a moly, mind együve hullnak.
 Ott Calepinus jó, a' Bábel tornya utána;
 Hátrább *X ut Tök*, meg a többi piszoktele firkák.
 Gyöngyösit a rimest kíséri Kovács *piczi lantja*,
 Édös-Gergöly után Mátyási jön, és szamarastul
 Néhai Mondolatos, mind, mind a garadba lehullvák.
 Ott jön az én könyvemnek öt első éneke is már:
 Lapjain illatos ó sajtok maradéka mutatja,
 Mily fokon áll a szegény a dicsőség úri kegyében.
 Ó jaj! a mélybe zuhant, honnét pora jegytelenül fog
 Hullani majd az örök feledékenységnak ürébe!

Hábor e barlangot keresé föl s térdre borulván
Ércz köszöbén annak (tudnillik az ércz a kövekben
 Lappangott valahol, mint egykor a monda czigánya
 Nagy fa kanáljával hörpölve vizét a Dunának:
 Halleves, ez, mondá, mert ott van a sok hal a *vízben*)
 Kérte a Sorsistent: adná tudtára jövendő
 Sorsát, és ha ravasz nőjét van-e mód, van-e vajjon
 Titkos erő, megfosztani a' bűvös hatalomtól.
 Melyre a Sorsisten mennydörgő hangú beszéde
 Így ada választ a' barlangnak mély fenekéről:
 „Sorsodat, ó szellem, magasabb vagy bár a halandók
 Népénél, az örök végzet nem hagyja tudatnom.
 Mély titok az, melyet csak e barlang istene láthat.

Sorsod azonban, halld, ettől függ, ezt cselekedj:
Hölgyedet, Armidát, menj, leld föl ez éjen, e perczben,
Erdei lakjánál, hol most akar űlni menyekzőt
 Földi halandóval, s vár téged, minthogy egyébként
 Czélja, mit e' nászszal szándékszik elérni, merőben
 Meghiúsúl. Engedd hogy szép legyen, és ne parancsold
 Hogy vegye föl vénasszony alakját, egyszerű képét,
 Míg nem hajnallik. Haragos vagy bánatos arcot,
 Bármí következék, ne mutass, mert vége különben
 A' tervnek, miszerint elronthasd nődet örökre.
 Mindazonáltal légy szemes, és mindenre figyelmezz,
 S majd mikor Armidád kebeléből titkosan egy kis
 Ólomedényt von elő s tartalmából szemeid meg-
 Hínté, s arczodon érezed a' hő cseppeket égni:
 Kapd el az ólomedényt és hintezd vissza szemébe
 Mind a nedűt, mely még maradott vala benne, fenékgig.
 Ettől függ sorsod: ne feledd, vagy, tudva, ne mellőzd."

Így a sötét szellem; s elmondván lőn iszonyú csend
 A' malom egyhangú *rop-rop*-ját, mely soha meg nem
 Szűnik az éltes idő hosszát kijegyezni egyenlő
 Péczékkal, természetesen ide nem számítván.
 S most, miután Hábor tova illant, édesim, ah most
 Fussuk e zordon tájt, fussunk Hábornak utána.
 A' ki varázsnőjét (már tán nem is *azt*) a parancsként
 Fölkeresé s egyedül lőn víg lakodalmi közönség.

Nagy baj az írónak, de kivált annak kire bölcső
 Lepleiben fülökig ránták a' múzsa leányok

Ajkaikat, kit jó mamikája zuzával az apró-
 Marhának tartott, és lécz-szeg fürteit addig
 Meg nem szünt fordorítani, tüzes vassal sütögetvén,
 Míg született költő nem vált nápész gyerekéből —
 Nagy-baj a *költőnek*, mondom, ha megúnta teremtet
 Jellemeit maga is, s velök egy hajlékba szorulván
 Nem tud azokról már érdeklőt mondani semmit.
 Így vagyok én. Lakodalmi csoport dőzsölne körültem;
 Hábor a hajdani férj, Armída, menyasszony ez uttal,
 S Bende vitéz, mint *nősz*; 3, mondd: három egyénből
 Áll az egész sokaság: mit mondjak rólok, uristen,
 Mit még nem mondtam valamelyik hexameterben?
 Mondjam e, hogy mielőtt Hábor beköszöntene, tündér
 Hölgye a *conservnek* Bendét karjába szorítva
 Kellemes álomnak szunnyasztá boldog ölébe?
 Hogy kivoná mellfodra közül Hecaté adományát
 S Bende fehér kebelét fölfejtvén inge havából,
 Szopni hagyá abból csecsemőjét a' pokolójnek?
 Hogy miután e nadály vastagra hizott a legény hő
 Véréből, a menyasszony e vért picziny ólomedénybe
 Fogta föl, és az edényt puhapamlag melle feszülő
 Két Parnaszszának deli Tempéjébe dugá el?
 Mondjam-e, hogy Hábor meg a nő, meg Bende, la-
koztak

Állati étvágygyal faldosván szellemi étket,
 Kortesi gégekkel tüükélvén ménesi nektárt?
 Mondjam-e, hogy tündér Armída kilopta hevítő
 Pár emlői közül babonázott ólomedényét,
 És nagy hirtelenül Hábor szemeit tele szórva,

És Hábor sebesen ráföcskendezve viszontag:

Hah!

Bende kiáltott így, mert volt ok rá. Iszonyító
 Látvány az, mely lőn kiterülve szemének előtte.
 Elsőbb is Hábor kezein, képén, szeme héján
 Tűzfoltok kerekednek elő, hol a bűverejű csöpp
 Megszállott; azután e' foltok messzeterülnek,
 Hirtelenül, mint szok terjedni tavak sima tükren
 A' potyogásig elért zápor szem ezüst karikája.
 Erre a garbonczás tűzzé vált, talpig egészen.
 A' kalap elveszté szín nélküli színe talányát,
 Összenyomott tetején füst, láng és szikra lövell ki
 Mint a Vezuv torkán; majd átvörösölik egészen,
 Mint az iszákosok orrai, végre fakó hamuvá lesz
 És oda hull, oda hull Bendének lába elébe.
 Már ég a' köpeny is: mind jobb, mind bal fele lángol,
 Czérna reczájének megemészté már e pokoltűz
 Életerős szálát: némely lebegő darab egy láng-
 Nyelvvé változik át, s legelőbb is a nászkalibának
 Nyalja körül venyigés eresztét csavaros repüléssel.
 Hah, már a' szöges orr, a' nyakbütyök, a' busa homlok
 Ismerhetlenek ott; nincs a' két mártogató láb,
 Láng az egész Hábor (mint volt éltében örökké
 Szelleme), a' hajlék oda lőn, zavaros szelek árja
 Szórta el azt korom- és füstképen a lég üregében.
 Most egy dögleletes bűz támad; Bende tekinti
 Armidát, az arát, s megborzad; síri sóványság
 Torzítá el egész testét hölgyének; a látás

Ablaka *nem több*, mint az a szám, mely nem sokasíthat
 És *nem is oszt*, a' másikon ül örök éjjeli vakság.
 És ez alak szintén *égett*, nem lánggal azonban
 Mint a dicső Hábor, hanem úgy füstölve, miként ha
 Ázott szalmatörek fojtott tüzinél szenes arczu
 Új-magyar égeti szén garmadkáját faluvégen.
 Bende körül nézett: sivatag minden körülötte,
 Mint a *Zsidó-tenger* partján, hol az ősi világ két
 Városa elsülyedett; bérezbálványok sora bámul
 Rá hidegen; kövesült élőfák állanak őrt a'
 Rettenetes téren, kérdőleg előre hajolvák.
 Megborzad; szívére fut a' vér Bende vitéznek,
 Régi csatornáin nem mervén folyni szokottúl,
 S távozik a' helyről, ha talán távoznia van mód.
 Visszatekint mégis távolból, vissza, ha Lóthné
 Fátuma érne is, mert valljuk meg, mi, teremtés
 Bőrbe kötött első kiadási, mi *férfiak*, olykor
 Női kíváncsiak is szoktunk ám lenni titokban.
 Visszatekint, mondám: ott nézi a messze világló
 Hábort égni, miként égett az *írásbeli* szentelt
 Csipkebokor, s tekeres füstét kigyódnai az égi.
 Nézi menyasszonya lassan emésztődő romalakját,
 Melyből rothasztó láz terjed el a' levegőben,
 Intő bűz *atomit* száguldoztatva előre.
 'S im a' láng eltűnt! az alak pedig állti helyében
 Összerogyott! mind az, mi előbb Hábor vala, most
 egy
 Barna bitang felhő, fenn a' sziklák tetején túl,
 És az előbb Armída csak egy kis porhamu-domb már.

Bende tovább haladott. Mit várjon a földi halandó,
 Monda sohajtva, midőn a hatalmas szellemi nép is
 Így oda lesz, füstté, hamuporra bomladozik szét?
 Látom: e földön nincs állandóság. Hiu minden
 Küzdés, fáradozás. Az arany bullák oda lesznek,
 Alkotmány oda lesz, oda lesz az adótalan élet,
 Vámok, aviticitas, majoratus, tolvaj-akasztás
 És botozás, mind, mind eltűnnek, idővel, e földről;
 Mint eltűntek azok, kik ez elvek népei voltak.
 Új fajok állnak elő, új eszmék kelnek agyukban,
 Majd megavulnak ezek, szintűgy, mint mi elavultunk,
 S új tavasz éled föl; mindég más fajta virággal.
 Hasztalan úsznék hát ellent az idő folyamának:
 Elsodor a' hullám, és a' kik utánam eveznek,
 Nem lelik a' habban nyomomat, mellyért tusakodtam.

Ily monolog közben egy halmocskára jutott fel,
 Honnan visszatekint még egyszer a helyre, hol a' két
 Ellenies szellem szétozlott vegytani módon.
 „Értem“ monda tovább „értem. Szeleburdi reformnak
 Szelleme volt Hábor, ki az elvvel nem köte össze
 Jó szívet és tudományt. Maradásé nője (hah, e' nő!),
 Oktalan, a' jót sem tűrő, vesztegmaradásé.
 És most a' maradás védszelleme, a' szabad elvű
 Garbonezást füstté oszlatta fel; a' garabonezás
 Lassan emészté föl, beltűz erejével, a némbert.“

„Hah! de mi új látvány ez, a mely most készül előttem?
 Íme a fölleg, melly eredett füstébül a Hábor

Szellemi lényének, lefelé tart; íme leszáll a'
 Néma rögökre, hol a' hölgynek pora nyugszik a földön.
 S íme, a felhőből tűz pattan a kis hamudombba,
 És ez mozgani kezd; a' fölleg rojtjai szintén
 Kezdenek összevonulni, szilárdabb testü valóvá.
 Majd egy fő idomúl, majd nyak, mell, kar, kezek és láb,
 Szárnyak is, egy szép pár, hímzettek arany színű tollal.
 A' rögök a földről hasonúl életre kelének,
 Fő, kebel és a' többi tagok feltűnnek, előmlő
 Bengali fényénél a' hajnal-ölelte keletnek!"

Úgy van, a felhőből fiatal test díszes alakja
 Fejlék: rózsapiros képű, daliás magyar ifjú,
 És a rögök közzől, honi fűzetű mezben, arája,
 Támadt létre, miként ismételt életű phoenix.
 És a' sziklavidék, a kopár völgy, édeni kertté
 Díszesedék, melynek közepén ifjú fűvű halmon
 Állott a' deli pár, egymást szemlélve, csodálva,
 Míg nem a szellemi csók elpattant szűzi szemérmű
 Ajkaikon. —

Akkor az életerős, szoborékes hím karon ölté
 A' tündér idomú, mondhatlan kellemű hölgyet,
 S fölkerelkedve legott, ragyogó szárnyak segedelmén
 Elröpülének az álméló Bendének előle.
 Kíséré szemivel hős Bende is a' csoda párt, és
 Nézte, miként márták magokat keleten a kiáradt
 Hajnali tűztenger hullámiba, megfürödendők
 Reggeli fürdőjében a tiszta-piros levegőnek.

Míg ezek így esnek légben, földszint s a pokolban,
 Addig a korteshad szanaszét hever éji tanyákon,
 Udvaron állongó szekereknek alatta, fölötte.
 Csak Kolocintos uram nem nyughatik, üsdi közönség
 Nagynevű hadnagya. Ezt nem hagyta pihenni a hír-
 név

Ördöge, mely készíté, hogy víja ki tettel is a' már
 Több év óta nevén fityegő sallangot, a kedvelt
 Hangu *vitélő* szót, mely néki *dukál* vala, persze.
 E' végett a kolompviselőket fölveri hangos
 Szunnyadozásikból, s miután fél álmos 'ebatták'
 Hírül adák, hogy ezek felocsúdtak *némineműkép*
 Mámoros álomból krapulás éméttenségre:
 Körbe híván őket, tartott velök éji tanácsot.
 „Tudjátok fiaim“ kezdé a csapat vezetője,
 „Pörgedy, a hadnagy, hol ütötte föl éji tanyáját
 Oktai népével, mely balgatagúl az adózók
 Mellett csatlakozott alacsony nyereségnek okáért?
 Vármegyeház telkén foga helyt, mert érezi vétkét,
 Mellyet az alkotmány ellen követett s remeg a' rá
 Méltán megharagudt nemeseknek vérboszujától.
 Ámde a bűnt isten sem hagyná megtorolatlan,
 A' ki mit ett, illő, hogy igyék rá, és a kutyának
 Érdem után szoktak nadrágot varrni, nem úgy van?
 Mostan azért, fiaim, hadi cselt gondoltam: ez éjen
Zajtalanúl ütnénk rájuk s bortól neki bágyadt
 Tagjaikat kennők in-nyújtó fűtyköseinkkel.
 Küzdeni szép a honért: meghalni *sem árt* a hazá-
 ért!“

Összeszorult a' bot kezeikben a *potioroknak*,*)
 Hallván lelkesítő szavait Koloczintos uramnak,
 S két percz mulva egész csapatuk talpon vala. Első
 Gonduk a *borhordó*-keresés volt, melyet az estve
 Képtelenek voltak kiüríteni gégesegélylyel.
 Ott vala hordójok: de a szesz, mely lelkesíté azt,
 Nem vala már: fenekén az öreg hordónak erőszak-
 Fúrta sebek nyiltak, dongái betörve kegyetlen,
 Elszakadott abroncsai szerteheverték a földön,
 És az egész hordón a halál bús képe sötétlett.
 Megdőbbsent a csoport. „Gonosz ellen okozta ez ár-
 mányt“
 Nagy boszusan morogák: mert nem volt köztök egyén,
 Emlékezhetnék a' tegnapiakra, *miképen*, [ki
 Ómagok onták vérit e hordónak ködös észszel!

Most a hon és hordó ügye mélyen megkésérítvén
 Szíveiket, lobbant kit-kit vas marku haragra;
 S mint a sötét éjben gátat tört hengeres árvíz,
 Hömpölyög el nehezes csapatuk megyeház kapujához.

Ingady sem tölté restül idejét ezen éjjel.
 Ő feljárta magánosan a' pártok vezetői-
 És fő emberinek vígságtelyes éji tanyáit.
 Óvtalan ablakokon leskődött nagy figyelemmel,

*) A *potando*, scilicet.

Szedve bögyébe ha mit látás, hallás avagy éles
 Szaglás által megtudhatna, vagy észre vehetne,
 Melyből jóslatokat férczeljen a holnapi napra.
 Vármegye házához sietett most, sejtve, hogy annál
 Szinte nemes csapatok foglaltanak éjjeli nyúghelyt,
 Lopva kikémlelni ott az erőt és főleg a tiszta
Bel meggyőződést, hogy számítása ne csaljon.
 Macskai léptekkel sompolygott a' poros udvar
 Párnáján heverő sokasághoz; megkerülé azt,
 Számát megjegyzé, a' mint hozzá tudá vetni;
 Hajh, de a vélekedést kitanulnia nem vala jó mód,
 Mert a' fővegeken nem látott ismeretes jelt.
 Mindazonáltal, köznemesek lévén, nem adózók
 Száma közé sorolá, s indult is visszafelé már,
 A' mikoron hátul egy erős kar (Pörgedyé volt)
 Megragadá torkát, kérdvén, mi a tábori *jelszó.*
 Megdőbbent a sötét éj vándora, visszahanyatlott
 S reszketeg ajkakkal rebegé halkan: *nem adózunk!*
 „Kém, kém! verjük agyon, tépjük szét, vágjuk ezer-
 rét“

Pörgedy ordítá, markát jobban beszorítván.
 „Hol van? verjük agyon!“ rivalának többen a földről
 Talpra szökött nemesek, s jaj lett voln' Ingady úrnak,
 Hogyha vitézlő hadnagy uram könyörülve az árván,
 El nem ereszti nyakát, súgván, hogy fusson a mint tud.

És futa Ingady úr, de a sors, hajh! nem vala párt-
 ján.

A' megyeház kapuján Koloczintos népíre bukkant,

Kik nagy erőszakkal nyomulának az udvaröbölbe.
 „Jelszódat!” rival egy. „Jaj, adózom, adózom, az isten
 Áldja kigyelmeteket” könyörög „mindég is adóztam.”
 „Üssük a rossz hazafit” riadoz körülötte; az élet
 Gombja fölött pedig ólmosok ádáz erdeje csattog.
 Futni ered mégis, de hová fut a jámbor? Elül víz,
 Hátul tűz: a halál bizonyos, bár merre szaladjon.
 Mindazonáltal a sors protocolluma másnemű végzést
 Foglalt Ingadyról, s nem akarta, hogy ólmosok által
 Jusson a Hádesz *egértörébe*, (hová a' *bebúvás*
 Csak bagatella dolog; de kibúni: az egyszer a munka !)

Volt a telek közepén kerek kút, melyben a föl-
 s le-

Mártogató vedrek, mint a' carthausi barátot
 Jobb és bal tenyerén M. M-je halálra, naponként
 Emlékeztették az alispánt, szolgabirákat
 És az egész tisztkart a szerencse s idők folyamára.
 E' kútig haladott jó Ingady. Nem mese ám az,
 Hogy kútak közelén jó szellem tartja tanyáját
 Őrködvén a halandók népe fölött a veszélyben:
 Mert állítani merem, merem is *docedlni* hűtömmel,
 Hogy, ha e szellem nem súg Ingadynak, soha föl nem
 Éri eszével, hogy *beleüljön* a kút vödörébe,
 És lebocsátkozzék biztos menedékül a kútba.
 Itten azonban már jól van neki dolga szegénynek:
 Álla vaczog kissé, pedig állig *nincs* is a vízben,
 S nem leli senki meg itt (az igaz, nem is üldözi senki)
 Csak tűrjön keveset, csak tudjon tartani csöndet.

Mondani sem szükség, hogy Pörgedy és hada talpon
Állának, mikor a' haragos Koloczintos az üsdi
Népet elővezeté. Mint ment a nehéz csata véghez,
A' mindjárt követő énekben elénekelem, ha
Pártfogolóm, a' múzsa-leány, megadandja segélyét.
S nem teszi meddővé régen vajudó koponyámat.

HETEDIK ÉNEK.

Hajnali álmának mézét élvezte Hamarfy
A' viadal napján, mikor egy dobogás szelid álmát
Elvaditá s kiveré tilosából szürke szemének.
Káromkodva nyitott ajtót a' csendzavaróknak.
Mennyire döbönt meg, s bámult el azonban a jókor
Fölkelt látogatók sokaságán, s szőre mivoltán,
Azt le nem irhatom én; képzelje magának a *Lector*
A' hogy akarja: szabad tér nyílik képzeletének.
Annyi elég hozzá: tőzsérek voltak ezek, kik
Szántani bár soha nem szoktak, sem vetni, az égnek
Varjaiként bőven táplálkoznak, kiszemelvén
A' magot, a' mellyet más hinte barázdaközökre.
Markaik elvénült váltókkal telve valának,
Mellyeknek rögtön kicserélését követelték
Jobb hitelű pénzzel: bankjeggyel, aranynyal, ezüsttel.
„Mit? s ti merészletek itt“ mond bosszankodva Hamarfy,
Csúfolatul, gaz nép éjjel rám törni lakomban?
Hol van az, a' ki nevem váltón tudná mutogatni?
Álljon elő, ha pokol fia is, hadd lássam a váltót.
Nem kifizettem-e mind váltóitokat minapában?
Ezres bankjegyeket nem láttatok-e teli bélű
Tárczámban magatok? De habár volnék is adóstok,

Nincs-e hitel nálam? nézzétek: e tárcza nem éhes.“

Ezzel a pénztárczát keresé sok epéjü haraggal,

S föltépé födelét: de ki fesse le meglepetését:

Banknótái helyett falevél vala tömve beléje!

Rablás? nem lehet az. Maga rakta belé csak alig pár

Óra előtt a böcsös jegyeket, s ajtója szorossan

Zárva maradt; másutt pedig a' bejövés lehetetlen.

Nézi a váltókat: kézírata mind; nem utánzott

(Őmaga ismeri, hogy nem utánzott) semmi betűje.

És a kelet . . . „mi ez?“ A' kibocsátás napja . . . „nem“

úgymond:

„Ez lehetetlenség, hiszen akkor . . . hm! hiszen akkor

Távoli *erdőkben* mulatva vadásztam egész nap.“

Ámde a tőzsérek sarkalták: hoztak eszébe

Holmi-körülményt is, jelesül egyik akkor adott pénzt,

A' mikor a' verebek csiripeltek a ház eresznél;

A' másik, mikor a' nagy szél fútt és a kofákat

Felborogatta kerek székeikről; harmadik akkor,

A' mikor a' tens úr a' szép szobalyányt megölelte

(Erre lehetlen volt eszmélnie annyi ezerből);

Másik, mintha ma is látná, úgy rémlik előtte

A' toll, melylyel aláírá, tintás vala félig,

'S költőé lehetett, mert meg volt rágva ugyancsak.

Mindazonáltal a *quasi*-adósnak nem jüta semmi

Emlékébe, de nem tagadá keze czifra vonásit:

Hisz nincs emberi kéz ily *ritat* utánzani képes!

„Jól van, hát fizetem, mond végre, pogány uzsorások!

Megmutatom, hogy van hitelem, bár semmi hitelre

Nincs szükség, míg lesz levegő és megvan ez a síp.“

Azzal a Hábor-adott sípot kivevé s bele fúván
 Hármat sikkant a' pipafüstös lég a' szobában.
 Mert ne feledjük el ezt: a' sípnak hangerejére
 Megjelenék a vadász mindannyiszor ennek előtte,
 És ha segély kellett, ha tanács a' kortesi tanból,
 Vagy pénz, mely a segély, a tanács forrása napinkban,
 Nyomban adott mindazt. És ezt már tudta Hamarfý
 Régi gyakorlatból, ez okért sípolt vele most is.

Várja Hamarfý vadász őrszellemé megjelenését,
 Látogatói szemet száját tátva lesik: mi lesz ebből?
 Várja Hamarfý vadász nemtőjét, várja sokáig,
 Nyugtalanúl, nehezen, boszusággal, végre haraggal:
 Nem jön az: újra sípol: még sem jó; harmadik ízben
 Fúrja hegyes hangját a' síp a' semmi könyörgő
 Szót soha nem hallott uzsorási fülekbe: hiában!
 Nem jön a várt vendég; csodatékony szelleme nem jó.
 „Álom volt-e tehát,” tündődik, „enyészetes álom,
 Mind a csodás esemény? a' völgyi-leány? a boszorkány
 Kinzó ördögivel? védőm a vadász? az ajándék-
 Táská? e kised síp? a' bankjegyek? álom-e mind ez?
 És szigorú *váltók* a való? feledetlen adósság?
 Látom, e váltóknak nyomatékosb része *azon* nap
 Van kibocsátva, midőn útvesztve bolyongtam az erdőn
 S kaptam ezen tárczát, telvét *ugyanannyi* forinttal;
 Így vág össze utóbb is a váltók kelte, a *nappal*,
 Mellyen sípoltam, s *összeeggel*, melyre tevék szert.
 Már bizonyos, bizonyos: gonosz ördög *játsza* meg en-
 gem,

És eszemet vesztvén, váltókat készíté bocsátnom,
Hogy, ha kijózanodom, legyek őrültté a bukáson.“

Mind ezeket hamar elgondolta Hamarfy magában,
És mire gondolatit berekeszté, köntösit is föl-
Szedte magára, kötött kardot s menekülni akarván
A' *hitel* emberitől, intett: mennének utána.
Vármegye házához sietett, hol nagy tusakodva
Vittak a pártok még, s közibük fúródva merészen
A' tőzséresapatot künn hagyta, hogy e' jelenetről
Elmélkedjenek ott a viszontlátás idejéig.

Mert folyt a' csata még. Koloczintos Gábor a had-
nagy,
Meghökken, mikor észre vevé, hogy Pörgedy Mátyás,
Oktai népével, talpon van a vármegye telkén,
S nem gözü álomban, mint számította magának.
Mindazonáltal nem hátrált, hanem inte kolompós
Emberinek, köveket hajigálni az elleni hadra,
A mit azok tőnek; tőnek pedig olly ügyesen s olly
Várározást haladó, szándékon túli sikerrel,
Hogy megüvegtelenült azon a' részen valamennyi
Ablak volt, s keserűt jajdult a *domestica* cassa.
Pörgedy, népével, menten maradott az ütéstől,
Kezde azért ő is természet-gyúrta pogácsát
Szórni az éjzavaró Koloczintos uram seregére.
E' kövek ablakokat már nem leltek, kivevén a'
Drága hon-őr szemeket Koloczintos ferde hadában,
S köztük a hadnagyi fő X nézetű sanda szemét is,

Mellyet (a balt) zúgó kövecs úgy megsujta szemöldön,
 Hogy megaludt mindjárt, és nemzeti szín karikát hányt.
 Megszédült a vitéz Koloczintos, félre hanyatlott,
 És puha tócsának heverült pamlag fenekére;
 Serge pedig hátrált, menedék-füdelet keresendő
 A' kőzapor elől tág boltozatú kapu alján.
 Pörgedy észre vevé nyereségét: annak okáért
 Sűrű tömött rendben megmozdította csapatját,
 Hogy majd a' kapunál megnadrágolja keményen
 A' szaladók seregét. De csalódék: mert Koloczintos,
 Hogy feljőzanodott, neki buzdítván a kolompos
 Harczosokat, s ezek is neki buzdítván a csoportot,
 Visszaverék az adó seregét és Pörgedy Mátyást.
 Futnak ezek, nyelvök fél rőfnyire nyújtva hevőkben,
 Pörgedy fut legelő, mert ő a' *nobilium dux*;
 Kergetik a' nem-adók, fustélylyal verve, kit érnek;
 Isteni káromlás harsogva nemes tüdeikből.
Egy nem akar csak futni; csak egy Goliáthszerű termet
 Áll még a' füdeles kút árnyékában. Először
 Messzéről szórnak köveket rá a' nem-adózó
 Dávidok: ő közönyös viselettel szenvedni mindazt.
 „Verjük agyon, jertek!” nagy bosszankodva kiáltnak,
 „Verjük agyon, ha magát nem védi a nyúlga teremt-
 És neki bőszerűlvén . . . ágasfáról leverék a [mény,”
 Várnagyné köcsögít.

Szégyenkedve hagyák ott e' fogas oszlopot akkor
 S menve belebb, élénk viadalnak részesi lőnek.
 Főleg egyik zugban volt a' csata népes, a melyben

Pörgedy sergének nagy része tömött karikában
Közre fogott valamit, védvén életre halálra,
'S a' koloczintosiak víván életre halálra.
Jól tarták magokat darabig, sőt fogytig elállnak
Minden megrohanást, ha az éles eszű Koloczintos
Nem kohol ellenök új hadi cselt, és nem sikerül az.
Volt a telek közepén, küzel a' kuthoz, tele vízzel
Nagy hasu fecskendő, vagy három. Hős Koloczintos
(Álgyui nem lévén) ide hajtott egy csapat embert
Népe közöl s lövetett ama zugba keményen azokkal.
Állák egy darabig, de mivel nemes ember a vízzel
Ellenszenyben van, megadák végtére a várat:
Ostromolók, védők, borzadva futottak el onnan,
És az üres téren kopaszon maradt — egy hordó.
Ezt Koloczintos uram, mielőtt a' bőrig elázott
Pörgedyek szemüket kitörölnék ködmöneikkel,
Elfoglalja, körülveszi száraz népe javával,
És felfordítván béütteti nagy fokosokkal
Visszarugó fenekét. Most illatozó kalapokból
Billikomot gyúrván meriték a' lélekadó bort.
Nagybecsü zsákmányát a' szétszórt pörgedyeknek,
Mellyet Pörgedy hajh! nem ezen torkoknak okáért
Kímélt tegnap a jól fenytékhzett oktai néptől.
Némellyek köcsögért szaladoznak. Hajh! csak a szélyel-
Szórt cserepek vagynak, talpuknak alatta ropogvák.
Másoknak jobban sikerült. Ezek (engedelemmel)
Árnyékszék közelén, a könyöklőn, messze fehérlő
Bügréket leltek szájjal lefelé borogatva.
„Sógor, ez ám a pohár: ki felönt egyet ezzel, az ember

Lesz talpán, jer igyunk.“ S mentek. Mind sorban
ivának

A' szép bögrékből, kezdvén Koloczintos uramtól
A' legutolsóig, ki *peczére* az üsdi kutyáknak.

Most, miután a boros hordóban rejtve lapongott
Hősi vitézséget mind átfolyaták hasaikba,
Nagy tüzet éreztek megverni a Pörgedy népét,
Melly a sötét tornáczok alatt keresett menedéket.
Így hát megrohanák azokat, de legottan a zajra
Érkeznek csapatok, vezetettek kortes uraktól.
Jó maga gróf Telivér, és látva, hogy állnak a dolgok,
Mindent elkövet a szép *békességnek* okáért.
„Emberek, ott ti, kik a' *tornáczon* vagytok, ezennel
Intelek és kérlek, le a bottal, vármegye tiltja; [itt
Mert ha nem, úgy majd én mutatom meg, hogy szabad-é
Mint rabló csapatok lázongani éjnek idején.“
Több esze volt ám Pörgedynek, mintsem hogy az ólmot
Elhányná, mielőtt Koloczintos tenne hasonlót.
Mellyen gróf Telivér megbosszankodva parancslá
Kortesinek szanaszét oszlatni a Pörgedy népét,
Mint a kik áthágták a nemes megye régi szabályát.
És már hős Nyakaló, Szüzváll, Nemaóózy, Doronghy
Visznek arányatlan hadat a' tornáczok elébe,
Úgy hogy nem tudom én, nem lesz-e halál is a vége,
Ha Borzond s Rohanász nem jönnek elég idejében.

Új karok és új had. Rohanász tele dobta dühében
Szüzvállnak mind két szemeit jó parti fűvénynyel,

Melyre derék Nyakaló, fokosát megmártva mocsárban,
Borzond drága fehér mellényét csapta be azzal.
Ekkor a Lepkefy hű tigrisse Doronghy vitézt úgy
Vágja pofon, hogy zápfoga fájva kipattan inyéből,
És Nemadózy szemét átfúrja sebes futamában.
Illyen előzményből kel nagy harag a' seregek közt,
S elkeserültségig dühös a' viadal tömegükben.
Ott a vegyes harczban Koloczintos fölleli bajnok
Pörgedyt, és miután egymást nagy fogcsikarás közt
Jól megkáromolák, nyomatékos fütököseikkel
Párbajt kezdenek a' kerekas kútnak közelében.
Hős Koloczintos előbb vág Pörgedyhez, de gyakorlott
Kézzelel csapja ki az szuszogó ellenfele botját,
Úgy, hogy ez ívszerűen kiröpül annak tenyeréből
És a' kútba esik, jó Ingady rémületére.
Akkor a még haragosb Koloczintos Pörgedy botját
Megragadá, hosszan tusakodva kivájta kezéből,
S kútba löké, hasonúl jó Ingady árva fejére.
Most derekon szorítá Mátyást, Mátyás azonúl őt
S birkoztak magyarul: míg Pörgedy horgas-inának
Gáncsot vetve, le nem türkölte vitéz Koloczintos.
Ám Matyi nem maradott alul a' kút ronda sarában,
Sőt inkább Koloczintos urat pamacsolta be abba;
Majd nővén a merény-kebelében, erő derekában,
Ölbe szorítá azt, talpát fordítva felül, és
Úgy akará, testét lelkét, a' kútba ledobni.
Már a gonosz szándék nincs messzebb teljesüléstől,
Mint maga Pörgedy a' kúttól, mely három arasnyi
Távolságban tát pokolörvényt áldozatára:

Ekkor a hős Tagadó végig húz Pörgedy horpasz
 Bordáin tetemes botjával, hogy csak elejti
 Hős Koloczintost, és maga is mellé rogy erőtlen.

Még folyt a' viadal valamennyi korig; tömegenkint
 Hulltak az áldozatok, s nem jó lett voln' a dologbul,
 Sorra leöldösték voln' egymást, és oda lett voln'
 A' kutyabőr, oda szép privilégiumik, velök egyben,
 Hogyha parancsot nem veszen és ki nem áll szuro-
 nyokkal

Fegyverezett katonák *egy* százada, szép hadi rendben:
 Kik' láttára kihűlt minden kebel, és a vitézség
 A' beleket csikará nagy lelkü nemes rokoninkban.

Megvirradt ez alatt s a' pártok, csak könyökikkel
 Folytatván a hadat, megye nagy teremébe vonultak;
 A' katonák pedig elhagyták a' vármegye telkét.

Nem vala kezdendő az adó gyűlése kilenczig,
 Mégis a pártvezetők s az egész becses úri közönség,
 Félve, hogy a' *nem-sült* tömegek körülűlik a táblát,
 A' megyeház másik kapuján *ötkor* belopództak,
 S. míg lenn a' csata folyt, elfoglalták az alatt ők
 Ott fönn székeiket. Minden dolgoknak előtte
 Támada élénk zaj s keserű vita, hogy *ki okozta*
 Mind e zavart, a viszályt és háboruságot, a mellyek
 Dúlják most a megyét. Az *adózó*k szemrevetették
 A' nem-adózóknak, miszerint ők békolajágot
 Nyujtának, csak azon *kicsiny* áldozatot követelvén,

Hogy hagyják el avult, hagyják el nem-liberalis
 Elveiket: de azok nem akarták; ők a hibások.
 Ellenben az adógyűlölők azt feszegették,
 Hogy nem volna zavar, nem volna viszály a megyében,
 Csak szabad elveiket hányták el a szellemi ,kórság'-
 Lepte urak: ha ezen picziny áldozatot telyesítik,
 Készek fogni kezét velők, és ,nem nézve kicsinyre,
 Eltűrik némesen, ha *szakállok* köldökig ér is.
 Megharagudtak ezért szabadelvűink; neki álltak
 A' maradósoknak, legyalázní, leöntni pizsokkal
 Elveiket, s elvök hüvelyét a *tekintetes embert*.
 Ám ezek is tudtak hozzá s kezdék mutogatni,
 Hogy nem gólyamadár költötte, hogy őket is olyan
 Bordában szőtték, a' melynek vászna ha nem jobb,
 Nem czudarabb legalább a Deákné-szötte *hetes-nél*.
 Gróf Pipynek legelőbb is Majdosy hányta szemére,
 Hogy meg akarta taval puskázni a kertben az apját.
 Gróf Pipy nem tagadá ugyan ezt, de viszont feleselt,
 hogy

Táblabíró úr is, főszolgabíró-kora óta
 Nagy gyönyörűségét leli szép *alföldi* virágok
 Gyűjtögetésében: mert ritkán múlik el éjjel,
 Mellyen az úri becses háznál, vagy az úri majorban
 Meg ne lehetne találni néhány *törvényfavirág*ot.
 Majdosy ezzel elült. De a párt, koszorúja kitűnő
 Gyöngyének nehezen tűré szenylyel borítását:
 „Actio! bünkereset!“ harsogta fejére Pipynknek.
 S tán meg is adják azt (mert jó lesz most figyelembe
 Vennünk, hogy magyarok gyűlésén, vármegye székin

Nem szabad ám sértő szavakat használni, leszidni
Más embert, hazudott rágalmat köpni szemébe,
Vagy más durva betyár dolgot cselekedni gorombán,
Csak 1-mo: ha vagy 25 pengő zsebeidben,
Vagy ha 2-do: bőg a' többség torka mögötted);
Tán meg is adják azt, mondom, hahogy ifju barátunk
Lepkefy *méz* ajkkal meg nem szelidíti a bőszült
Maczkókat. De midőn, mentvén Pipy grófot, ügyének
Oltalmára, előhozná hogy' *lopta* meg Aggdy
A' megye pénztárát mint perceptor, s hamisított
Útaltványokat és nyugtatványt tenni merészlett
Számadolásaiba: felforrt veres orru haragja
Aggdynak és bőszült dühiben megtépte szakállát
Lepkefynek, ki viszont azt felpofozá boszujában.
Ekkor jött a tömeg s látá e vitát. Tenyereikben
Viszketeg álla elő, s magasan sarjadt fel azokból
Fütykösök erdeje, (mert nem sejtván már katonát ott,
Jó nemesink *recidivázának* a hősi merénybe).
És harcz lőn a terem: mert Lepkefy pártja szerette
Volna kivetni a vén Aggdyt, de az Aggdy baráti
Körbe szorítják őt, s védelmezik a' fuladásig;
Ellenben botokat mutogatnak Lepkefy ellen,
S tán megölik, ha közel férhetnek az ifju vitézhez.
És törtek fejek ott, kezek és lábak ficzamodtak,
Gégék szűkültek, botfővel teltek a szájak,
Bordák roppantak, hasak és köldök berugattak,
Orr pisze lőn, szem vak, legalább egy pár napig az lőn,
Nagy fogeső hullott, fülek és bajuszok kiszakadtak,
A' meg nem született embercsék holtra döfettek,

És a kiváltságos bőr megtarkult *honi* kékkel.
 Ily keserű viadal támadt *ügyedért*, oh szent hon!

És még víttanak ők. Nagy hirtelen egy ragyogó fény
 Tölti be a' teremtet, folyvást beözönlve keletről
 Nyíló ablakokon, s a nemességnek fülodúit
 Hömpölyögő zenehang üti meg, mint orgona hangja.
 A' terem eltágul; magasan felnőnek a nyúlánk
 Oszlopok, Atlas-vállaikon hordvák hegyes ívű
 Boltozatot; hasonul megnyúlnak az ablakok és fönn
 Ékben enyésznek el. A' zöld asztal megrövidül és
 Oltárrá alakul, márványlépcsőin, a melynek
 A' karok és rendek magokat térdelve találják.
 Bámul a nagy sokaság, megrendül mélye szívének,
 Térde remeg, s önkénytelenül hull a' padozatra.
 S íme az ablakokon, nagy zúgásnak közepette,
 Két tündéri alak berepül és helyt fog az oltár
 Gazdag emelvényén; daliás ifjú, csodaszép hölgy.
 Ekkor az orgona elnémúl és ünnepi csönd lesz,
 Melynek az aethernél tisztább hullámiban ekkép
 Lejt a leventének hajlékony, ezüst nemű hangja:

„Férfiak!

„A' haza szent ügye gyűjtött volna rakásra
 Benneteket: komolyan vitatni, mi eszközök által
 Lenne a kedves hon boldoggá, lenne dicsővé.
 Tí pedig oktalanúl mellőzve, feledve a köz jót,
Képzelt érdekekért cizivakodtok s-aljas-önösség-

Táplált szenvedelem tépé pártokra megyétek'.
 Ti *szabadelműek*, kik nyelveteken ama legszebb
 Szót, a ,szabadságot, szólásban, gondolatokban,
 Testben, lélekben meritek hordozni naponként:
 Névvél vagytok azok. Vallástok képmutatóság;
 Bennetek a' türelem, más értelműek iránt, nincs;
 Bennetek a' kitűrés, tartós láng, semmi nagyért, nincs;
 Bennetek elszántság nincs áldozatokra; ezért már
 Olcsók elveitek; szavatok nyila mind eltompult,
 Semmi hatás nélkül pattan le az érez kebelekről.
 Isteni törvények nagyon emberi hirnöki vagytok,
 Tin tanítástoknak legcsúfosb nem-követői;
 Drága damaszkusi kard töredékeny rozsdahüvelyjei;
 Nagy becsű gyémántot rejtő szemetek. Divat az csak,
 Semmi egyéb, mellyért szabad elvek apostoli-képen
 Hirdetitek magatok, s mint a' divat, úgy e *szeszély* is
 Változik a' korral, mesterkélt lángotok elhűl
 És pusztán, ridegen marad a' szív kebleitekben.
 Önzetek. — És ti, kemény nyaku Izraél, *úgy-marad-*
dásnak

Emberi, kik, hazugúl, fontolt haladásnak eszélyes
 Pártja gyanánt vetitek magatok' fel, nyiltan előttem
 Titkaitok, Ti hazát háznéppel, multat a mosttal,
 Összecserélgettek. Philosophok vagytok: az ember
Bennetek él csak s ott minden, de *kivületek* a' mi
 Látszik, mind tünemény, üres álom, anyagtalan ábránd.
 Elvetek ez. Maradást kívántok, nem, mivel az jó
 A' mi marad, de mivel nem pénzetek', és nem erőtök',
 Véretek' inkább nem (mint őstök, a' kire büszkén

Puffad májatok) és eszetek' sem, csak neki tespedt
Lágy kényelmeteket sem vagytok erős kebelűek
Áldozatul oda vetni a' szent haza oltárára.
Végre ti *semlegesek*, ti a status hittagadói,
Bennetek a' másik két párt *minden* bűne megvan,
Ingadozóságnak még megszorítva bűnével.
Halljátok szavamat mindnyájan: ERÉLY nevem és e
Hölgyé LELKESEDÉS. Mi az aether tiszta patakját
Iszszuk; a hajnalnak fürödünk bíbor mederében:
Földi salak nincsen szellemlényünkre tapadva.
Ám önösök legyetek, nem tiltalak. Ember, önösség
Nélkül, nem lehet el. De ne légyen szűkkeblű és
Aljas ez önszeretet; ne kicsínyes, mint a mesének
Majmaié, mellyek, történetből, fagyos éjen
Ember-rakta tüzet lelvén egy rengeteg erdőn
Nála pirítkoztak kényőkre; de majd, hogy elégett,
Nem vala köztök, mely kényelmét új fahozással
Volna elég elszánt megbontani, s így a *közös* tűz
Hamvaiból kialudt. Önzéstek *nagyszerű* légyen:
Ti legyetek gazdag polgárai gazdag e honnak;
Ti legyetek boldog polgárai boldog e honnak;
Légyetek értelmes polgári művelt e hazának,
És legyetek büszkék, mint gyermeki büszke hazának;
Ez legyen önzéstek, meg ama' benső jutalomra
Vágyakozás, a' melly olly édes az emberi szívnek.
Tetteket a' honnak! hiszen, oh, mi ez a' haza? nemde
Tinmagatok, nőtök s az olajvesszőre hasonló
Gyermekitek? Nosza hát tegyetek fogadást a hazának
Oltárán, miszerint ha erő kell, adtok erőt, ha

Pénz kell, adtok pénzt, ha kitől telik ész, az adand ész,
S adtok vért — ha kíván a közös haza — életet adtok.“

Ekkor imádó csönd váltá fel az ifju beszédét.
Társa pedig, tünődér deli hölgye a *Lelkesedésnek*,
Drága nyakékeit és pereczét a' habnemü karból
Föltépvén, teneked szentelte, ó hon, teneked, hajh!
Gyéren látogatott oltárodon. Annak utána
Jobb keze kékes erét fölnyitván, tiszta piros vért
Áldozva, hullatván a fehér márványterületre,
S ujjait esküszzerű helyzetben az égre mutatván.
Most pedig égi mosoly, millyent *csak* e hölgy mo-
solyoghat,
Súgárzik szemiből, enyeleg képén, derül ajkin.
S int az egész népnek feljöni, csinálni szerinte.
Jöttek is. Első jött gróf Lánghy: ez évi jövelme
Századikát örömet kötelezte honának adóul,
S fogván kardja hegyét, mélyen hasította karát föl,
Messze lövellő vért hintvén a' szent emeletre.
Jöttek utána sokan, s hasonúl esküttek, a jó hont
Bármilly áldozatot kívánna, segélni telőkép
Mind a haláliglan. De csak a' *kicsinyek s együgyűek*
Jöttenek ám: idegen képek, kiket a' megye népe
Még ki nem ismert sem hangjokról, mint a harist, sem
Pávai tollukról. S miután mind esküt adának
(Már a kik úgy akarák), a' szellemi pár elenyészett,
Mint elenyészik a hószinü felhők gyér patyolatja,
Mellyet a föllengő szél elmos a szemnek előle.
Oszlopok és ívbolt és oltár mind oda lőnek,

A' terem összeszorult, mint volt azelőtt, lesülyedtek
Ablaki, és a gyűlés, még folyvást szótlan, eloszlott. —

S *Bende? Hamarfy?* Tehát róluk nincs semmi meg-
írva?

Vaj igen? Ők látván, hogy a drágán összeharácsolt
Lelkeket egy pár szó elhódította, haraggal
Félre vonulának, hova máskor az Ingady pártja
Ülni szokott, a' *juste milieusök* gyáva csoportja.
E' példát követék a' többi kolomposok is, kik
Fájlalták a dicső kortesség megrövidülni
Kezdett szép jogait: Borzond, Telivér, koros Aggdy,
És a derék Rohanász, a' nagy liberalis, a honfi.
Lepkefy ellenben föl akart eskünni, de apja
Megrántá könyökét s elhitta magával ezekhez.
„Mit gondolsz, te fiú? sátánok azok“ — de az úrfi
E' nősátántól örömet rá lenne vitetni.
Mind ide állottak Rák Bende vitézei, tízen,
Bánatos arczokkal, mint nászlakomának utána
Fül- s hegedű-kínzó szerecsenjei szoktak e honnak.

RÁADÁS.

Krónika! még mielőtt hallhatlanságba röpülnél,
Mondd el a kútba szorult jó Ingady mostoha sorsát.
Őneki Morfeusz úr nem adott vala álmot ez éjen.
Úle pedig vízben nyakaiglan, s ülne talán még
E' mai szent napon is, ha ki nem fogy a kortesi hordó
'S a' megye hajdúit kúthoz nem hajtja gyomorban
Forró Aethna-tüzök. De kifogyván a' tele hordók,
S a' megye hajdúját oda hajtván gyomra Vezúvja,
S megfogyván a nehéz lánczot, s húzván fel a vödröt —
Elszaladott. A tekintetes úr mélyebbre süllyedt le.
Hírül adá e csodát többeknek még is. Ezek közt
Ármányos ficzkók voltak, kik a hétfejű sárkányt
Sem nagyon irtóztak voln' *most* felrántani. Így lőn
Hogy *napfényre* került jó Ingady, melyet azonnal
Élvez is ott helyben, ha kemény fájdalomi fejének
Nem földik el szemeit vastag fátylával a kinnak.
„Merre lakom?“ kérdé. „Kit tetszik kérdeni?“ kérdék.
„Ingady táblabíró hogy merre lakik.“ — Haza vitték.
Otthon a tensasszony, látván hogy vízben eléggé
Meg van mosva, csak úgy víz nélkül mosta fejét meg.
Aztán párna közé fektette, mivel veszedelmes
Náthabetegség fogta elő, s lőn prószit! egészség!

Mindazonáltal még fölgyógyult volna, de nője
Orvost is hivatott és *denique* Ingady meghalt.

Ingadynét tüstént megkéré Bende nejéül, [nak
Ah, de az özvegy nem mene hozzá — meddig a gyász-
Hónapi tartának. — Puha kis papucsának alatta
Boldogul élt hősünk még tíz vagy tizenegy évet,
Végre pedig meghalt. Sírátá hűlt hamvait a' fél
Útca, meg a' kávé, meg a csaplár, csak nem a hív nő.
Még hátán feküdt, mikor ajtaja nagy koczogással
Hangot adott, úgy, mintha *rokonja* szegezne koporsót.
A' koczogást esküdt okozá, függesztve *idézvényt*
Hajdani csínjáért, mit *még* Q-ban követett el.

Ott, a halottas nép közepett, valamely zsebelésért
Csíptek el egy rongyvázt: és az (lehető-e?) *Hamarfy*.

JEGYZETEK

AZ ELVESZETT ALKOTMÁNYHOZ.

I. ÉNEK.

3. lap. *Vig eposzát meg nem huszonötölték.* Cézálás a Kisfaludy-társaság által kitűzött 25 arany jutalomra, melyet 1846-ban jelen munka nyert, *nem sok dicsőséggel.* Innen a két értelmű játék.
4. „ *Írni didascalíát....* Valami Zerffy Gusztáv írogatott akkor e czímen ferde aesthetikai dolgokat.
- „ „ *Mennyei Fánny.* Elszler Fánny, tánczosnő.
5. „ *Marhabaráti dorong.* Sok szó volt akkor állatkínzás elleni egyletek alakításáról.
6. „ *Nagy Ignác* gúnyolta az igen elszaporodott *nok-nők* szóképzést. Méltán; de azóta még inkább elszaporodott.
7. „ *Pokolra hajttá.* Közmondás, hogy pokolban sok cserép van, mert minden asszony oda dobja eltört edényét, mondván: eredj pokolba!
9. „ *Királyi városok irati.* Sok szó volt akkor a lapokban ezek rendetlen állapotáról.
26. „ *A napba öltözött asszony.* Apocalypsis.

II. ÉNEK.

31. „ *A nemes útlevel.* Megyék adták ki, s híd-, vásárvám stb. mentesség volt inkább, mint közönséges igazoló irat. (Lásd leírva V. ének.)

43. lap. *Eltöröltt forspont.* Volt idő, mikor a szegény ember lovait minden kaputos káparancsolhatta, csekély szabott árért. A megyék 1840 után kezdték e visszaélést eltörölgetni — papíron.
44. „ *Hippophag.* Lóhúsevő. A németek gúnyneve.
53. „ *A honoratiorok* szavazata iránt körülbelül ily végzést hozott 1845 táján egy nagy megye híres ellenzéke.
54. „ *Nemzeti Ujság.* Az akkori Hirnök.

III. ÉNEK.

61. „ *Mérsékleti bolt.* Erősen indítványozgatták a mértékletességi egyleteket, angol mintára.
63. „ *Falu szája* a jegyző.
78. „ *Lantaxerr,* azaz *Landtagsherr.* E czímmel a jó pozsonyiak nemcsak a követet, hanem *írnokát* is megtisztelték. Itt ez utóbbi értelemben áll.
79. „ *A subsidiumok* beszédese véghetlen lassúsággal járt, a *votumok* legyezése miatt.

IV. ÉNEK.

83. „ *Szabadelvű modorban itta vizét.* Fiatal ember, kivált szabadelvű, épen nem ivott bort társaságban. Priesnietz fénykora is azon időre esik.
- „ „ *Nemes andalodással.* Nemes embernek mindenütt szabad volt vadászni.
93. „ *Péter apostol.*
 „Egy halász ha prédikál
 Fog sok ezer lelkeket.“
Pünkösdi ének.
95. „ *Megróttak adóval.* A jobbágytelki nemesnek 1836 után adót kellett volna fizetni. Kortesi czélekből nem sürgették.
97. „ *Börtönöket, fel az égig.* Sok megye akkor javította börtönrendszerét, s építkezett nagyban.

V. ÉNEK.

115. lap. *Erősség* t. i. *kiterjesztett erősség*, a mennybolt bibliai neve.
 121. „ *Ichor*, az istenek vére, Homérnál.
 125. „ *Kóly a világ közepe*. Szójárás.

VII. ÉNEK.

162. „ *Nobilium dux*, latin neve volt a nemesek hadnagyának.

